

46. møde.

Torsdag den 13. januar kl. 11.

Formanden: Medlem af folketinget Haunstrup Clemmensen har meddelt mig, at han ønsker til socialministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvornår venter ministeren at kunne få gennemført det udkast af 1959 til en vedføjelse til den dansk-tyske overenskomst om social tryghed, der skulle sikre en række ældre sønderjyder udbetaling af en pension, som de i kraft af egne indbetalinger er fuldt berettiget til?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Det er meddelt mig, at *Foged* ønsker at udtræde af udvalget angående atomenergi-kommissionens beretning. Som nyt medlem har vedkommende gruppe udpeget *Johan Phalipsen*.

Jeg udbeder mig tingets samtykke til at lade det nævnte valg foretage i indeværende møde. Dersom ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Ophold). Det er givet.

Den pågældende er herefter valgt.

Den første sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til udenrigsministeren af Peter Nielsen, Per Federspiel, Poul Møller, A. C. Normann, Aksel Larsen, Rimstad og Niels Westerby:

„Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give om den udenrigspolitiske situation?“

Ordføreren for forespørgerne (Peter Nielsen): Der behøves for så vidt ingen nærmere motivering for forespørgslen om, hvilke oplysninger udenrigsministeren kan give om den udenrigspolitiske situation.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Jeg takker de ærede medlemmer, som ved deres forespørgsel har givet anledning til, at vi

kan få en udenrigspolitisk debat. Det siger sig selv, at med det store væld af udenrigspolitiske problemer, som findes i verden i dag, vil det ikke være muligt inden for den tid, en sådan redegørelse bør have, at komme ind på alle problemer, og jeg har derfor tænkt mig at koncentrere mig om nogle af de vigtigste, idet vi jo under den efterfølgende drøftelse kan vende tilbage til de særlige spørgsmål, som medlemmerne måtte ønske behandlet her.

FNs 20. generalforsamling sluttede umiddelbart inden jul. Det er derfor naturligt, at jeg tager udgangspunkt for min redegørelse i denne forsamlings forløb i almindelighed og i fortsættelse heraf kommer ind på en række enkeltspørgsmål.

I 1964 og første halvdel af 1965 var De Forenede Nationer, som det vil erindres, praktisk talt lammet som følge af nogle landes nægtelse af at deltage i finansieringen af FN's fredsbevarende aktioner. Af denne og en række andre grunde var FN's position i begyndelsen af sommeren 1965 svagere end måske nogen sinde før og fremtidsudsigterne for organisationen nok så mørke.

Ikke mindst takket være USAs konstruktive holdning i spørgsmålet om FN's finansiering lykkedes det imidlertid at få dette problem stillet i bero og at genoptage organisationens arbejde, således at den 20. generalforsamling har kunnet få et normalt forløb. Generalforsamlingen var i en række vigtige spørgsmål præget af fornuftig samarbejdsvilje, og vi var skånet for mere alvorlige øst-vestkonfrontationer, som ville have kunnet skærpe øst-vestforholdet og dermed forringe generalforsamlingens resultater. Samtidig viste der sig også i sikkerhedsrådet et rimeligt omfang af enighed om væsentlige politiske spørgsmål.

Jeg skal ikke forsøge at bagatellisere de vanskeligheder, FN fortsat står over for, hvad enten det er kolonispørgsmål, den syd-afrikanske apartheidpolitik eller det særdeles alvorlige Vietnamproblem, men alt i alt kan det dog konstateres, at FN i sidste halvdel af 1965 har haft held til i ikke uvæsentlig grad at genoprette sin position i verdenspolitikken. Ved begyndelsen af 1966 kan vi se med større fortrosthed på FN's muligheder, end vi kunne ved begyndelsen af 1965.

[Udenrigsministeren.]

I betragtning af de ringe fremskridt, der i de senere år er gjort på nedrustningsområdet faldt det naturligt for generalforsamlingen at vie en betydelig del af sin tid til dette spørgsmål.

Drøftelserne om spredningsproblemet var i almindelighed præget af saglighed og moderation, og dets presserende karakter blev erkendt fra alle sider. Det blev især understregt, at nåede man ikke frem til en aftale på nuværende tidspunkt, måtte det anses for højst tvivlsomt, om problemet overhovedet lod sig løse i betragtning af, at et betydeligt antal stater nu besidder muligheder for at udvikle nationale atomstyrker.

Ud fra ønsket om at prøve alle muligheder for at komme videre nævnte vi fra dansk side tanken om et dobbeltmoratorium, hvorefter et tidsbegrænset afkald fra de landes side, som ikke har atomvåben, skulle afbalanceres med en forpligtelse fra atommagternes side til at afstå fra underjordiske kernevåbenforsøg. Dette var et udtryk for vor erkendelse af realiteten bag de uforpligtede landes ønske om balance mellem de atomare og de ikke-atomare magters rettigheder og forpligtelser. Udviklingen vil vise, om der er grobund for denne tanke.

Den 19. november vedtog generalforsamlingen med overvældende flertal et af de otte uforpligtede medlemslande i FN's 18 magts komité fremlagt resolutionsforslag, som opfordrer til den tidligst mulige indgåelse af en ikke-spredningsaftale og 18 magts komiteen til at træde sammen igen så snart som muligt for at forhandle herom.

USA og Sovjetunionen præciserede efter afstemningen i beherskede vendinger deres divergerende synspunkter med hensyn til spørgsmålet om eventuelle nukleære NATO-arrangementers forenelighed med en ikke-spredningsaftale.

Efter vestlig opfattelse — også dansk — er selve spredningsfaren ikke så meget et problem i Europa som i andre dele af verden. En række lande uden for Europa, som har alvorlige udenrigspolitiske problemer tæt

inde på livet, vil med den forøgede tekniske viden i løbet af forholdsvis kort tid kunne fremstille atomvåben. Det er klart, at det er i verdensfredens interesse, at dette ikke bliver tilfældet, da faren for, at atomvåben tages i anvendelse til løsning af problemer, hvor en forhandlingsløsning synes umulig, vil stige i samme grad, som atommagternes antal forøges.

Sovjetunionen har hidtil lagt hovedvægten på situationen i Europa, tilsyneladende af frygt for, at tysk deltagelse i begrænsede nukleære arrangementer inden for NATO kun vil blive indledningen til noget mere vidtgående. For os at se måtte imidlertid en ikke-spredningsaftale synes at være den bedste garanti imod en sådan udvikling. Hvis Sovjetunionen havde ret i sine bekymringer, måtte man regne med, at det fremover ville blive sværere at få en sådan aftale i stand, således at det måtte synes lønnende for alle parter at gribe den chance, som øjeblikket byder.

Debatten i generalforsamlingen om et fuldstændigt atomprøvestop viste beklageligvis ingen ændring i de modstående synspunkter med hensyn til nødvendigheden af inspektion på stedet.

FN's generalforsamling vedtog den 3. december 1965 med stort flertal en resolution, hvori der opfordres til en indstilling af alle kernevåbenforsøg, og 18 magts komiteen opfordres til at fortsætte arbejdet med en fuldstændig prøvestopaftale i lyset af de forbedrede muligheder for et internationalt seismisk detektionssamarbejde.

Generalforsamlingen beskæftigede sig også med det oprindeligt på de uforpligtede landes Cairokonference i 1964 fremsatte forslag om en verdenskonference om nedrustning, et forslag, der blev godkendt af FN's nedrustningskommission i foråret 1965.

På forhånd må man stille sig tvivlende til mulighederne for at opnå substantielle resultater på en sådan konference, der let kan udvikle sig til et blot og bart propagandaforum. FN's 18 magts komité for nedrustning byder efter min mening på bedre muligheder for egentlige forhandlinger. Det

[Udenrigsministeren.]

springende punkt i forbindelse med verdenskonferencen er imidlertid, om man ad denne vej kan inddrage Kina i nedrustningsforhandlingerne; hvis det bliver tilfældet, vil konferencen kunne få stor betydning.

Der foreligger endnu ingen klare indikationer på den kinesiske reaktion på tanken om en verdenskonference om nedrustning, men de hidtil foreliggende tilkendegivelser fra kinesisk side har ikke været særlig opmuntrende.

Danmarks positive stilling til hver af de vedtagne resolutioner var bestemt af vort stedse fastholdte ønske om at støtte realistiske forsøg på gradvis at nå til en almindelig og fuldstændig nedrustning under behørig kontrol. Drøftelserne foregik i en moderat og behersket atmosfære, der gav forhåbning om, at der under gunstige omstændigheder vil kunne komme realitetsdrøftelser i gang, der efterhånden vil kunne føre til problemernes løsning. Dette indtryk er blevet bekræftet ved meddelelsen om, at der mellem USA og Sovjetunionen er opnået enighed om, at forhandlingerne i 18 magts komiteen i Genève kan genoptages den 27. ds.

Problemerne i det sydlige Afrika, som, hvis de ikke løses på en for den afrikanske befolkning tilfredsstillende måde, truer med at føre til en omfattende racekrig, optog en betydelig del af FN-generalforsamlingens tid.

Behandlingen af apartheidspørgsmålet i Sydafrika førte til vedtagelsen med stort flertal af en resolution, hvori generalforsamlingen henleder FNs sikkerhedsråds opmærksomhed på, at situationen i Sydafrika udgør en trussel mod international fred og sikkerhed, at sikkerhedsrådet derfor må handle i overensstemmelse med FN-pagtens kap. VII for at løse apartheidproblemet, og at verdensomfattende økonomiske sanktioner er det eneste middel til at opnå en fredelig løsning.

Danmark og Sverige stemte for denne resolution, medens Norge, Finland og Island afstod fra at stemme. Det var i logisk fortsættelse af vor hidtidige politik, at vi stemte for dette forslag. Vi har stedse fastholdt det som en betingelse for Danmark for at gå med til sanktioner, at disse var lovlige — d. v. s. vedtaget af sikkerhedsrådet — og

effektive, men vi har aldrig bestridt, at generalforsamlingen over for sikkerhedsrådet kan gøre sine synspunkter gældende, og pagtens art. 11, stk. 2, indeholder udtrykkelig hjemmel hertil.

Også i Rhodesia foreligger en dybt alvorlig situation. For Danmarks vedkommende har vi i overensstemmelse med opfordringer fra England og sikkerhedsrådets resolution med virkning fra den 7. december 1965 afbrudt al samhandel med Rhodesia.

Det er af afgørende betydning, at de foranstaltninger, der er iværksat over for Rhodesia, fører til det illegale regimes fald inden for en overskuelig fremtid. Lykkes det ikke, vil det kunne få de alvorligste konsekvenser for freden i Afrika og for den vestlige verdens forhold til de afrikanske lande. Det vil også få alvorlige konsekvenser for De Forenede Nationers fremtid, hvis sikkerhedsrådets sanktionspolitik over for Rhodesia mislykkes, i hvilken forbindelse jeg blot behøver at erindre om, at en af de væsentligste årsager til Folkeforbundets fallit var dets fejlslagne sanktionspolitik over for Italien efter Mussolinis aggression mod Abessinien.

I almindelighed vil jeg blot føje en enkelt betragtning hertil: alle de spørgsmål, som vi møder i det sydlige Afrika, har vel forskellig individualitet, men i fællesskab udgør de ét stort problem, der må betragtes i sin helhed. Historiske og økonomiske bånd frembyder for den vestlige verden næsten uoverstigelige hindringer for en løsning af dette problem. Men det er vestlige lande, der har skabt det, og det er også dem, der må løse det. Lader vi det ligge, fordi det er det letteste, vil det før eller senere skabe andre problemer for os af en helt anden størrelsesorden, og hvis løsning vil være langt mere bekostelig både i penge og i blod.

Fra dansk side beklager vi den pause, der er indtrådt i afspændingen mellem øst og vest på grund af Vietnamkonflikten. Vietnamkrigen har skabt en tillidskrise, som næppe kan overvindes, før en løsning på Vietnamspørgsmålet kommer inden for rækkevidde, men det er mit indtryk, at man såvel fra amerikansk som fra sovjetisk side bestræber sig for at holde vejene åbne for en fortsættelse af afspændingen, så snart der er politisk mulighed herfor.

[Udenrigsministeren.]

Ikke mindst gælder det, at Sovjetunionens ledere uden al tvivl først og fremmest ønsker fred til løsningen af de vældige opgaver i forbindelse med udviklingen af Sovjetunionen frem til et moderne industrisamfund.

Det må imidlertid erindres, at Sovjetunionen ikke har ganske frie hænder i sit forhold til USA. Den kinesisk-sovjetiske konflikt med sine ideologiske og magtpolitiske aspekter og hensynet til Sovjetunionens stilling i den kommunistiske verden og i den uforpligtede verden sætter visse grænser for sovjetisk imødekommenhed. Det er for mig at se af yderste vigtighed, at den vestlige verden fører en politik, som tager denne særlige problematik i betragtning uden at forsøge at spille på den.

Af største vigtighed i denne forbindelse er det, at den tendens, der i de senere år har været fremherskende henimod en mere individualiseret opfattelse af de enkelte østeuropæiske lande, fortsættes og videreudvikles.

Der består vidtgående enighed mellem alle de vestlige lande om nytten af bestræbelser for at udvikle en dialog både med Sovjetunionen og med hvert enkelt af de østeuropæiske lande. Det, der her er tale om, er en erkendelse af, at løsningen på de udestående spørgsmål af politisk eller anden karakter bedst opnås gennem saglige drøftelser mellem de interesserede stater, herunder de to stormagter Sovjetunionen og USA, som udviklingen i efterkrigsårene har givet afgørende indflydelse på de europæiske spørgsmål.

Tysklandsproblemet er set fra Europa det største og alvorligste af de uløste problemer af konkret karakter, som skiller øst og vest. Selv om Tysklandsproblemet ikke er akut på samme måde som f. eks. Vietnam, illustreres dets alvor af det forhold, at der gennem en meget lang årrække ikke har været særlige muligheder for fremskridt.

Danmark er ligesom de øvrige vestlige lande af den opfattelse, at Tysklandsspørgsmålet må finde sin løsning på grundlag af princippet om folkenes selvbestemmelsesret. Erfaringen har imidlertid vist, at der i Østeuropa består en ægte frygt for Tyskland, og den historiske baggrund herfor må nødvendigvis møde forståelse i et land som Danmark. På baggrund af vore egne gode

erfaringer med samarbejdet med det nye Tyskland bør vi fra dansk side bestræbe os for gennem kontakter med de østeuropæiske lande at søge at oparbejde en større forståelse af selvbestemmelsesretten og at formindske disse landes frygt for Tyskland. Men i sidste ende kan denne frygt kun fjernes ved direkte kontakt mellem parterne og ved en mere afklaret stilling til de problemer, som ligger uden for det egentlige genforeningsspørgsmål.

Jeg har nævnt Vietnam som den største hindring for at komme ud af og ud over den nuværende pause i afspændingen. Udviklingen i den militære situation i Vietnam har bekræftet den opfattelse, regeringen så ofte har givet udtryk for, nemlig at konflikten ikke kan løses ved militære midler. Monsunperioden bragte ikke den af Vietcongpartisanerne ventede afgørende militære sejr. På den anden side har tiden efter monsunperiodens ophør ikke bragt nogen afgørende vending i sydvietnamesisk og amerikansk favør til trods for en stadig stigende amerikansk indsats.

Vietnamkonflikten kan kun løses ved forhandlinger med deltagelse af alle implicerede parter, herunder Vietcong, og sådanne forhandlinger bør tage deres udgangspunkt i Genèveaftalerne af 1954. For dette synspunkt har regeringen givet udtryk ved mangfoldige lejligheder.

Den amerikanske beslutning om en pause i bombardementerne mod Nordvietnam må opfattes som et forsøg fra USAs side på at fremkalde en lettelse i Vietnamsituationen, der vil kunne berede vejen for en forhandlingsløsning. Pausen i bombardementerne har fra USAs side været anvendt til et verdensomfattende fredsinitiativ, hvorunder præsident Johnsons udsendinge har foretaget de fra pressen velkendte henvendelser til en række regeringer.

USA har over for de konsulterede regeringer givet udtryk for sin vilje til en fredelig løsning i Vietnam og fremhævet sit ofte gentagne tilbud om forhandlinger uden forhåndsbetinger med Genèveaftalerne af 1954 som egnet forhandlingsgrundlag. En våbenstilstand kan efter amerikansk opfattelse være det første punkt i sådanne drøftelser, der også vil kunne omfatte de af Hanoi fremsatte betinger for en forhandlingsfred i Vietnam. Med hensyn til Viet-

[Udenrigsministeren.]

cong's deltagelse i forhandlinger er man fra amerikansk side rede til at drøfte spørgsmålet om Vietcong's repræsentation under en eventuel fredskonference, og dette punkt vil næppe være noget uoverstigeligt problem parterne imellem. USA har erklæret, at man intet ønske nærer om at opretholde militære baser i Sydøstasien, og at man er indstillet på at trække sine styrker i Sydvietnam tilbage, så snart dette land er i stand til selv at bestemme sin fremtid uden indblanding udefra. Dette må ske ved frie valg, ligesom spørgsmålet om en genforening af hele Vietnam må afgøres ved befolkningens frie beslutning.

De hidtidige reaktioner fra Nordvietnams og Vietcong's side har ikke været meget opmuntrende. Fra denne side har man hidtil afvist at forhandle. Hanoiregeringen synes som betingelse for en forhandling at fastholde sine tidligere fremsatte fire punkter indeholdende bl. a. krav om amerikansk tilbagetrækning fra Sydvietnam, indstilling af bombardementerne af Nordvietnam samt løsning af Sydvietnams politiske forhold på grundlag af den nationale befrielsesfronts program. Det bør imidlertid nævnes, at også Hanois forhandlingspunkter tager deres udgangspunkt i Genèveaftalerne af 1954, og heri ligger måske det bedste håb om, at en tilnærmelse dog kan være mulig.

I det hele står det sådan for mig, at der er små nuancer i de foreliggende reaktioner såvel som en sådan tvivl om den nøjagtige forståelse af Nordvietnams forhandlingspunkter og deres forhold til det amerikanske standpunkt, at der endnu burde være råderum for forståelse. Jeg bedømmer da heller ingenlunde den såkaldte amerikanske „fredsoffensiv“ som afsluttet. Det, det nu gælder om, er, at der vises vilje og tålmodighed til fortsatte kontakter og fortsat tilbageholdenhed i den militære virksomhed, således at sundene bliver holdt åbne og ingen mulighed for afklaring af parternes syn på, hvad der bør være den endelige praktiske løsning, går tabt. Det er måske netop i en sådan afklaring af konkrete, praktiske spørgsmål parterne imellem, at vejen frem til en forsoning er at finde.

Begge parter har sagt, at de er rede til at kæmpe, så længe det skal være. Vi sætter vor lid til, at den samme udholdenhed vil

blive lagt for dagen i viljen til fortsatte bestræbelser for uddybning og tilnærmelse af parternes standpunkter.

En genoptagelse og udvidelse af den militære virksomhed indebærer efter mit skøn stor fare for en udvidelse af konflikten på en måde, som i sidste ende også vil kunne få alvorlige konsekvenser for verdensfreden. Det siger sig selv, at enhver fredsmulighed vil blive fulgt med opmærksomhed af regeringen og have Danmarks fulde sympati og vor aktive støtte, hvor denne kan gøre gavn.

Sovjetunionens initiativ til — efter at det med sikkerhedsrådets hjælp var lykkedes at få tilvejebragt våbenstilstand mellem Pakistan og Indien i Kashmirkonflikten — at samle Pakistans præsident og Indiens premierminister til et forligsmøde i Tasjkent førte til et gunstigere resultat, end man vistnok havde kunnet vente. Den grad af enighed, som blev opnået mellem de to parter, er i sig selv — så langt den rækker — en god ting. Det må dog ikke glemmes, at der ikke for alvor blev rørt ved det egentlige kardinalpunkt i forholdet mellem de to lande: Kashmir. Hvor langt den enighed, som blev opnået, kan bære, må fremtiden derfor vise.

Sovjetunionen, som i denne virksomhed havde de vestlige stormagters støtte, har herved i gerning vist sig rede til at tage sin del af ansvaret for fredens bevarelse og uanset ideologi og dogmer at modvirke forskydninger i de internationale magtkonstellationer, som kan medføre en alvorlig fare for verdensfreden. At Sovjetunionen på denne måde tillige har styrket sin position i Asien, er klart. Den har dermed bidraget til øget stabilitet i dette område.

Det har næppe været let hverken for Pakistans præsident eller for Indiens premierminister at nå til det foreliggende resultat. Så meget mere ære har de derfor, og vi må have lov til ved denne lejlighed at mindes premierminister Shastri, som så kort før sin pludselige død nåede at øve en statsmandsgerning, der bragte hans store forgænger, Nehru, i erindring.

Blandt de problemer, NATO i den kommende tid vil komme til at stå over for, er der i særdeleshed to, som også fra dansk side må følges med den største opmærksomhed: for det første det generelle problem om alliancens fremtid og organisation og for

[Udenrigsministeren.]

det andet problemerne i forbindelse med alliancens atomforsvar.

Hvad angår alliancens fremtid og organisation, er forholdet som bekendt det, at ethvert medlem kan udtræde med et års varsel, når traktaten har været i kraft i 20 år, hvilket indtræffer i 1969. I mangel af sådan opsigelse løber alliancen uændret videre. Jeg understregede under åbningsdebatten, at det er for tidligt at tage stilling til, om de politiske forudsætninger for et fortsat dansk medlemskab efter 1969 vil være til stede eller ikke. Ingen kan vide, hvordan den udenrigspolitiske situation ser ud til den tid, og meget vil afhænge af, hvorledes andre medlemslande til den tid stiller sig til alliancen.

Mit indtryk efter det seneste ministerrådsmøde i NATO — 14.-16. december 1965 — er, at der ikke synes at være noget voldsomt hastværk fra de kræfters side, der kunne ønske reformer inden for organisationen. Hidtil er der ikke fremlagt egentlige forslag herom. Under drøftelser, som måtte komme vedrørende ændringer i alliancens struktur eller opbygning, vil vi fra dansk side støtte bestræbelser på at undgå, at de bestående modsætningsforhold inden for alliancen tilspidses. Vi betragter det ikke som udelukket, at der vil kunne bygges bro mellem de divergerende opfattelser.

Det andet hovedproblem, NATO i dag står over for — og som efterhånden har været på dagsordenen i flere år — er spørgsmålet om alliancens atomforsvar.

Regeringen tillægger det afgørende betydning, at spørgsmålet om det nukleære NATO-forsvar bliver løst på en sådan måde, at der ikke derved sker en spredning af kontrolmyndigheden med hensyn til kernevåben. For regeringen, der ikke for sit vedkommende finder, at spørgsmålet har meget påtrængende karakter, må det afgørende hensyn være, at princippet om ikke-spredning får førsteprioritet. Det er mit indtryk, at dette synspunkt deles af flertallet af de øvrige medlemmer af alliancen.

Som det vil være tinget bekendt, deltog Danmark i slutningen af november i et møde i en komité af forsvarsministre i NATO, hvor man specielt drøftede atomvåbnenes rolle.

Regeringen valgte at indtage en positiv

holdning til spørgsmålet om dansk medlemskab af denne komité. Det er bekendt, at Norge indtog et andet standpunkt, men som det tidligere er blevet fremhævet, ligger der heri alene et forskelligt syn på den taktisk mest hensigtsmæssige fremgangsmåde, men ikke en forskellig politik. Både i deres holdning til samarbejdet i NATO og i deres atompolitik ser Danmark og Norge ens på tingene.

Om Europarådet vil jeg nævne, at på dets møde, det 37. ministermøde i Paris den 10. og 11. december sidste år, godkendtes et forslag til et arbejdsprogram for Europarådet, et program, der omhandler de forskellige tekniske områder, det økonomiske, sociale, sundhedsmæssige, juridiske og kulturelle, samt menneskerettighederne, hvor Europarådet hidtil har gjort en udmærket indsats, som for menneskerettighedernes vedkommende endog må betragtes som banebrydende. De kommende år — den anden halvdel af 1960erne — vil efter al sandsynlighed bringe en betydningsfuld udvikling inden for den vestlige alliance i almindelighed og på den europæiske scene i særdeleshed.

1969 er ikke alene, som jeg nævnte det, 20-året for NATOs dannelse og dermed det år, hvor man kan udmelde sig af NATO. 1969 er tillige det år, hvor Romtraktatens overgangsperiode udløber. Dette tidsmæssige sammenfald er ikke i sig selv afgørende, men det bestyrker formodningen om, at vi i den anden halvdel af 60erne vil blive vidne til et parallelt forløb og dybest set vel et samspil mellem udviklingen på det sikkerhedspolitiske og det økonomisk-politiske område.

Den indre sammenhæng mellem politiske, militære og økonomiske anliggender behøver næppe nærmere påvisning. Det bemærkelsesværdige er, at der i de seneste år har oplobet sig en række fundamentale problemer, som man ikke har kunnet løse, og som i dag tynger samarbejdet i den vestlige verden: spørgsmålene om NATOs struktur og den vestlige verdens atomforsvar, som jeg allerede har nævnt. Den fremtidige udformning af Det europæiske økonomiske Fællesskab, som har kastet fællesmarkedet ud i sin hidtil alvorligste krise. Det hermed sammenhængende problem om et politisk samarbejde i Europa, der

[Udenrigsministeren.]

siden foråret 1962 venter på atter at blive taget op til realitetsforhandling. Markedsdelingen i Europa, som igen afspejler forskellige opfattelser af, hvorledes forholdet mellem USA og Europa skal udformes fremover. Det af markedsdelingen afledte spørgsmål om, hvorledes EFTA kan benytte ventetiden på nyttig vis. Kennedyrunden, der ud over forholdet USA-Europa og EFTA-EEC berører det vitale spørgsmål om vore handelsmæssige relationer til u-landene; og endelig det dermed forbundne problem om præferencer for u-landenes eksport til de industrialiserede lande.

Som bekendt var den direkte anledning til den alvorlige krise i fællesmarkedet EEC-kommissionens forslag om Fællesskabets finansiering. Kommissionen benyttede situationen omkring forlængelsen af landbrugsfinansforordningen til at fremsætte forslag, der ville have skaffet Fællesskabet øgede indtægter uden om medlemslandenes statsbudgetter, men under parlamentarisk kontrol fra Det europæiske Parlament i Strasbourg. Frankrig reagerede som bekendt med uventet heftighed, og resultatet synes nærmest at blive, at man i stedet for at bevæge sig i den såkaldte „supranationale“ retning nu er tvunget til at overveje at indskrænke institutionernes beføjelser; de konkrete stridspunkter er her ministerrådets overgang til flertalsbeslutninger på mange vigtige områder pr. 1. januar 1966 samt kommissionens rolle i fællesmarkedets institutionelle apparat.

I et halvt år har Frankrigs stol i ministerrådet i Bruxelles stået tom, hvilket dog ikke har forhindret, at den daglige drift af Fællesskabet foreløbig har kunnet opretholdes. Men enhver videre udvikling har været bremset. I mellemtiden har der været præsidentvalg i Frankrig, og det må nok ses i sammenhæng hermed, at chancerne for en forsoning mellem Frankrig og de fem steg i løbet af december måned. Der er nu fastsat et første ministermøde mellem de seks i Luxembourg den 17.-18. januar. Det er ikke udenforståendes opgave at gisne om, hvordan de seks vil ordne deres mellemværende, men det er af den allerstørste betydning ikke blot for de seks, men også for de øvrige europæiske lande, herunder

Danmark, at fællesmarkedet genvinder sin dynamik.

Løser en positiv udgang på fællesmarkedets krise langt fra alle problemer, er den dog utvivlsomt en nødvendig forudsætning for fremskridt på en lang række felter. Hvornår der på ny kommer skred i spørgsmålet om et politisk samarbejde i Europa, er umuligt at sige, men sikkert er det, at dette problem ikke løser sig af sig selv; tværtimod vil det trænge sig på med voksende styrke, jo længere man driver udviklingen på den økonomiske front. Den danske regering har adskillige gange tilkendegivet, at vi ikke blot ønsker at deltage i det økonomiske fællesskab, men tillige i det politiske fællesskab i Europa.

Markedsdelingen i Europa er fortsat det alvorligste problem i Danmarks udenrigsøkonomiske politik. Så længe vi ikke har nået vort mål på dette felt: et stort europæisk marked, vil vor eksport til de europæiske hovedmarkeder inden for de seks støde på vanskeligheder.

Udviklingen viser imidlertid, at dansk eksport uanset forskelsbehandlingen har klaret sig godt.

Vor industrieksport er fra 1959 til 1965 steget med over 100 pct. fra 3,7 milliarder til op imod 8 milliarder. EFTA — herunder især de nordiske lande — har været et uvurderligt ekspansionsmarked for dansk industri i disse år. Industrieksporten til EFTA steg i perioden 1959-65 med ca. 150 pct. Men det bemærkelsesværdige er vel nok, at vor industrieksport til de seks i samme periode holdt den almindelige stigningstakt på godt 100 pct., hvorimod eksporten til lande uden for Europa kun steg med ca. 60 pct. Den stigende forskelsbehandling fra EEC har således ikke forhindret en betydelig ekspansion af den danske industrieksport til de seks.

Den samlede landbrugseksport er fra 1959 til 1965 steget med knap 25 pct. fra 5,2 milliarder til 6,4 milliarder kr. Denne fremgang er faldet på EFTA med 36 pct. fra 2,3 til 3,2 milliarder kr. Eksporten til de seks har i betragtning af den stærkt protektionistiske fælles landbrugspolitik holdt sig forholdsvis godt. Den har fra 1959 til 1965 været uforandret knap 2 milliarder kr.

De nævnte landbrugstal for fællesmarke-

[Udenrigsministeren.]

det dækker over forskellige tendenser for de enkelte lande. Vort hovedmarked, Tyskland, udviser for perioden 1959-1965 et fald på 15 pct. fra 1,4 til 1,2 milliarder kr. Til gengæld er de såkaldte sekundære markeder i samme periode steget med forskellig styrke; Italien med ca. 50 pct., Frankrig med ca. 10 pct. Man må fra dansk side befrygte et yderligere fald i vor eksport til det tyske marked som følge af den fælles landbrugs-politik.

Så længe markedsdelingen består, må den danske regering til stadighed gøre en indsats for at afbøde dens skadelige virkninger for dansk eksport. Dette har nødvendiggjort stadig kontakt med de seks landes regeringer såvel som med kommissionen i Bruxelles, en kontakt, som vil blive fortsat i den kommende tid.

Under de givne forudsætninger må EFTAs virksomhed koncentrere sig om to hovedopgaver. For det første at styrke EFTA-samarbejdet, således at frihandelsområdet beviser, at det er en levende og værdifuld organisation. For det andet at søge etableret en dialog med fællesmarkedet, som på en række praktiske områder kan bidrage til, at udviklingen inden for de to markedsgrupper forløber parallelt, således at kløften mellem dem ikke udbygges, men indsnævres.

På den inden EFTA-fronten fortsætter toldafviklingen efter den fremskyndede tidsplan. Pr. 1. januar 1966 sænkedes tolden på ny med 10 pct., således at der nu kun opkræves 20 pct. af de oprindelige toldsatser. Den britiske særtold er fortsat en væsentlig hindring for en ekspansion af de øvrige EFTA-landes industrieksport til det britiske marked. Det er imidlertid tilfredsstillende at kunne konstatere, at under-skuddet på den britiske handelsbalance er i klar nedgang, og der er velbegrundet håb om, at særtolden vil blive endeligt afviklet i løbet af sommeren 1966.

Efterhånden som tolden afvikles, træder de ikke-toldmæssige handelsskrankers betydning stadig klarere frem. Man beskæftiger sig derfor inden for EFTA i stigende grad med disse hindringer. Det drejer sig for eksempel om industriel standardisering hvor der nu bliver gjort status over tvungne industrielle standarder og over behovet for

en harmonisering af de tekniske krav og forskellige procedurer. Det drejer sig endvidere om et forsøg på at gennemføre et praktisk samarbejde på patentområdet.

På landbrugsområdet er Danmark specielt gået ind for udvidet EFTA-aktivitet. Den danske landbrugseksport til EFTA-landene er som nævnt steget i årene siden 1959. Dette skyldes utvivlsomt ikke mindst de særlige aftaler, vi indgik med vore EFTA-partnere til fremme af landbrugseksporten. Eksempelvis kan det nævnes, at 90 pct. af vor landbrugseksport til Storbritannien er toldfri.

Man bliver imidlertid ikke stående herved. I henhold til EFTA-traktaten foretages nu hvert år en gennemgang af samhandelen med landbrugsvarer, et såkaldt Annual Review. Det har herunder vist sig, at især to spørgsmål bør gives prioritet. For det første det generelle: at søge at nå til enighed om foranstaltninger, som vil muliggøre en fortsat stigning i samhandelen med landbrugsvarer; for det andet det specielle: at etablere et EFTA-værn over for subsidieret og dumpingeksport til EFTA fra tredje-lande. Danmark har fremlagt detaljerede redegørelser om begge disse spørgsmål, som vil blive behandlet i EFTA i de kommende måneder.

Også i EFTA-landene støder dansk landbrugseksport fra tid til anden på vanskeligheder. Regeringen har således i den seneste tid haft hyppig kontakt med den britiske regering om konkrete eksportspørgsmål. Det drejer sig dels om den subsidierede britiske eksport af kvæg til Tyskland, dels om den danske eksport af kyllinger m. m. til Storbritannien.

Man kan i denne forbindelse nævne den aftale, Storbritannien og Irland i december indgik om oprettelsen af et frihandelsområde de to lande imellem. Såfremt denne aftale betyder et første skridt for Irland på vej mod indtræden i EFTA, vil Danmark hilse dette velkommen. Frihandelsaftalen mellem Storbritannien og Irland i sig selv rejser vel nok visse problemer for Danmark på landbrugsområdet. Man må imidlertid ikke glemme, at aftalen først og fremmest er politisk motiveret; set på denne baggrund er de ulemper, den kan medføre for Danmark, af begrænset rækkevidde, hvilket dog ikke

[Udenrigsministeren.]

forhindrer, at vi har søgt og fortsat vil søge at få de danske interesser tilgodeset i rimeligt omfang.

Den anden hovedopgave for EFTA i den nuværende situation er efter vor opfattelse at få etableret en dialog mellem EFTA og EEC. Udviklingen i denne sag fra majmødet i Wien til oktobermødet i København er velkendt. Tanken med dialogen er ikke, at den i sig selv skal kunne hidføre en løsning på spørgsmålet om markedsdelingen i Europa. Formålet er at bidrage til et praktisk samarbejde på konkrete områder mellem de to markedsgrupper, som vil kunne lette de tekniske aspekter for de forhandlinger om en europæisk helhedsløsning, som må komme, når de politiske forudsætninger herfor en dag er til stede.

På mødet i København erklærede EFTA sig rede til at deltage i en sådan dialog, når EEC er rede dertil. EFTA ønsker ikke hermed at gribe ind i EECs krise; men vi håber, at en snarlig løsning på denne krise vil bane vej for et positivt svar fra de seks om at ville deltage i en sådan dialog.

En snarlig løsning af fællesmarkedets krise vil også være afgørende for et heldigt resultat — ja, et resultat overhovedet — på Kennedyrunden.

Som bekendt er Kennedyrundens forudsætning de vidtgående bemyndigelser, som blev indrømmet den amerikanske præsident ved den amerikanske toldforhandlingslov — Trade Expansion Act — af 1962. Denne lov udløber imidlertid i midten af 1967. Man må håbe, at der i denne omstændighed må ligge en tilskyndelse for alle deltagerlande til at yde deres indsats for, at Kennedyrunden kan blive bragt ud af den lammelsestilstand, i hvilken den har befundet sig siden udbruddet af fællesmarkedets krise, således at der kan blive taget fat på de meget store opgaver, som skal løses, inden Kennedyrunden kan siges at have bragt noget resultat.

Den omstændighed, at fællesmarkedslandene ikke kunne overholde fristen for afgivelse af tilbud på landbrugsvarerne, har bevirket, at det ikke har været muligt at komme i gang med nogen som helst realitetsforhandling inden for denne vigtige varegruppe bortset fra nogle teknisk betonedede drøftelser inden for kød- og mejerisektoren.

Fra dansk side har vi, som naturligt er, til stadighed betonet netop landbrugssektorens betydning for Kennedyrundens heldige forløb, og vi har stedse øvet en aktiv indsats for at holde liv i forhandlingerne. På industrisiden har vi ligesom andre EFTA-lande haft tosidede drøftelser med fællesmarkedet, og på landbrugssiden har vi erklæret os positivt indstillet over for tanken om internationale vareaftaler; som et konkret udslag heraf har vi deltaget i arbejdet inden for de to grupper, jeg nævnte, der beskæftiger sig med kød- og mejerisektoren.

Ser vi frem til et heldigt udfald af Kennedyrunden, må vi gøre os klart, at udviklingslandene har om muligt en endnu større interesse i et positivt resultat. Den lineære toldnedsættelse på 50 pct., der sammen med fjernelsen af en række ikke-toldmæssige handelshindringer er Kennedyrundens maksimale mål, ville være af væsentlig betydning for udviklingslandenes afsætningsmuligheder på de vestlige markeder, omend langt fra alle udviklingslandenes problemer af handelspolitisk og finansiel art ville blive løst derigennem.

Det er derfor regeringens opfattelse, at et generelt system af toldpræferencer, der omfatter alle udviklingslandene og gælder et bredt udsnit af industrivareområdet, ikke blot vil hjælpe udviklingslandene til nye eksportmuligheder, men også tjene danske handelsinteresser. Det må også for danske eksportinteresser forekomme højst ulykkeligt, hvis den nuværende markedsdeling i Vesteuropa og Nordamerika gennem begrænsede præferencearrangementer, som vi kender det f. eks. fra en række afrikanske landes associering med fællesmarkedet, bliver udstrakt til alle verdensdele med udviklingslande; risikoen herfor må anses for at være meget betydelig.

Det er på denne baggrund, regeringen har ment, at EFTA-landene for at imødegå denne udvikling — om muligt sammen med andre industrilande — burde tilbyde alle udviklingslande passende toldpræferencer uden modydelse. Selv om tanken ikke har fundet større støtte, er der dog voksende enighed blandt såvel EFTA-lande som andre vestlige lande om, at løsning på dette præferencespørgsmål trænger sig på.

Et sidste punkt, der bør betragtes også ud fra en økonomisk synsvinkel, er vort for-

[Udenrigsministeren.]

hold til østlandene. Adskillige tegn har i den senere tid angivet en voksende vilje hos de østeuropæiske lande til øget samkvem med Vesteuropa. Danmark kan kun ønske en sådan udvikling velkommen og bestræbe sig for at fremme den på alle felter, politiske, kulturelle og handelsmæssige.

Hvad det sidste angår, traf regeringen som bekendt sidste forår beslutning om at gennemføre en mere liberal handelspolitik over for disse lande.

Beslutningen gik i korte træk ud på, at der skulle tilbydes østlandene fri bevillingsudstedelse for eksport til Danmark af en række nærmere angivne varer — under visse forudsætninger, særlig at vi fik mulighed for at gribe ind i tilfælde af eventuel markedsforstyrrende import.

Disse retningslinjer er herefter fulgt i de nye langtidsaftaler, vi i løbet af 1965 har indgået vedrørende samhandelen med Polen, Rumænien og Bulgarien for tidsrummet 1966-70. Det er nu tanken at tilbyde de andre østeuropæiske lande langtidsaftaler efter samme principper, efterhånden som de nu gældende vareudvekslingsaftaler udløber. Således skal der nu til foråret forhandles om en ny langtidsaftale med Czekoslovakiet, og under mit besøg i Prag sidste efterår havde jeg lejlighed til en foreløbig drøftelse med den czechoslovakiske udenrigshandelsminister herom.

Med vor største handelspartner i Østeuropa, Sovjetunionen, har Danmark allerede en 6-årig vareudvekslingsaftale, der løber til og med 1969, og vi kan med tilfredshed konstatere, at i de senere år har samhandelen med Sovjetunionen vist en stigende tendens.

Endelig skal jeg til slut gøre nogle ganske enkelte bemærkninger om det nordiske samarbejde.

Som tidligere nævnt er der gennem EFTA sket en bemærkelsesværdig udvikling af samhandel og industrielt samarbejde mellem de nordiske lande. I første række er dette

kommet samhandelen med industrivarer til gode. På landbrugsområdet har vi hos Sverige fundet en vis forståelse for vore ønsker, og dette har igen i et vist omfang givet sig praktiske udslag, som må hilses med tilfredshed. Regeringen finder dog fortsat, at der er behov for stærkt forbedrede afsætningsmuligheder for vore landbrugsvarer i Norden, og som nævnt af statsministeren i svaret på et spørgsmål fra hr. Anders Andersen vil der i næste uge finde forhandlinger sted med Sverige om forbedrede afsætningsforhold for vore landbrugsvarer, herunder kød, kvæg og ost. I forholdet til de øvrige nordiske lande er det desværre meget beskedt, hvad Danmark hidtil har kunnet opnå på landbrugsområdet.

I de senere år er der bl. a. i Nordisk Råd fremsat forskellige forslag om udbygning af det nordiske økonomiske samarbejde. På Nordisk Råds session i Reykjavik sidste år vedtoges en generel rekommandation herom, og der foreligger til sessionen i slutningen af denne måned et antal medlemsforslag omfattende bl. a. harmonisering af de nordiske landes toldsats over for andre lande og skabelsen af et fællesnordisk landbrugsmarked.

Regeringens holdning til disse forslag er naturligvis påvirket af vor stilling til de europæiske markedsproblemer. Går vi ind i en nordisk toldunion — eller blot en nordisk toldharmonisering, der i denne henseende får samme virkning — må hensigten være på længere sigt at skabe et vidtgående økonomisk fællesskab i Norden. Toldharmonisering i sig selv rummer ikke store fordele for Danmark, tværtimod må vi regne med, at det fælles toldniveau i givet fald både for færdigvarer og råvarer vil komme til at ligge højere end det nuværende danske toldniveau.

Det er klart, at et nordisk økonomisk fællesskab af denne art må begrænse vor handlefrihed i forhold til andre markedsdannelser. Regeringen har derfor foreløbig taget det standpunkt, at man kun vil gå ind i omfattende undersøgelser af told-

[Udenrigsministeren.]

unionsproblemerne under forudsætning af, at der på forhånd er en vis udsigt til, at vi kan opnå rimelig balance mellem de forskellige interesser, bl. a. derigennem, at spørgsmålet om et egentligt fælles nordisk marked for landbrugsvarer inddrages i undersøgelserne. Dette har man især fra norsk og finsk side hidtil ikke ment at kunne acceptere. Resultatet er derfor blevet, at regeringerne har besluttet at lægge problemerne inklusive de danske synspunkter frem for Nordisk Råd uden at tage stilling til dem. Vi håber, at debatten i Nordisk Råd vil vise, om der er parlamentarisk basis for et ændret standpunkt til toldunionstanken, herunder især til landbrugsproblemerne, eller om særinteresserne fortsat er for store.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet til kl. 13.

Mødet udsat kl. 11⁵⁶.

Mødet genoptaget kl. 13.

Forhandlingen genoptoges.

Ordføreren for forespørgerne (Peter Nielsen): Det er med lange mellemrum — måske også for lange — vi i folketinget drøfter udenrigspolitik. Måske skyldes det, at vort forhold til andre lande ligger i fredelige og venskabelige rammer. Vi har intet krav over for andre nationer, ligesom de ej heller har det over for os. Der er også et meget stort flertal her i tinget ligesom ude i befolkningen for vor udenrigspolitik, så derfor kan den ikke give anledning til større uenighed eller diskussion. Det betyder dog ikke, at folketinget ikke hyppigere burde drøfte vort lands stilling til den øvrige verden, og der er kun grund til at takke udenrigsministeren for den fyldige og gode redegørelse, han i dag har givet tinget som oplæg til en sådan debat.

Danmarks målsætning er jo klar. Vi ønsker at leve i fredelig sameksistens med den øvrige verden og ønsker at placere Danmark således, at vi kan handle så frit

med alle andre lande som vel muligt. Vi er et lille råstoffattigt land, der måske mere end andre er afhængige af og derfor interesseret i en så fri samhandel som vel muligt. Derfor må vi se med nogen bekymring på de vilkår, samhandelen har fået i Europa. Vi var bekymrede over, at Europa delte sig i to handelsblokke, og havde helst set i hvert fald denne del af verden som et absolut frit marked. Det må derfor fortsat være Danmarks opgave at medvirke hertil. Men foreløbig må vi stille os agtpågivende afventende.

Vi må håbe, at forholdene i fællesmarkedet snart bliver afklaret og helst på en sådan måde, at der kan optages forhandlinger om en sammenslutning med EFTA eller en eller anden form for forbindelse mellem de to markedsdannelse. Vi må bruge tiden til at styrke EFTA og få helet de skår, der også her er slået. Vi bør vel heller ikke anse EFTA for noget mindre værdigt i forhold til fællesmarkedet. Med en enkelt undtagelse består dog EFTA af rige, konsoliderede stater med høj kultur og rodfæstede demokratier. Det er ikke de fattige lande, der behøver at stå med hatten i hånden over for fællesmarkedet, når f. eks. Danmark køber mere i Vesttyskland end dette land hos os, mens England vel er et af de få lande, over for hvem vi har overskud på handelsbalancen. Vi har som medlem af EFTA øget vor eksport væsentligt, så der er ingen grund for Danmark til at handle i nogen form for panik. Vi må, omend med nogen utålmodighed, afvente, hvordan de europæiske handelsforhold måtte udvikle sig, og selvfølgelig deltage i de bestræbelser, der måtte blive gjort for at skabe så frie handelsforhold som vel muligt. Der er vel også stort set enighed her i landet om denne linje.

Men udenrigspolitik er jo ikke alene et spørgsmål om fællesmarked, EFTA og Kennedyrunde, det er vel i lige så høj grad, ja, måske i højere grad, et spørgsmål om at fremme den fredelige sameksistens. Direkte problemer for Danmark har vi jo heldigvis ikke. Vi er vellidt af andre nationer, og til vore nabolande står vi i et stærkt venskabeligt forhold. Andre lande har intet krav over for os, så sådan set kunne vi blot hygge os i smug, selv om hele verden ville brænde omkring os. Men vi er jo dog

[Peter Nielsen.]

en del af denne verden; og vi har jo erfaringer for, at det med at hygge sig i smug, det går ikke. Det er derfor nødvendigt samt også moralsk rigtigt, at Danmark deltager aktivt i arbejdet for at vedligeholde og udbygge den fredelige sameksistens i verden.

Det danske folk er jo talmæssigt ikke større end vel halvdelen af Londons eller New Yorks befolkning og udgør ikke stort mere end 1 promille af verdens befolkning. Det er yderst begrænset, hvor meget vi kan gøre os gældende, og derfor er der grund til at takke dem, der som Danmarks repræsentanter i internationale forsamlinger — ikke mindst i FN — på virkningsfuld måde har kunnet præcisere vore synspunkter og bevirket, at vi har kunnet føre en aktiv udenrigspolitik. Vort egentlige arbejde må da også fortsat gå ud på at styrke FN og dets forskellige organer, selv om vi ikke blåøjet må tro, at herved kan vi foreløbig skabe vor egen tryghed og sikkerhed.

Det er beklageligt, at verden er splittet op i forskellige militære blokdannelser, men så længe det er tilfældet, må vi søge vor sikkerhed inden for en sådan blok, og det er vel det naturlige, at det blev NATO. Det kan næppe tjene noget formål allerede nu at optage en diskussion om denne militæralliances fremtid og vort fremtidige forhold til den. Det er vel for optimistisk at tro på, at sådanne militære blokdannelser i løbet af få år skulle blive overflødige eller i væsentlig grad ændre strukturen; forudsætningen for, at vort forhold til NATO skulle ændres, må i hvert tilfælde være, at vi har et alternativ, en anden måde, hvorpå vi kan bevare vor sikkerhed. Jeg kan i dag ikke se et sådant alternativ, og før det findes, forekommer al diskussion om Danmarks forbliven i NATO eller ej mig temmelig ørkesløs.

Vor stilling til atomvåben er heldigvis også enkel og klar. Vi ønsker dem ikke på dansk grund, men vi ønsker at medvirke til, at en international atomafrustning kan finde sted — ja, selvfølgelig også en afrustning for så vidt angår konventionelle våben. Atomkampagner over for det danske folk er altså inderligt overflødige uanset gode motiver og idealisme.

Man har brugt det uhyggelige billede, at hele verden i dag lever på en krudttønde,

på noget, som teknisk snilde og dygtighed endda har lavet så fuldkomment, at hele menneskeheden hurtigt og effektivt kan udslette sig selv. Allerede ved sidste verdenskrigs afslutning kunne kyndige folk forudse, hvor lunterne til antændelse af en sådan krudttønde var placeret, og fredsarbejdets vigtigste opgave har da også været at forhindre, at sådanne lunter blev antændt, og, hvor det alligevel skete, da hurtigst at sørge for, at de blev slukket. Mange har anset FN for at være noget af en ørkesløs diskussionsklub, hvis betydning ikke var synderlig stor, men det må dog huskes, at hvor i verden en sådan lunte har været antændt, har det været FN, der først og fremmest har været på pletten og fået den slukket, og det er glædeligt, at Danmark også her ved sin deltagelse i FN-styrkerne har kunnet yde sin indsats. Det var at ønske, at FN også nu, hvor en ny lunte er antændt, kunne få lov til at slukke den. Vejen hertil må vel først og fremmest være, at Kina optages i De Forenede Nationer. Vejen hertil bliver sikkert hård og trælsom, men det må være en af Danmarks opgaver sammen med andre nationer at skabe mulighederne herfor.

Den militære amerikanske intervention i Sydvietnam kan vel desværre næppe slukke denne lunte. Vi kan kun håbe og tro på, at det kan ordnes ad forhandlingens vej, og har Danmark mulighed for at yde sit beskedne bidrag hertil, må det selvfølgelig gøres.

Der er i den danske befolkning rent naturligt en stærk interesse for, hvad der foregår i Vietnam. Denne interesse skyldes ikke mindst dansk ungdom, hvoraf mange rent naturligt er modstandere af, at en fremmed magt med våbenmagt blander sig i et andet lands indbyrdes stridigheder; man er altså modstander af interventionspolitikken.

De fleste af os i det høje tings var unge i 30erne. Vi var lige så interesseret i udenrigspolitik og lige så harmfulde som vor tids ungdom over meget af det, der dengang skete ude i verden. Vi havde dengang et noget modsat syn på interventionspolitikken. Når Haile Selassie stod i folkeforbundet i Genève og tryglede om hjælp til sit land og der blev svaret: ikke intervention, var vi harmfulde. Da de totalitære stater holdt generalprøve i Spanien på verdenskrigen, svarede de demokratiske lande: ikke inter-

[Peter Nielsen.]

vention. Selv da vi for første gang i vor moderne tid erfarede, at terrorisering af en uskyldig civilbefolkning også var en krigsform, da premieren herpå fandt sted i Guernica, var det stadig ikke indblanding. Rhinzonens militarisering: ikke indblanding. Østrigs kapitulation: ikke indblanding. Sudeterlandets anneksion: ikke indblanding. Likvidering af Czekoslovakiet: ikke indblanding. Og interventionen kom først, da det var for sent. 20 år efter er de sår ikke lægt, og man må stadig begræde snesevis af millioner menneskeliv, og Francostyret består endnu.

Vi er en del, der vel ud fra vore erfaringer, stadig væk med visse forbehold, tror på en art interventionspolitik. Hvis spørgsmålet blot var så enkelt: amerikanerne ud af Vietnam, og lad dette ulykkelige land ordne sine egne forhold enten ved forhandling eller ved, at en af parterne vinder en sådan borgerkrig og dermed skabte freden, ville jeg mene, at USAs NATO-partnere og FN burde lægge et sådant pres på USA, at man forlod Vietnam. Men ville det slukke nogen lunte på krudttønden? Og kan man ikke forenkle et problem så stærkt, at man bortskærer det egentlige og væsentlige? Men der kan herske tvivl om, hvorvidt den form, der nu anvendes, er den rette til at slukke denne lunte. Og ikke mindst af hensyn til det forpinte folk, men også af hensyn til den rette måde at sikre verdensfreden på kan man kun håbe på og må arbejde for, at den eneste civiliserede måde at ordne dette på, nemlig gennem forhandlinger, må blive anvendt.

Men kan en intervention begrundes, bør det også siges, at ikke enhver form for intervention kan godtages. Man bør ikke godtage enhver form for ensidig information eller propaganda fra en af krigsparterne — det lærte vi tilstrækkeligt om under krigen — men hvad en af parterne selv meddeler om sine handlinger, må der fæstes lid til; og lad mig i den forbindelse sige det så blidt, som det er mig muligt: det er os fuldkommen uforståeligt, at amerikanerne f. eks. — efter deres egne oplysninger — kan nedsprøjte gift over nordvietnamske rismarker for at fremkalde hungersnød blandt befolkningen. Sydvietnamske tropper anvender tortur over for fangne partisaner. Ja vel, det gør amerikanerne ikke, men det sker i ly af deres bajonetter.

Der er talrige eksempler på umenneskelighed fra begge sider i denne kamp. Man kan anføre, at det er så nemt at kritisere, når man selv hygger sig, mens USA må bringe de store ofre og ofre unge amerikaneres liv, men derfor har vi alligevel lov til at sige, at hensigten helliger ikke midlet, og den slags bør vor NATO-partner ikke gøre. Jeg kan ikke sige dette mildere.

Selv om forholdene i Indokina giver anledning til megen ængstelse, er der dog også i det internationale spil visse ting, der kan give håb om, at verdensfreden stabiliseres. Det er vel lidt småt med de egentlige nedrustningsbestræbelser, men det er dog ligesom luften er blevet mildere. Forholdet øst-vest er ikke så skarpt mere, Sovjetunionen optræder med held som fredsmægler. Men vi kan dog vel stadig væk ikke glemme, at der fortsat er en mur i Berlin.

Forholdene i u-landene og de afrikanske problemer indbyder heller ikke til for stærk optimisme. Her yder Danmark dog også sit bidrag. Mange og ikke mindst ungdommen vil mene, at dette bidrag er for beskedent, og med den velstand, der er her i Danmark, må det også være muligt for os snart at nå op på det satte mål, at yde 1 pct. af nationalindkomsten. Men der er kun skatteyderne til at betale, og at skaffe nye skatter her i Danmark ved vi jo ikke mindst fra disse dages erfaringer er en meget vanskelig opgave.

Jeg mener, vi yder for lidt til u-landene. Vi må kunne yde mere rent humanitær hjælp ud af vor overflod, når vi ved, at store dele af denne verdens befolkning lever på sultegrænsen, og når vi ved, at skal grunden lægges for en virkelig verdensfred, må disse u-landes hele status bringes betydeligt i vejret. Men når dette er sagt, bør det dog tilføjes, at Danmark dog bringer sine ofre, og at vi godt kan tillade os en sammenligning her med andre lande.

U-landene er hovedsagelig forladte kolonionråder, som kolonimagterne har samlet sig store rigdomme i og i de fleste tilfælde har forladt uden at føle ansvar for, hvordan det vil gå disse landes befolkninger. Her må dog først og fremmest et ansvar placeres. Danmarks rolle som kolonimagt har været anderledes. Vil man egoistisk, rent økonomisk se på det for Danmarks vedkommende, kan det vel siges, at den har været en ene-

[Peter Nielsen.]

stående fiasko, men det skal vi egentlig ikke være ked af.

Vor sidste koloni optog vi i riget, og vi har ikke svigtet vor pligt her. En fjernsyns-serie har til fulde vist, at Danmark også har sit u-land. Men det må dog tilføjes, at i finanslovsforslaget er Grønland opført med 166 mill. kr. i udgift. Det vil sige, at danske skatteydere årlig yder ca. 5.000 kr. til hver grønlænder — selvfølgelig er investeringerne herved taget i betragtning. Hvilket andet land yder så meget til sine gamle kolonier? At så spørgsmålet kan rejses, om disse mange penge kan anvendes på anden vis, så grønlænderne får mere gavn af det, er en anden sag, som jeg ikke ved denne lejlighed skal tage stilling til.

Selv om Færøerne selvfølgelig ikke kan betegnes som u-land, yder dog danske skatteborgere også deres tribut her, og medtager man i øvrigt de beløb, som direkte eller indirekte ydes til andre landes gamle kolonier, så kommer vi over den kvarte milliard kr. Der må kunne ydes mere, men vi har ikke noget at skamme os over.

Hjælpen til u-landene bør imidlertid ikke alene være af materiel art. Man må også lære disse landes befolkning, at hvide mænd — eller farveløse, som vi vel egentlig er — ikke blot er folk som Ian Smith, Verwoerd og deres følgesvende. Vi må blandt den afrikanske befolkning være med til at oparbejde en goodwill over for den hvide race, som vi kalder os. Efter så mange års undertrykkelse kan det være vanskeligt, men jeg er glad for, at der fra dansk side er sat kraftigt ind her. Man har mærket vor støtte i FN, og en kritik af, at Danmark ligesom gik sine egne veje, kan man tage sig let. Udenrigsministerens goodwillrejse i Afrika har også været noget af det helt rigtige. Enkelte skumlere har ment, at vor stilling i apartheidpolitikken har kunnet skade visse af Danmarks handelsforbindelser. Andre vil måske mene, at er det tilfældet, så har vi andre steder gavnnet dem betydelig mere ved vor stilling til apartheidpolitikken, og ens tankegang og idealer kan vel også blive for materialistiske.

Et indlæg af denne art må ifølge hele sin natur blive summarisk og indeholde en del selvfølgeligheder, men jeg har prøvet, så

godt jeg formår, at give mit partis synspunkt på udenrigspolitikken.

Per Federspiel: Jeg vil gerne takke udenrigsministeren for den meget fyldige redegørelse for en række spørgsmål. Jeg deler ganske det ærede medlem hr. Peter Nielsens beklagelse af, at vi for sjældent her i tinget har lejlighed til at debattere disse spørgsmål. Det bevirker, at spørgsmålene hober sig op, og der bliver ikke egentlig lejlighed til dyberegående debat om enkelte forhold. Jeg tror, det ville være ønskeligere, om vi tog disse spørgsmål op noget hyppigere.

Den internationale situation, som den nu tegner sig ved indgangen til 1966, er jo først og fremmest præget af et foruroligende antal uløste konflikter. Der er væbnede konflikter adskillige steder i verden; de i Kashmir og Vietnam er vel de mest alvorlige og dem, hvis forløb vi kan forudse de største konsekvenser af. Der er det, som jeg vil kalde de indkapslede konflikter, hvor situationen holdes nogenlunde i ro i kraft af Forenede Nationers tilstedeværelse gennem sikkerhedsstyrkerne, og hvor vi jo selv er direkte deltager i Gaza og på Cypren. Desværre er det karakteristisk for disse konflikter, at de nok kan holdes i ro, men at det ikke er muligt at finde nogen endelig løsning gennem de internationale organer, vi har oprettet.

Selv om der nu er sket en vis klimaforandring i Forenede Nationer, efter at krisen omkring finansieringen af de fredsbevarende aktioner er bragt nogenlunde ud af verden, er det vel endnu tvivlsomt, om Forenede Nationer vil kunne påtage sig flere fredsbevarende aktioner, og som forholdene er, må man vel kunne forvente, at der kan opstå situationer, hvor det kan blive nødvendigt at skride ind. Ja, så må vi jo imødesee at komme i omtrent den samme situation som i Vietnam, hvor en enkelt stormagt med alle de politiske konsekvenser, det kan medføre, vil se sig nødsaget til at gribe ind med eller uden Forenede Nationers billigelse.

Der er endelig det helt specielle tilfælde i Rhodesia, som jo bærer en ikke ubetydelig eksplosionsrisiko i sig. Først tiden vil vise, om de aktioner, der nu er iværksat, vil vise sig effektive til at bringe det revolutionære

[Per Federspiel.]

styre til fald, hvilket formentlig må føre til, at det britiske kolonistyre genindføres med en senere overgang til selvstændighed for øje.

Men det er jo ikke de eneste konflikter. I en række af de nye lande i Afrika og de gamle lande i Sydamerika er nye og ufordøjede tanker i færd med at skabe revolutionære tilstande, for Afrikas vedkommende allerede kort tid efter, at disse lande har opnået selvstændighed. Vi har allerede set flere omvæltninger, der ikke har medført tilstande, som gør det betryggende at tænke på yderligere politisk indflydelse fra disse landes side. I en række af de afrikanske lande er den eneste oppositionsvirksomhed, der kan drives, den, der drives fra fængsler.

Disse konflikter opstår imidlertid ikke alene i de oversøiske lande; vi har dem under mindre livsfarlige former mellem de grupper af endnu toneangivende stater, hvis indbyrdes ligevægt af alle må erkendes som en afgørende betingelse for verdensfredens opretholdelse. Både inden for den vestlige verden og inden for den kommunistiske gruppe af stater ser vi konflikter af både ideologisk, statspolitisk og økonomisk karakter, alt sammen forhold, der indebærer en uoverskuelig risiko for, at balancen kan blive ødelagt. Vi ser problemer dukke op, som stiller sig i vejen for en udvikling, der var godt på vej imod en styrkelse af Europa og dermed øgede muligheder for sikring af freden.

Jeg er enig med ministeren i, at vi på den ene side må erkende, at der fra dansk side ikke er større muligheder for at udøve en afgørende indflydelse på løsningen af disse konflikter og problemer. På den anden side har vi som medlem af Forenede Nationer og de mange dertil knyttede organisationer, medlem af NATO og af de europæiske samarbejdsorganisationer et medansvar for behandlingen af praktisk talt alle disse problemer, måske alene med undtagelse af stridighederne inden for den kommunistiske verden, som vi kun kan iagttage som interesserede tilskuere; på det punkt er jeg ganske enig med ministeren i, at nogen politisk konsekvens kan vi ikke drage af konflikten mellem Sovjetunionen og Kina. Dette medansvar, som er en logisk følge af den indbyrdes afhængighed, som ikke mindst

præsident Kennedy fremdrog som en politisk kendsgerning, gør det jo helt nødvendigt, at et lands udenrigspolitik — det gælder samtlige lande — fremtræder klart og utvetydigt, hvad enten det er store eller små stater.

Vi er jo her i landet i den lykkelige situation, at der er bred enighed om den udenrigspolitiske målsætning; der er ikke for mig nogen anledning til at komme ind på det; den fastlægges i åbningstalen år for år og giver ikke anledning til nogen diskussion.

Derimod vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger om den form, under hvilken vor udenrigspolitik udøves. Det er længe siden, vi har haft en udenrigspolitisk debat, men jeg har haft lejlighed til at se udenrigsministeren i funktion nu igennem et par år, og der er visse træk, som ganske klart tegner sig. Det er det ansigt, som landet viser udadtil over for omverdenen; det er det grundlag, andre lande har for at bedømme den stilling, som indtages fra dansk side.

Det første, jeg dér vil henvise til, er, at ministeren jo med megen konsekvens har fuldført overgangen fra tidligere tiders passive indstilling — det, man vel kan kalde ubemærkethedens politik, der jo var en følge af tidligere tiders neutralitet — til en aktiv deltagelse i behandlingen af de almindelige internationale spørgsmål. Ministeren har ved adskillige lejligheder fremhævet, og det kan jeg være enig med ham i, at dette jo naturligvis må ske med den stemmeføring, der sømmer sig et mindre land. Dernæst er det åbenbart, at ministeren tilstræber at skabe den størst mulige opmærksomhed i internationale kredse omkring Danmark og omkring det, han foretager sig på landets vegne, utvivlsomt med det formål derved at skaffe sig bedre ørenlyd, når det drejer sig om at gøre en indsats for specielle danske interesser.

Jeg er ikke sikker på, at ministeren har ført dette standpunkt igennem aldeles konsekvent; jeg er heller ikke sikker på, at den måde, hvorpå han har udformet dette politiske mål, altid har været lige velovervejet, og jeg vil gerne præcisere hvorfor. Det, der er forudsætningen for nutidens danske udenrigspolitik, må være solidariteten med de lande, som vi efter den sidste verdenskrig er kommet i intimt samarbejde med på det

[Per Federspiel.]

økonomiske, det politiske og det forsvarsmæssige område. Det er af ganske afgørende betydning for dette samarbejdes udvikling, at denne solidaritet ikke krænkes. Jeg vil straks sige, at jeg mener ikke, ministeren har gjort sig skyldig i nogen bevidst solidaritetskrænkelse, men det er mit indtryk, at han ved mange lejligheder optræder på egne vegne uden de rådslagninger, som vi fra Europarådets side har forudsat, som er forudsat i den nordiske aftale fra Helsingfors, og som ganske naturligt kræver, at inden udenrigspolitiske dispositioner finder sted, sker der en rådslagning mellem de lande, som vi samarbejder med på så mange områder.

Endelig vil jeg nævne et positivt punkt. Jeg vil gerne takke ministeren for det initiativ, han har taget ved forskellige lejligheder til at iværksætte en virkelig drøftelse af almene emner med kredse her i landet, der har interesser eller direkte sagskendskab på områder, hvor de ikke ellers kan få lejlighed til at føre deres synspunkter frem. Jeg regner med, at disse konferencer også har været til nytte for ministeren i tilrettelæggelsen af hans politik. Jeg synes, det er en gavnlig udvikling inden for udenrigspolitikken.

Men der er et tredje punkt, som jeg gerne vil fremhæve — det lyser jo i og for sig ud af ministerens redegørelse i formiddags — og det er dette, at denne danske indsats har en tilbøjelighed til at sprede sig, den har en tilbøjelighed til at falde ned på relativt tilfældige interesser og steder og derved svække indtrykket af, at der er mere væsentlige problemer, som er os nærliggende: de europæiske problemer, vore forsvarsmæssige problemer og vore sikkerhedspolitiske problemer. Jeg forstår meget vel, at det har betydning i en verden, der udvikler sig, som den gør nu, med tredoblingen af suveræne stater inden for FN, at danske kontakter etableres i forskellige egne af verden. Men det må ikke ske på bekostning af den politik, som er mest nærliggende, den europæiske sikkerhedspolitik og det europæiske økonomiske samarbejde.

Noget meget væsentligt er naturligvis en fortsættelse af den afspændingspolitik, som er bragt til midlertidig standsning med de ulykkelige begivenheder i Vietnam. På dette

punkt er jeg enig med ministeren i, at en udvikling af kontakterne med østlandene er i høj grad værdifuld, og jeg vil gerne ved denne lejlighed anerkende den redelighed og dristighed, hvormed både statsministeren i Moskva og udenrigsministeren i Warszawa ganske klart tog til orde imod den vurdering, der i østlandene finder sted af Tyskland og dermed formentlig også af de andre vesteuropæiske landes forhold til det nye Tyskland.

Der er jo meget, der i dag standses af den ulykkelige konflikt i Vietnam, som også det ærede medlem hr. Peter Nielsen jo var inde på. Jeg er enig i, at vi må se med den allerstørste bekymring på denne krig, på et blodbad, som man har svært ved at forene med nogen interesse, der står i rimeligt forhold til de ulykker, der forvoldes. Jeg kan erklære mig fuldt ud enig i de betragtninger, som det ærede medlem hr. Peter Nielsen fremsatte ud fra de erfaringer, vi begge har fra 30'erne, hvor man forsøgte en intervention, hvor en international udvikling gradvis udviklede sig henimod den katastrofe, vi oplevede fra 1939 til 1945. Jeg tror, det er rigtigt, at disse ting siges, fordi vi må være forstående over for den harme, der mange steder rejser sig mod, at der sker disse ulykkelige begivenheder i det fjerne østen. Der er ingen, der kan billige, at vor internationale organisation ikke er tilstrækkelig stærk til også i dette tilfælde at holde forholdene i ro.

Men vi må i hvert fald tage som vort udgangspunkt den tragiske kendsgerning, at der er sket en intervention med det formål, som vel må være i alles interesse, også de direkte implicerede stormagters på den anden side, at der ikke sker en forrykkelse af den magtbalance, som er forudsætningen for freden. Og ud fra det synspunkt kan jeg ganske tiltræde det standpunkt, som regeringen har indtaget, at der ikke er anledning fra dansk side til at kræve nogen tilbagevækning af de amerikanske tropper med den indflydelse, vi måske kunne gøre gældende inden for NATO. Tværtimod må vi bestrebe os for at støtte alle anstrengelser for at føre parterne til forhandlingsbordet, således at de mere fredelige tilstande kan opnås uden en forrykkelse af magtbalancen.

På et enkelt punkt vil jeg gerne gøre en bemærkning til ministerens redegørelse, idet

[Per Federspiel.]

han mener, at dette må have som formål at afholde frie valg i Vietnam. Det var jo det, der ikke lod sig afholde efter Genèveaftalen i 1954, og jeg vil dog gerne rejse det spørgsmål, om det er et mål i sig selv. I Afrika har det vist sig, at det kunne være en farlig ting for den politiske stabilitet i de enkelte lande. I Vietnam har hverken Sydvietnam eller Nordvietnam ønsket frie valg. Naturligvis må man sigte henimod demokratiske tilstande på et vist punkt, og det ville være lykkeligt, hvis De Forenede Nationer i den kommende tid ville udvikle sig tilstrækkeligt stærkt også på det fredsbevarende område til, at der kunne indsættes et sikkert yderst nødvendigt mandatstyre i dette område for derved at sikre det, som jeg nævnte: at der ikke sker forrykkelse af balancen.

Jeg skal dernæst vende mig til ministerens bemærkninger om De Forenede Nationer. For den almindelige offentlighed må det jo se ud, som om den danske hovedindsats under den sidste generalforsamling var deltagelsen i den afroasiatiske aktion for at fremkalde sanktioner mod Sydafrika med det formål at bringe apartheidpolitikken til nederlag.

Der er vel ikke et menneske her i landet, bortset fra nogle overvintrede nazister, der kan tænke sig at løfte en hånd til forsvar for Verwoerds racediskriminationspolitik. Den er genstand for en samlet verdensopinions fordømmelse og et levn fra andre tider, hvor den måske praktiseredes under humane former. Man kan sammenligne med forholdene i USA, hvor lignende tilstande har eksisteret, og hvor der nu sker en frigørelse af den farvede befolkning. I Afrika er man gået den modsatte vej med en stadig indskrænkning af rettighederne, og naturligvis kræver dette aktion fra det internationale samfund af den ene eller den anden art.

Men jeg finder anledning til at fremdrage de uheldige konsekvenser, som udenrigsministerens politik på dette område fik under generalforsamlingen i De Forenede Nationer. I 1963 tog udenrigsministeren et i alle henseender prisværdigt initiativ til at fastslå princippet om de forskellige racers ligeberettigelse i Afrika. Det var retssikkerheden, der sattes forud for den politiske frigørelse. I det synspunkt var jeg ganske enig. Men når ministeren nu hævder, at det, der skete i Forenede Nationer — og der er

jo ikke nogen grund til at gå i detaljer med det — var en fortsættelse af den tidligere politik, kan jeg ikke være enig med ham. Det drejede sig her om en direkte aktion uden egentlig forbindelse med den politik, der blev fastlagt med samtlige nordiske landes tiltræden i 1963. Det, der nu skete, var, at man fra dansk side sluttede sig til et langt videregående forslag fra afroasiatiske landes side, som på forhånd måtte erkendes at være uigennemførligt — en opfordring til sikkerhedsrådet om at træffe foranstaltninger, som man vidste sikkerhedsrådet ikke ville tiltræde.

Det, der er det alvorlige i denne sag, er imidlertid, at denne vending i dansk politik sker uden rådslagning med de andre nordiske lande, der to år tidligere havde deltaget i tilrettelægningen af en fælles nordisk politik. En sådan fælles nordisk politik kan have en vis autoritet; en enkeltstående dansk indsats uden forbindelse med de nordiske lande er uden enhver politisk værdi, også for Danmark.

Men dertil kom, at der jo her var almindelige vesteuropæiske interesser involveret. Den britiske regering var i store vanskeligheder i Rhodesia — et område, der ligger umiddelbart op ad det — og jeg har tidligere nævnt, at det har været en forudsætning for det politiske virke i Europarådet, der jo både omfatter parlamenterne og regeringerne, at der i de internationale forsamlinger skete i hvert fald en vis harmonisering af den politik, der førtes. Det har heller ikke været tilfældet her.

Det var en beslutning af en sådan rækkevidde, at man bør overveje, om grundlovens § 19, der kræver, at udenrigsministeren eller regeringen inden udenrigspolitiske beslutninger af større rækkevidde forhandler med det udenrigspolitiske nævn, ikke er overtrådt. Forhandlingen kom først efter, at beslutningen var truffet.

Til ministerens bemærkninger om afrustningssagen skal jeg ikke sige noget. Jeg er ganske enig i disse betragtninger.

Jeg skal derefter vende mig til den europæiske politik. Jeg har allerede sagt, at det er min opfattelse, at regeringen på dette område har gjort sig skyldig i forsømmelser. Jeg konstaterer, at ministeren i sin rede-gørelse siger, at den danske regering adskillige gange har tilkendegivet, at vi ikke

[Per Federspiel.]

blot ønsker at deltage i et økonomisk fællesskab, men tillige i et politisk fællesskab i Europa. Det er rigtigt, at der er nøje sammenhæng mellem det forsvarsmæssige, det politiske og det økonomiske fremskridt i Europa. Der er sket betydelige fremskridt, men vi befinder os nu i en krise både inden for fællesmarkedet og inden for EFTA. Over for dette er det, ligesom regeringen har givet op. Man lægger hænderne i skødet og afventer, at der vil ske et eller andet. Vi havde dog en politik fra 1961 til 1963. Der har været mange lejligheder i den senere tid, hvor det havde været muligt for regeringen at tage standpunkt til de spørgsmål, der rejser sig. Vi kan naturligvis ikke fra dansk side løse krisen inden for fællesmarkedet. Krisen inden for fællesmarkedet er imidlertid af en mangeartet karakter, den drejer sig også om fællesmarkedets forhold udadtil, om dets fremtidige udvidelse. Fra britisk side ser vi nu en meget klar politik under udvikling, en politik, der retter sig imod fællesmarkedet.

Fra dansk side har vi ikke gjort noget tilsvarende. Jeg ser helt væk fra henvendelserne, til fællesmarkedet om lempelser på enkelte områder. Det er mig i hvert fald bekendt, at mange af disse henvendelser mødes med ironi fra fællesmarkedets og dets regeringers side; de siger: her kommer disse danskere og vil have særstilling for deres kvæg, deres kyllinger o. s. v. uden at tilkendegive, hvad deres politik er. Man indtager nemlig det standpunkt, som vi kender inden for fællesmarkedet, at der er ingen vej til at opnå fordele, som fællesmarkeds-traktaten byder på, på anden måde end gennem medlemskab af denne organisation. Det svar, som er kommet, og som ministeren ikke nævnte i sin redegørelse, er derfor også i al sin enkelthed en tilbagevisning, idet det siger, at der findes ingen anden løsning på tolddiskriminationsproblemerne end gennem Kennedyrunden, som jo atter afhænger af ordningen inden for fællesmarkedet.

Det er rigtigt, at der er en sammenhæng

mellem NATOs fremtid og fællesmarkedets fremtid. Noget kan ske omkring 1970. Jeg var dog noget skuffet over ministerens udtalelser med hensyn til NATO om, at tiden ikke er inde til at tage stilling til, om vi i 1969 skal fortsætte alliancen eller ej. Det er ikke udtryk for nogen egentlig politik. Det, jeg havde ventet, var en tilkendegivelse fra ministeren om, at NATO hidtil har vist sig at være grundlaget for vor sikkerhed, og at der ikke fra vor side er nogen som helst anledning til at tage NATO-samarbejdet op til revision. Det vil jo ikke automatisk blive taget op til revision. Det er kun, hvis de enkelte lande stiller betingelser for deres fortsatte medvirken eller direkte udtræder, at spørgsmålet overhovedet opstår.

I stedet for at forfølge den politik, der brød sammen i januar 1963, men som jo stadig ligger inden for det muligens grænser, har regeringen i stadig stigende grad koncentreret sig om EFTA, der ifølge sin natur og ifølge samtlige de politiske erklæringer, der blev afgivet omkring dets stiftelse, er af midlertidig karakter. Og nu taler man om at styrke EFTA.

Jeg minder om, at ministeren, da EFTA fik sit grundskud ved indførelsen af den britiske ekstratold, erklærede, at hvis den ikke var ude af verden inden ganske kort tid, ville EFTA bryde sammen. Der blev taget en tredjedel af den sidste år, og der er stadig 10 pct. tilbage. Også efter at disse 10 pct. var tilbage, var det regeringens standpunkt, at dette kunne EFTA-samarbejdet ikke bære. Alligevel fortsætter man med stadig at ville styrke EFTA — og jeg kan være ondsksfuld nok til at sige: for at støtte den engelske socialdemokratiske regering i dens rådvildhed i begyndelsen af 1966. Vi savner imidlertid enhver vejledning om, hvordan dette kan ske. Der tales lidt om, at man kan få en fælles patentordning, at man kan få standarderne i industriproduktionen harmoniseret, og endelig taler man om en dialog mellem EFTA og fællesmarkedet.

En dialog skal imidlertid have et indhold,

[Per Federspiel.]

og en forhandling må have et forhandlingsgrundlag. Der må være noget, som den ene kan give og den anden modtage. Intet, som EFTA kan give fællesmarkedet, vil kunne løse den deling, som bringer større og større ulykker i det europæiske handelsforhold, og det er derfor ganske nødvendigt, at vi her i landet tager stilling til, hvad vort endelige mål er. Det er ikke tilstrækkeligt at sige, at vi vil have en bred europæisk handelsordning. Vi må tage stilling til de muligheder, der foreligger, og det er enten en udvidelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab eller simpelt hen dette, at vi arbejder hver for sig.

Vi er jo i dette land stadig afhængige af vor landbrugseksport. Vi har set også inden for EFTA grove misbrug. EFTA-traktaten kræver forholdsregler mod dumping af landbrugsvarer fra lande udefra, men der er ingen bestemmelser om den konkurrence, der opstår mellem EFTA-landene ved dumping i tredjelande; det har vi set, det er påpeget fra regeringens side, der er gjort de fornødne forestillinger over for England, men samarbejdet inden for disse lande, solidariteten, er altså ikke stærkere, end at den slags ting kan ske, og det er velsagtens sket, fordi England, hvad der vel heller ikke er ganske i overensstemmelse med traktaten, har optaget den irske republik som ekstraordinært medlem af EFTA, så resultatet vel formentlig er, at det er de irske kreaturer, der eksporteres igennem EFTA til Tyskland i konkurrence med vor traditionelle eksport.

Jeg efterlyser derfor et standpunkt fra regeringens side. Regeringen kender vort standpunkt, og jeg tror, at en standpunkt-tagen er nødvendig, hvis regeringen vil kunne bidrage til en videreførelse af forhandlingerne om en eller anden ordning i Europa. Det kan ikke ske ved styrkelse af EFTA, det har vi set, en forhandling med EFTA på alt andet end de rent tekniske områder afvises, og derfor bliver erklæringen om, at vi stræber efter både et økonomisk og et politisk samarbejde i Europa, uden indhold, hvis man ikke er klar til også at tage de politiske konsekvenser. Er det meningen, at det politiske samarbejde efter regeringens opfattelse alene skal koncentrerer inden for EFTA? Har man ikke

Europarådet som det naturlige organ, men som man ikke bruger?

Se, hele dette område er noget, hvor både erhvervslivet, befolkningen og det høje ting kræver en vejledning i, hvad regeringens hensigter er. Erhvervene kan ikke til stadighed vente på, at den danske stillingtagen til vor endelige europæiske politik afventer snart det ene, snart det andet spørgsmåls løsning. Der vil ustandselig opstå spørgsmål både inden for fællesmarkedet og inden for andre områder. Men som en rent praktisk foranstaltning vil jeg stille det forslag til udenrigsministeren, at der ganske på samme måde, som vi har et sagkyndigt udvalg om nedrustningssagen, af udenrigsministeren nedsættes et lignende sagkyndigt udvalg — det behøver ikke at være noget stort apparat — eventuelt med deltagelse af medlemmer af tinget, til simpelt hen at sammenfatte det væld af oplysninger, det væld af materiale, som almindelige dødelige ikke kan overskue, således at der fra tid til anden kan gives befolkningen en oversigt over, hvordan hele dette europæiske spørgsmål ligger, således at også dette kan indtages på en velinformeret og nyttig måde i den politiske debat og ikke stadig være genstand for ganske spredte diskussioner om enkeltstående emner.

Poul Møller: Det er jo helt givet, at folketingets debat i dag om udenrigspolitiske spørgsmål først og fremmest vil være optaget af de konflikter, der præger verdenspolitikken. Men inden man ud fra disse konflikters antal og betydning anlægger en for pessimistisk verdenspolitisk vurdering, synes jeg, der kan være grund til at sige, at vi vel aldrig i menneskehedens historie har oplevet en tid, hvor der ikke har været mange konflikter ud over den ganske klode. Det er nu engang noget, som vi ikke kan regne med forsvinder sådan lige med det samme. Vi må naturligvis erkende, at med den udvikling, der er sket i militærteknikken, f. eks. med hensyn til atomvåben, er konflikter blevet farligere for hele verden, end de var i gamle dage. Men til gengæld må vi også forstå, at disse konflikter er udsprunget af en udvikling, som er ganske enestående i verdenshistorien. Igennem de sidste 20 år har verdensbilledet ændret sig mere, end det

[Poul Møller.]

har gjort igennem århundreder. Igennem de sidste 20 år er der sket en udvikling, som er lige så rivende og lige så stærk som den, der fandt sted i det århundrede, vi kalder renæssancens, med de store opdagelser. Vi skal tilbage til dette århundrede for at finde tilsvarende ændringer i verdensbilledet, i verdenssystemet.

Den frihed, som igennem disse 20 år efter den anden verdenskrig er kommet til den nye verden, den afkolonisering, der har fundet sted, det væld af nye stater, der er opstået, har naturligvis medført en udvikling, som ikke har kunnet ske uden spændinger og uden konfliktstof. Alle de spændinger, vi har set, og som vi oplever i dag, indgår som et led i en proces, ikke imod dårligere tilstande for menneskeheden, men som en proces fremad imod bedre tilstande for den samlede menneskehed. Det er frihedens gennembrud ude omkring i verden, der giver disse eruptioner og dette konfliktstof, således som frihedens gennembrud i vor egen gamle verdensdel medførte konfliktstof folkene imellem. Det er de samme spændinger, vi dér ser, som den europæiske verden har oplevet igennem århundreder. Lad mig nævne nogle enkelte.

Den nye verden er nationalistisk, nationalistisk, som den gamle verden var det, da nationalismen var ung. Derfor vil nationale spændinger under frigørelsesprocessen stadig opstå, som det skete i Europa i begyndelsen og i midten af det forrige århundrede, da nationalismen brød igennem og det til sidst førte til dette århundredes store konflikter. Samtidig foregår der sociale brydninger i disse lande, der er under udvikling fra et ældgammelt feudalt væsen og frem til en eller anden form for demokrati. De, der skuffes over, at man læser snart her, snart dér, at der er indført militærdiktatur i det ene eller det andet af u-landene, må erindre sig, at den målsætning i løbet af 20 år at ville føre folk fra feudalt væsen over til et moderne demokrati er så stor, at der må ske noget undervejs, som ikke er efter opskriften. Vi må heller ikke altid glemme, at nogle af disse militærdiktaturer måske vil være bedre i stand til at forme udviklingen i nogle år, end et umodent demokrati eller et gammelt feudalt væsen vil være det. Et militærdiktatur præges ofte af et tekno-

krati, som tager fat på problemernes løsning på samme måde, som vi har set det også i vores gamle verden, hvor man har indført demokratier, folkene ikke var modne til, oplysningen ikke var i stand til at leve op til, og hvor man derfor måtte ende i en eller anden form for fast styre en kortere tid. Altså, de sociale brydninger, de konstitutionelle brydninger, må nødvendigvis føre til tilbageskridt.

Vi oplever af andre spændingsmomenter de farvede folks naturlige selvhævdelsestrang, fordi de har en anden kulør end den gamle, hvide herskerklasses. Det må også erkendes, at denne faktor er en befordrer, men også i visse henseender en belastning for en hurtig udvikling, fordi der her opstår modsætningsforhold, som i virkeligheden ikke har nogen rationel begrundelse, men kun har en historisk begrundelse, modsætningsforhold, som gør, at samarbejde mellem hvide og farvede selv på lige fod ofte bliver mistænkeliggjort som forræderi og udnyttes i den evindelige fejde imellem kommunismen og den vestlige verden. Hvor de nye ledere ikke er tilstrækkelig vidtskuende som f. eks. Kenyatta i Kenya, og hvor de ikke er udpræget stærke personligheder, der ikke falder for stemninger, gør man den hvide indsats til nykolonialisme eller suspekt og forsinker derved den opbygning og udvikling, som jeg tror bedst kan finde sted, hvor man accepterer de hvide som medarbejdere, som kammerater i forsøget på at genopbygge og udvikle disse lande.

Endelig vil jeg gerne nævne den faktor, at de nye folk i det store og hele er fattige folk. Også det må skabe spænding; det vanskeliggør, det forsinker processen, og det udsætter ting, som kunne være heldige. Det kan let føre os ind i en verdenspolitik med en brydning, der kommer til at minde om klassekampen i vore egne stater i slutningen af det forrige århundrede og begyndelsen af dette — samtidig med en teknisk udvikling satte jo disse klassemodsatninger ind — men nu en klassekamp, der ikke er den enkelte stats, men er rykket op på verdensniveauet, en spænding mellem rige og fattige, det, som man har kaldt nord imod syd. Det er givet, at dette klassekampperspektiv kan ende i et ragnarok, og den marxistiske teori, katastrofeteorien,

[Poul Møller.]

kan her blive realiseret på en helt anden måde, end man vel i og for sig forudsatte det i gamle dage, da man havde med de afflukkede samfund at gøre. Rivaliseringen mellem øst og vest gør jo endelig, at disse regeringer og lande tit bliver kastebolde mellem to store verdenspolitiske systemer, mens andre lande behændigt forstår at udnytte dette modsætningsforhold til at opnå mest mulig fordel for sig selv.

Jeg har gerne villet fremdrage disse spændingsmomenter og disse træk, fordi de efter mit skøn viser, at det er lykkedes at nå meget længere på dette område, end man egentlig skulle tro. Der er farer, og der vil altid være farer i menneskehedens historie. Vi kommer aldrig til at leve uden farer. Men vi er nået et godt stykke vej mod en frigørelse af størstedelen af verdens befolkning trods disse spændinger og uden at få en storpolitisk krise, en ny stor konflikt af samme art som dem, vi har oplevet to gange i dette århundrede.

Hvilken instans, hvilken magt kan nu garantere, at denne proces kan få lov til at foregå fredeligt, at spændingerne bliver behersket, at konflikterne ikke fører til escalation — jeg ved ikke, hvordan det skal oversættes — men til denne stadige stigning med hensyn til anvendelse af midler, så det til sidst ender i et ragnarok? Det er jo givet, at verdensorganisationen De Forenede Nationer, som de fleste af både de gamle og de nye lande er medlemmer af, er det naturlige forum og den naturlige organisation, når det drejer sig om at prøve på at lede udviklingen uden om skærene, således at man virkelig opnår den frigørelse og den rigdom, som man gerne vil have, uden at det kommer til de store konflikter.

Jeg kan også helt tilslutte mig det, den højtærede udenrigsminister sagde: at det er et stort fremskridt, at FN's generalforsamling har kunnet holdes i 1965 i modsætning til 1964. Men jeg tror også, at udenrigsministeren vil give mig ret i, at FN's vanskeligheder ikke dermed er overvundet. FN-organisationen er ikke tilstrækkelig stærk til, at vi kan vente, at den kan klare disse vanvittige store problemer. For det første ved vi jo, at hvor stormagterne ikke er enige, lammes FN's handlekraft. Så snart det drejer sig om modsætningsforhold med

forskellige synspunkter hos øst og vest, er det svært at se, at FN kan gøre en egentlig, en væsentlig indsats. For det andet — som vi jo tit har talt om her i tinget — svækkes FN af, at en af verdens stormagter ikke er repræsenteret ved sin faktiske regering, men ved en regering, som ikke har nogen som helst indflydelse eller magt i den pågældende stormagt. Dette problem er jo blevet omtalt tit her, og det er stadig aktuelt og vil blive mere og mere aktuelt, desto stærkere det kinesiske samfund bliver, desto stærkere det bliver også militært, og desto stærkere det bliver økonomisk. I det lange løb er det uholdbart, at en magt, der har adgang til og mulighed for at udnytte atomvåbenet, ikke kan underkastes De Forenede Nationers rettigheder og pligter.

Men for at tage det helt jordiske, det helt virkelighedsnære, så svækkes FN jo stadig væk af sine egne økonomiske problemer. Udenrigsministeren gjorde ingen bemærkninger herom, men jeg tror, han deler min opfattelse, at der ikke er fundet nogen varig løsning på FN's økonomiske problemer. Det er vel endda tvivlsomt, om man vil have midler nok til bare to år frem i tiden at opretholde de spinkle fredsbevarende aktioner, som man for tiden har i gang i Cypern, i Gaza, på grænsen mellem Indien og Pakistan, i Congo, og hvor man ellers stadig har en FN-aktion i gang. Der er simpelt hen ikke midler til det, og verdensorganisationen må improvisere, må tigge sig til bidrag fra den ene og den anden medlemsstat for at prøve på at opretholde ro og orden disse steder i en sådan grad, at konflikterne konserveres så længe, at de til sidst bliver ufarlige. Det betragter jeg som et praktisk problem, som det vil være meget, meget vigtigt at få løst i løbet af en kortere tid, hvis vi skal give verdensorganisationen en reel magt ud over den, den har.

Det er vel også, som om man på den 20. generalforsamling har været tilbøjelig til at falde tilbage på tidligere tiders afstemningssejre. Man har lagt vægt på, om man i generalforsamlingen kunne opnå en afstemningssejr for det ene eller det andet synspunkt, skønt det ofte blot blev spørgsmålet om papir. Verdensorganisationen skal jo ikke blive en papirtiger, men den sidste generalforsamling har vel i

[Poul Møller.]

nogle henseender vist, at den løber en risiko for at blive et rent resolutionssted, hvor der vedtages resolutioner, som aldrig omsættes til virkelighed.

Dette giver mig anledning til at komme ind på de store spændingsproblemer, som ligger i Afrika, især i forbindelse med Rhodesia og Sydafrika. Over for disse to lande har man jo besluttet sig for sanktioner, og sanktioner er, så vidt jeg kan se, det eneste fredelige middel, pagten indrømmer til anvendelse af tvangsmidler; derfor har man altså heller ikke kunnet gøre andet, hvis man ville gøre noget. Vi må imidlertid nok se i øjnene, at sanktioner ikke er særlig nyttige. Vi har, så vidt jeg husker, aldrig i historien set, at sanktioner har ført til det ønskede resultat. Vi har tværtimod oplevet adskillige eksempler på, at forsøg på at gøre et folk fattigere kun gør dets sammenhold større. Vor egen historie viser det. Vor nylige besættelses-historie viste det. Dengang levede vi under en tilstand, som vel i mangt og meget minder om den, som et land under sanktioner eller under blokade kommer til at leve under. Det er, som om sanktioner bygger for meget på en materialistisk grund-sætning, nemlig den, at kan man bare tage pengene fra folk, kan man bare gøre dem fattigere, så skal de nok makke ret. Men mon det er sådan i virkeligheden? Økonomi er meget værdifuld, og et økonomisk godt liv er værdifuldt for os alle sammen, men det viser sig meget ofte, at truslen om at miste penge eller miste pengemidler ikke får stater til at give tabt og opgive deres politiske linje.

Dertil kommer et synspunkt, som jeg gerne vil fremdrage her, og det er, at hvis man gør et folk fattigere, er der en tendens til, at man først og fremmest gør dette folks fattige endnu fattigere. Det går ikke ud over de rige; de klarer sig længere, og de klarer sig bedre end dem, der er fattige i det pågældende folk. Det er muligt, at man kan tvinge Rhodesia i knæ ad denne vej — det må jo håbes. Vi deler den opfattelse, at der foregår et ulovligt styre i Rhodesia; vi deler den opfattelse, at den britiske regering har en pligt til at sørge for, at dens kolonidømme i Rhodesia afvikles således, at det peger imod ligeret for

hvid og sort, mod en udvikling, der kan føre til denne ligeberettigelse. Og da der også er tvivl i Rhodesias hvide befolkning om berettigelsen af det, Ian Smith og hans parti har gjort, er der en mulighed for, at sanktionerne her kan virke; men der er til gengæld også vidnesbyrd, der tyder på, at oppositionen imod hr. Smith bliver mindre netop under det tryk, man påfører ham igennem sanktionerne.

Går man imidlertid til et større område som Sydafrika, må man vist desværre se i øjnene, at dette store område næppe kan tvinges i knæ af en sanktionspolitik. Jeg er enig med det ærede medlem hr. Per Federspiel — og jeg vil gerne understrege det her — i, at vi alle helhjertet ville gå ind for foranstaltninger, såfremt vi kunne mene, at de ville puste Werwoerd væk og få hans styre afløst af et tolerant styre, der sigter imod ligeret for de to farver. Men resolutionen gør det i hvert fald ikke i sig selv — og vi har vel ikke meget håb om, at denne resolution bliver optaget af sikkerhedsrådet, således at det omsætter den til praksis.

Jeg ved, at regeringens opfattelse i denne sag, dens fordømmelse af apartheidpolitikken, deles af hele folketinget; men jeg ved også, at regeringen selv må beklage — og har beklaget — at man skred til denne afstemning uden de fornødne kontakter med andre nordiske lande.

De normale kontakter, vi har i denne sag, fungerede ikke, men vore kontakter med de nordiske regeringer kan ikke være afhængige af, om vor udenrigsminister i et par dage befinder sig på Diakonissestiftelsen. Det må være således, at det er en helt normal fremgangsmåde, at vi drøfter disse problemer ikke alene med vore NATO-allierede, men også med vore nordiske venner, før vi tager et sådant skridt, for det skulle nødigt udvikle sig derhen, at det ene nordiske land vil spille mere helt end det andet; i hvert fald er det, så længe heroismen ikke går ud over papiret, ikke noget at slås om imellem de nordiske brødrefolk. Jeg beklager derfor den manglende kontakt, og jeg beklager også den manglende samordning i denne sag imellem udenrigsministeriet i København og delegationen i New York. Det er jo helt givet, at der her er sket nogle, man kunne

[Poul Møller.]

måske med et moderne ord kalde det kommunikationsforstyrrelser, og jeg håber, man vil gardere sig heroverfor i fremtiden.

Spørgsmålet har i øvrigt rejst diskussion, også i mit parti, om vor FN-delegation kan siges at være rigtigt sammensat. Det er jo sådan — hvad der under forhandlinger om delegationens synspunkter o. s. v. ofte anføres — at de pågældende repræsentanter ikke de partier, der har udpeget dem, men regeringen, og det kan måske give anledning til, at nogle af de diplomatiske kontakter, der skal føres til andre lande, svækkes ved, at det er partirepræsentanter for folketinget uden rutine, der sidder og skal træffe disse afgørelser.

Jeg vil gerne i den forbindelse pege på et andet område, hvor jeg synes der var en resolution, som vi burde have støttet — som vi plejer at gøre det — men som vi ikke støttede i år, og det er Tibetresolutionen. Jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, hvorfor man i år afholdt sig fra at stemme, mens f. eks. Norge fortsat stemte for en Tibetresolution. Vi er imod undertrykkelse, men er vi imod undertrykkelse i Sydafrika, må vi også stadig være imod undertrykkelse i Tibet.

Jeg vil gerne takke den højtærede udenrigsminister for de bemærkninger, han gjorde om Vietnamproblemet. Her drejer det sig om et spørgsmål, hvor De Forenede Nationer kun kan stille meget lidt op; måske dets forum, dets lokaler, kan benyttes til mæglingsbestrebelse i en eller anden situation, men som organisation kan det næppe vedtage noget, der kan bane vejen for en fred i Vietnam. Vietnamkonflikten beror jo på sådanne brutale delingslinjer, som var så nemme at trække på et kort ved konferencer i Genève eller i Potsdam eller i Jalta under og efter den anden verdenskrig. Kunne man ikke blive enig om andet, kunne man blive enig om at dele det land, man var uenig om. Helt elendigt var det naturligvis, når man bare delte efter breddegraden; det vil sige, man gik hen og så på den globus, der stod i konference-rummet, og sagde: her går den 38. breddegrad, her går den 16. breddegrad, var det ikke en naturlig grænse mellem disse to territorier?

Vi har selv set, hvad en delingslinje i

Tyskland har forvoldt af ulykker; men endnu værre er jo disse breddegradsgrænser, som ikke svarer til etnografiske og nationale forhold. I Korea førte det til en krig, i Tyskland førte det til, at man stadig ikke kan løse de europæiske problemer. Der er for mig ingen tvivl om, at Vietnam stadig er en national enhed; men politisk tilhører hver del sit system.

Det, der finder sted i øjeblikket, er det samme, som hvis man fra den vestlige verdens side, f. eks. fra Vesttysklands side, anstiftede en borgerkrig i Østtyskland, en borgerkrig, som man støttede. Jeg er ikke i tvivl om, at Sovjetunionen så ville skride ind og prøve på at forsvare det østtyske systems rettigheder over for borgerkrig i Østtyskland anstiftet fra Vesttyskland og støttet af den vestlige verden. USA er en af garantimagterne over for Sydviets eksistens, og det, USA gør i Sydviets, er at opfylde sine folkeretlige forpligtelser. Jeg deler derfor ganske udenrigsministerens opfattelse heraf og også den frygt, som man må nære, efterhånden som denne konflikt bliver voldsommere og voldsommere og mere og mere sættes ind for at bringe afgørelsen. Men jeg kan ikke deltage i det, som efterhånden er blevet almindeligt: en enstemmig bebrejdelse rettet mod USA. Vi har tit nok bebrejdet Amerikas Forenede Stater, at de ved Jaltaaftalerne udleverede store dele af Europa til Stalins tvangsstyre. Vi bør nu ikke bebrejde dem, at de forsøger at holde noget uden for kommunistisk tvangsstyre. Jeg tror på ærligheden i præsident Johnsons fredsoffensiv, som jeg også er overbevist om at udenrigsministeren gør det.

At dette ikke giver resultat, i hvert fald ikke umiddelbart, kan man vel nok se i øjnene. Men afgørende herfor er jo ikke alene vestens fredsvilje. På mange måder har man opfattelsen af, at Vietnamkonfliktens opretholdelse også skyldes rivaliseringen mellem de to store kommunistiske stormagter, spørgsmålet om at vise, hvem der er stærkest, hvem der vil hjælpe Nordvietnam længst til at opnå de politiske resultater, man ønsker, og hvem der herigennem, Kina eller Sovjetunionen, bedst kan vinde de farvede folks sympati og de kommunistiske partiers sympati rundt omkring i verden.

[Poul Møller.]

Jeg har set i fjernsynet, at den højtærede statsminister påtænker et initiativ i Vietnamkonflikten, og det kan vi naturligvis umiddelbart kun hilse med interesse, men jeg vil bede statsministeren eller udenrigsministeren om at foranledige, at i hvert fald baggrunden for det — de tanker, man har gjort sig — bliver nævnt og bliver forelagt det udenrigspolitiske nævn i nærmeste fremtid.

Spørgsmålet om vor egen u-landsindsats kan vel ikke måles i penge. Det er ikke muligt alene at måle den i penge. Vi har den opfattelse, at handel med u-landene kan være et bedre middel end hjælp, og vi vil derfor også støtte Kennedyrunden og den toldpræferencepolitik, som udenrigsministeren omtalte. Det afgørende for hjælpen er, at den sætter ind på det rigtige tidspunkt og på det rigtige sted, og ikke kun, om den er den ene procent eller den halve procent eller 2 pct. af nationalindkomsten. Det er vigtigere, at vi finder ud af, hvad der er den rigtige hjælp på det rigtige tidspunkt, og om modtagerforholdene er i orden i det land, vi vil hjælpe. Uddannelseshjælp og humanitær hjælp er en selvfølge for os alle, foranlediget og støttet også igennem vor internationale organisation. Men vigtig er også den personlige indsats på stedet. Her glemmer vi måske tit den indsats, der gøres og har været gjort i mange år af ydre mission, og vi glemmer måske også Mellemløbet Samvirkes indsats. Men offerviljen må nu også støttes af frivillig u-landshjælp i videre udstrækning fra vort eget land, som jeg også forstår at regeringen ønsker.

Jeg skal dernæst gøre nogle bemærkninger om de europæiske problemer. Efter mit skøn bedres klimaet imellem øst og vest for hver måned, der går, selv om resultater ikke kan ventes, før en fredelig bilæggelse af Vietnamkonflikten har fundet sted. Selv om der er tale om en tilspænding, føler jeg alligevel, at vi er på vej til at få det klima skabt, i hvilket resultater efterhånden kan indhøstes. Den stigende levestandard og den større frigørelse i den østlige verden bringer løsningen på disse problemer nærmere. Presset fra Kina kan også føre henimod forståelse med de vesteuropæiske stater. Men i dag er der ingen resultater, og i den umiddelbare fremtid er der ingen grund til at

forvente resultater, hverken i nedrustningsarbejdet eller med hensyn til det tyske problem. Derfor kan vi ikke svække vor egen indsats og vor støtte til NATO-alliancen. Det er det eneste skjold, vi har over for politiske forandringer og over for klimaforandringer fra den østlige verden.

Den nye regering, der er dannet i Frankrig, vil næppe vige fra den linje, de Gaulle har lagt i NATO-politikken. Vi har ingen grund til at være optimister på dette område. Vel var de Gaulles valgsejr mere beskedent, end man havde ventet for 3-4 måneder siden, men man må ikke glemme, at i den sidste runde stod de Gaulle over for en modstander, hvis NATO-sympatier var lige så beherskede som hans egne, så der lå ikke i det franske folks valgtilkendegivelse noget om, at man var ved at tage afstand fra de Gaulles specielle NATO-politik.

I de år, der kommer, tror jeg derfor det må være regeringens opgave at få NATO til at fungere og at få den påtænkte nedbrydning fra fransk side standset, sørge for, at den bliver så lille som muligt, sørge for, at bruddet bliver så beskedent som muligt, og sørge for, at så meget som muligt af de fælles NATO-institutioner, der er skabt, kan bevares.

Vi har set, at EECs udenrigsministre nu på ny kan mødes om få dage, og det kan vi hilse med tilfredshed. Spørgsmålet er herefter, om der på dette ministermøde eller senere i 1966 kommer et fransk initiativ, som kan opløse skillelinjerne imellem EEC og EFTA, måske ved at gøre EEC lidt mere smidig. Foreløbig ser jeg ingen muligheder for, at vi kan forandre denne holdning; vi må afvente, at EEC finder sine egne ben, så det på ny kan forhandle.

Men vi har EFTAs problemer tilbage, og jeg synes, udenrigsministeren var for beskedent i sit ordvalg vedrørende den engelske særtold. Jeg mener, at alle bestræbelser inden for EFTA må sættes ind på nu at få denne markedsorganisation til at fungere, og jeg vil gerne til sidst pege på, at vi har jo også vore egne landbrugsproblemer. Vi har grund til at føle os forurettede, når vi ser, hvordan en EFTA-partner, England, på det tyske marked forsøger at erobre positioner, vi har haft på landbrugseksportens område, igennem sine egne subsidier. Og vi har grund til at sige til Nordisk Råd, der skal

[Poul Møller.]

samles her om få dage, at man fra nordisk side stadig væk skylder os en ligestilling med hensyn til landbrugseksporerten. Den dobbeltplan, som skal forhandles i Nordisk Råd, om en toldharmonisering og til gengæld et fælles landbrugsmarked, er vi villige til at se på, men vi skulle nødig ende dér, at fordi vi foreslår en liberalisering af handelen mellem de nordiske lande, skal de andre foreslå en udvidet protektionisme for de nordiske lande, og det er, så vidt jeg kan skønne, det, der i dag er tale om fra den side. Vi har ikke råvarer i vort land, og vor industris opbygning er afhængig af, at vi fortsat kan få billige råvarer ind i Danmark.

A. C. Normann: Ved hvert årsskifte videregives en sum af forhåbninger om den verden, som mennesker længes efter, forhåbninger om en afgørende lysning for verdensfreden, det afgørende skridt henimod det, som for alle mennesker er den naturlige tilstand: rettens dominans over krigen, krigen som et forældet og derfor kassabelt middel til afgørelse af tvistigheder. Men sammen med forhåbningerne flyttes — og sådan gik det også i år — det bjerg af bekymringer, trykkende problemer og endnu ulægte sår, som verden bar på sidste år, også med over i den nye tid.

Ganske vist kan man sige, at spændingen i vor del af verden er aftaget eller i alt fald stormcentret rykket bort fra vort territorium, bort fra USA-Sovjetaksen og over mod sydøst, hvor der nu er to lavtrykscentre, nemlig Kina-Sovjet som det ene og Kina-Vietnam-USA som det andet. Men vi ved alle, at uvejret kan brede sig på ny.

Vi konstaterer, at den farlige tilstand, som i atomdebatten kaldes „at leve med bomben“, er overstået endnu et år uden ulykke, men et år under uafbrudt frygt, både fordi der stadig er årsager til spænding i Vietnam, i Indonesien, i Sydafrika, i Rhodesia, i Kashmir, andre steder også, og fordi vi endnu ikke har formået at sikre os mod atombombens videre frembringelse i så mange lande, at den til sidst truer os fra mange sider.

Vi står her efter min opfattelse over for det alvorligste af alle tidens internationale

spørgsmål: hvordan hindre, at det endelige tilintetgørelsesvåben spredes yderligere? Har først mange lande fået det store ødelæggelsesmiddel i hænde, ja, så svinder i tilsvarende grad håbet om, at det aldrig må blive brugt. Dels er der befolkninger, hvis syn på krig og mennesker er helt anderledes end vort, dels stiger risikoen for den uforberedte eller den tilfældige anvendelse af kernevåbenet eller simpelt hen risikoen for brug som følge af misforståelser eller fejltagelser.

I 1960, da vi gennemførte forsvarsordningen, krævede de konservative med tvende tilslutning fra venstre Danmark forsynet med atomvåben. Jeg har forstået på de konservative, at de omsider har ændret mening herom, og ville synes, det var udmærket, om deres ordfører ved denne lejlighed kunne bekræfte dette for os afgørende. For man må spørge, med hvilken moralsk styrke vi kunne have vendt os imod, som vi nu har gjort det i Danmark, at andre lande fik dette våben, at Tyskland fik det, dette det eneste europæiske land, der påberåber sig territoriale krav, eller imod, at det spredes ud til flere fra USA eller Sovjet — f. eks. gennem den multilaterale styrke, som USA og Tyskland alt for hurtigt kunne enes om, men som andre NATO-lande, deriblandt heldigvis Danmark, hindrede — såfremt vi selv havde ønsket atomvåben.

Som politisk pressionsmiddel var MLF uden større værdi, som militært middel sårbar og som middel til at hindre spredning skadelig. Det anførtes ganske vist fra amerikansk side, at igennem MLF var Tyskland prestigemæssigt med, og følgelig ville Tyskland afstå fra egne atomvåbenønsker, uanset at det heller ikke gennem MLF fik en finger på aftrækkeren.

Over for disse planer må det imidlertid hele tiden holdes for øje, at i samme udstrækning som Sovjetunionen anser dem for at være atomvåbenspredende, i samme grad vil det blive besværligere at få Sovjetunionen med på en ikke-spredningsaftale, hvis disse planer gennemføres. Nu efter Kinas påbegyndelse af atomvåbenproduktion og den stadig lettere adgang for andre lande til at fabricere atomvåben er det kommet dertil, at det haster i uhyggelig grad med at få en aftale sikret. Her er det

[A. C. Normann.]

ganske afgørende, at vi får Sovjetunionen med; ellers er hele bestræbelsen omsonst.

Både premierminister Wilson og udenrigsminister Stewart understregede i debatten før jul i FN, at det hastede med en aftale mod atomspredning. Det kan meget hurtigt blive for sent, måske allerede om et år eller to, og jeg opfordrer regeringen til med yderste konsekvens at støtte enhver mulighed for en sådan aftale til forhindring af verdens måske største trussel mod menneskeheden.

Det var glædeligt, at der både fra vestlig og østlig side var så stærk en tilslutning til FN-resolutionen af 8. november, som betydelig stærkere end tidligere manede 18 mands komiteen til at tage sagen op med al styrke. Det radikale venstre ønsker, at regeringen vil støtte bestræbelserne af yderste evne, bl. a. ved at holde kontakten levende til de lande blandt komiteens medlemmer, der står os nærmest, og da især Sverige. Måske burde den højtærede udenrigsminister lade sin overordentlige virketrang, som vi tit beundrer, søge efter utraditionelle udveje, da også han klart ser, at vi er inde i en skæbentime for verden med den nuværende tendens til udvidelse både politisk, strategisk og geografisk af atomvåbnenes område.

Den højtærede udenrigsminister har for nylig drøftet spørgsmålet om atomvåbenfrie zoner eller våbenfastfrysning med østlige politikere — det går jeg ud fra har været et af emnerne under den højtærede udenrigsministers besøg i de østlige lande — og der foreligger mange tegn på vestlig sympati for tanken under forudsætning af et arrangement, som ikke påvirker magtbalancen. Den højtærede udenrigsminister har ikke så sjældent haft glæde af at hækkerupisere radikale ideer både på det indenrigske og på det udenrigske område. Jeg opfordrer den højtærede udenrigsminister til at foretage en helt fordomsfri nyvurdering af mulighederne for på ny at aktualisere og udvide de tidligere østlige og vestlige planer om et

atomfrit Centraleuropa eller dele deraf som et betydningsfuldt led i bestræbelserne for en atomvåbenbegrænsning; det måtte selvfølgelig forudsætte kompensativt østlige indrømmelser. Det er virkelig lykkedes den højtærede udenrigsminister at flytte en god del af de nordlige initiativer over på Danmark i de senere år. Måtte han og regeringen være optaget af at aktivisere Danmark og andre mindre nationer i konstruktiv og uortodoks tænkning vedrørende muligheder for at formindske faren omkring os!

Det gælder også i Vietnamspørgsmålet. Efter at have betragtet 12 års speget opløb til krigen, 12 år med sværme af gensidige beskyldninger, er jeg ganske uinteressert i at diskutere skyldspørgsmålet. Kun ét eneste interesserer verdensopinionen, kun ét spiller en rolle for den lille, fattige vietnamer midt imellem de giganter, der netop har udvalgt sig hans territorium til skueplads for en ideologisk magtkamp, nemlig dette: hvordan får vi den krig standset og truslen mod verdensfreden bort, og hvordan får vi forbandelsen over mit forpinte land hævet?

Nu er det formentlig unyttigt at sige til Vietcong: I begyndte kampen, og I må først holde op, eller at stille forslag, som det af og til sker, til Amerika om, at det alene skal stoppe denne eller hin del af krigsførelsen, men det er nu engang sådan, at USA er den part, som Danmark har mest med at gøre — ikke sådan at forstå, at vi som NATO-partnere er medansvarlige, som nogen siger, for USAs krig. Vi har heller ikke — sådan som nogle i USA kunne tro efter en tale, præsidenten har holdt om det store antal lande, som billiger den amerikanske stilling i Vietnam — givet USAs præsident lov til at medregne Danmark blandt de stater, som billiger krigen, og regeringen ville ikke vildlede USAs regering ved at klargøre, at Danmarks befolkning er imod den krig, ikke blot af frygt for dens følger, men også fordi vi ikke tror, den kan vindes militært, eller tror, at kommunismen eller andre ismer

[A. C. Normann.]

overhovedet kan udryddes med våben; der må sociale reformer til.

Men stillingen er nu blevet så forbitret, at det også er en tvivlsom udvej for USA, uden at en fredsplan i forvejen er aftalt, pludselig at forlade Vietnam med en massakre på hundre tusinder af vietnamesere til følge. Hvad regeringen kunne gøre, er at sige til USA: vi taler til jer som venner, fordi I er den part, der nok har størst mulighed for at hidføre en forhandlingsfred; I må udnytte enhver chance for forhandling, opgive alle betingelser for samtaler og ikke genoptage luftbombardementerne, førend enhver mulighed for at komme på talefod også med Vietcong er udnyttet.

Den højtærede udenrigsministers omtale af Vietnamproblemet savnede, synes jeg, en klargøring af, hvad han mente der kunne gøres. Det er jo ikke nok at udtrykke sympati i al almindelighed. Den højtærede udenrigsminister fremhævede Genèveaftalernes betydning, hvad jeg er ganske enig med den højtærede minister i. Det er et led i Genèveaftalen at sikre Vietnams genforening på demokratisk grundlag, det vil sige, at USAs tropper må trækkes tilbage fra Vietnam omend kun som et led i en aftalt fredsordning. Det er let at forudse, at den fornødne afviklingsperiode vil være til det yderste fyldt med vanskeligheder og problemer; det vil ingen være i tvivl om. Der vil givetvis da blive brug for internationale styrker, og jo før man begynder at behandle spørgsmålet om, hvordan disse styrker skal opbygges og fungere, des bedre.

På det radikale venstres vegne har det ærede medlem hr. Helveg Petersen andetsteds fremhævet, at en international styrkes opgave i Vietnam vil være forskellig fra de opgaver, de internationale styrker er blevet stillet over for andre steder, hvor de er blevet anvendt, efter at der er truffet aftaler om konflikters løsning. Derfor må de internationale styrker for det første være specielt uddannet og forberedt til opgaven. Dernæst bør de sikkert underlægges en international komité, der skal opholde sig i Vietnam i den vanskelige overgangsperiode for at lede udviklingen ind i fredelige baner og for at hindre, at

en gruppe tiltvinger sig magten på diktatorisk vis. Det vil være en meget svær opgave at løse, og komiteen må være sammensat af personer fra lande, som der i begge leje vil være tillid til.

Nu kan ingen jo i dag opstille et program for løsningen af de uhyre mange opgaver, der knytter sig til afviklingen af de krigerske konflikter; men netop derfor er det nødvendigt, at nogen begynder at tænke mulighederne igennem. Efter mit partis opfattelse har Danmark og de øvrige nordiske lande en stor opgave i at rejse disse problemer, og jeg mener, at der snarest bør formes en ekspertgruppe fra de nordiske lande, der kan udarbejde forslag og planer for de internationale styrkers virksomhed og for oprettelsen af en international sikkerhedskomité med sæde i Vietnam, således at der er et materiale parat, den dag det bliver aktuelt.

Spørgsmålet om vort eventuelle medlemskab af NATO — det har været nævnt af flere af de foregående ærede ordførere her i dag — efter den første 20-årige kontraktperiodes udløb i 1969 synes jeg ikke det er forstandigt at presse frem til nogen afgørelse nu. I udenrigspolitikken bevæger tingene sig ofte så hurtigt, at situationen let kan være en helt anden om et par år. Skal vælgerne under en eller anden form tage stilling til den tid — hvad jeg håber, og hvad det radikale venstre ønsker at man tør betro dem at gøre — må vurderingsgrundlaget være det sikrest mulige. Men jeg vil også gerne tilføje, at det jo er vigtigt, at den mellemliggende periode så anvendes til en vidtgående information om vilkårene, førend en beslutning bliver truffet, kort sagt at man aktualiserer diskussionen om forudsætningerne for vort medlemskab af NATO i god tid, før stilling skal tages.

Det ligger ganske anderledes sikkert, når vi drøfter FN, hvor ikke alene dansk medlemskab, men den videstgående danske støtte er en selvfølge for alle danske. FNs resultater som fredsbevarende institution er mange og indiskutable. Det sidste, lykkelige udfald af et FN-indgreb var standsningen af krigen mellem Indien og Pakistan, som afsluttedes ved, at FNs fredspolitik i mandags kronedes med en fredsaftale direkte mellem parterne, og vi sender en

[A. C. Normann.]

tanke til premierminister Shastri, der umiddelbart efter sin fredsdåd gik ud af livet, men hvis minde, samtidig med at hans aske efter hans lands sædvaner spredtes over Gangesfloden, gik ind i folkenes erindring med lys omkring hans navn.

I det radikale venstre har vi som også andre partier været dybt solidariske med regeringen, når den altid har været parat både til at engagere Danmark i tilvejebringelsen af styrker til FNs rådighed og til at deltage i finansieringen af FN og af dennes u-landshjælp, og vi har for nylig modsat os nedskæringen af denne.

Men må jeg tilføje om de danske FN-styrker, at de jo er ret tilfældigt og hastigt opbygget og derfor næppe har været helt ideelle til de formål, man har sat dem til at løse, uanset at de dog trods alt er, så vidt man kan skønne, kommet nogenlunde godt fra det. Vi har ligesom i for høj grad måttet improvisere på dette område. Det er jo sådan, at de opgaver, de skal løse, forudsætter en god uddannelse og en solid viden om forholdene i det område, hvor de skal gøre tjeneste, således som fremhævet af det ærede medlem hr. Helveg Petersen, da han i går forelagde offentligheden sit oplæg til den nye drøftelse om det danske forsvars stilling. Erfaringerne viser, at hvis styrkerne møder uden kendskab til livsvilkårene og uden forståelse for sædvaner og tankegang hos stedets befolkning, da er de mindre egnede til opgaven, end de burde være, og lederne af styrkerne bør fremtidig have også en god pædagogisk og psykologisk uddannelse og kendskab til de politiske, sociale og historiske forhold dér, hvor de sættes ind; jeg tror, det er en ting, man fra regeringens side må ofre mere opmærksomhed på.

Jeg ved meget vel, at disse krav til styrkerne ikke kan opfyldes med den nuværende uddannelse, og det radikale venstre vil derfor opfordre regeringen til at tage initiativ til at gennemføre en sådan uddannelse for dem, som melder sig til det internationale arbejde. Jeg tænker nok, at problemet om de egnede lærerkræfters tilvejebringelse bliver en af de første betænkeligheder, man vil møde, men jeg henleder opmærksomheden dels på de efterhånden ret mange, der har været udsendt som lærere eller rådgivere

i u-landene, dels på, at man måske kan løse opgaven delvis på nordisk plan. Vi finder endvidere, at regeringen bør åbne adgang for de unge, som har en særlig interesse for deltagelse i FN-aktionerne, til allerede på sessionen at melde sig til udtagelse hertil, hvorefter man jo så kan prøve deres forudsætninger.

I forbindelse med FNs omfattende funktioner udtaler jeg en forhåbning om, men også en tro på, at regeringen er villig til at drage virkelige og reale konsekvenser af det fremskridtsvenlige standpunkt, som den har indtaget i forhold til racestridighederne i Afrika, først over for Sydafrika, senere over for Portugal og nu sidst efter oprøret i Syd-Rhodesia; også i dette umenneskelige forhold til de farvede ligger der jo en trussel mod freden. Vi har nu givet tilslutning til en resolution, som er mere vidtgående end de tidligere i FN, og vi har taget de skridt, England har foreslået os, over for de hvide oprørere i Rhodesia; men jeg kan ikke tilbageholde den bemærkning, at vi har været ret nænsomme i vor fordømmelse af Portugals holdning, til trods for at vi faktisk ikke kan være tjent med at skulle belastes i de afrikanske landes øjne med en tilsyneladende godkendelse af Portugals kolonipolitik.

Må jeg dernæst sige, at flere højtansvarlige vestlige politikere jo har vist forståelse for betydningen af en atomvåbenfri zone ned igennem Europa. Udenrigsminister Eden og konseilpræsident Mendes-France blandt andre huskes for deres synspunkter om en sådan zone. Både den højtærede udenrigsminister og jeg har jo haft den personlige oplevelse at sidde og lytte til Polens udenrigsminister, Rapacki, når han talte varmt og inciterende for den plan, han selv har lagt navn til. Men efterhånden som det sås, at denne plan afveg for meget fra bestemmende vestlige tanker om en sådan zone og formentlig heller ikke inspirerede Sovjetunionen til større indrømmelser, droges debatten over på Gomulka-planen om en fastfrysning af våbnene på det eksisterende niveau — vistnok den af alle østlige atombegrænsningsplaner, der hidtil har haft de tungeste saglige argumenter for sig. Det var vel forestillingen om, at der trods alt rokkedes ved den opnåede magtbalance, der hindrede en alvorlig debat om det.

Jeg vil foreslå den højtærede udenrigsmini-

[A. C. Normann.]

nister at ofre sine gode evner og sin sans for de små landes muligheder på en overvejelse af, om der ikke bør tages, om man ikke kan tage et initiativ til et vestligt alternativ, et vestligt forslag, som kunne indgå i drøftelsen om atomvåbenbegrænsningen. Kan vi ikke begynde med en atomvåbenfri zone, ville den hidtidige overenskomst om prøvesprængninger dog måske kunne udbygges med gensidige begrænsninger eller dog en standsning i udvidelserne af mængdemål, styrkemål og antal geografiske placeringer. Mit forslag herom udtrykker det radikale venstres ønske om, at ingen overvejelse og intet brugbart middel må lades uforsøgt.

Jeg opfordrer regeringen til at give tilsagn om en varm dansk tilslutning til de fra engelsk side for nylig fremkomne tanker om et FN-fond til støtte for fredsaktioner i fremtiden. Det ville utvivlsomt give FN en større handlekraft, om man rådede over de fornødne midler til en hurtig indgriben, når det er nødvendigt, ligesom jeg regner med, at tanken om konfliktforskning, foreslået af det ærede medlem hr. Helveg Petersen, men videreført i Nordisk Råd af regeringen og godkendt af de nordiske regeringer, vil blive fremmet ved regeringens medvirken — jeg henviser her i øvrigt til den betænkning, der for nogen tid siden blev afgivet af et nordisk ekspertudvalg. Jeg synes, det bør overvejes, hvorvidt problemet om en konfliktforskning med fordel kan viderebehandles på internationalt plan, f. eks i Europa-rådet.

Jeg vil også gerne spørge den højtærede udenrigsminister, om han vil kunne give en kort kommentar til arbejdet i det danske nedrustningsudvalg, som for et par år siden nedsattes efter radikalt forslag, og hvori nu politiske repræsentanter medvirker.

Ja, det er jo sådan, og det præger i høj grad debatten i dag, at udenrigspolitikken er et rigt varieret spektrum af emner. Markedspolitikken alene er for Danmark en livsvigtig del deraf. Jeg skal lade det ligge i dag, for talletiden tillader ikke en rimelig behandling af så mange emner, som der her er tale om, og vi plejer jo da også at trække markedsspørgsmålet frem til særbehandling nu og da her i det høje ting; men den højtærede udenrigsministers bemærkninger om EFTA-politikken i forbindelse med Kennedyrunden

giver mig ikke anledning til nogen modbemærkninger; jeg glæder mig især over, at handelsforbindelserne med østlandene med god virkning og med god indsats fra regeringens side nu synes at være under hurtig udbygning.

Så vil jeg gerne slutte med her i første omgang at nævne u-landsproblemet, som optager det radikale venstre såre meget både af humanitære og af fredspolitiske grunde. For nylig skrev skibsreder Ole Lauritzen i Politiken en interessant artikel om vanskelighederne ved at gøre hjælpen virkelig effektiv. Jeg tror, han for en stor del har ret i sine synspunkter. Men når han mener, at vi stort set bør indskrænke os til at give vor viden videre i stedet for at yde direkte materiel hjælp — da det hele efter hans opfattelse intet nytter, hvis ikke de pågældende vil hjælpe sig selv — må det dog tilføjes som noget helt afgørende, at uden en indsats for at skabe et behov for en højere levestandard og skabe en tro på, at en sådan kan nås, får man ikke de pågældende befolkninger gjort aktive, således som skibsrederen ønsker det. Men det er rigtigt, at vi vel først nu er ved at lære, hvorledes hjælpen kan ydes uden at formindskes eller delvis at svinde som følge af desorganisation og korrupsion og manglende erfaringer i, hvorledes pengene bedst kommer frem til effektiv virkning.

Men det er foruroligende, at forskellen mellem den rige landegruppe, vi tilhører, og de fattige lande så hurtigt vokser, ikke alene som følge af vor velstandsekspllosion, men også fordi levestandarden i visse lande synker. Det radikale venstre håber, at den plan, der blev lagt for arbejdet, da vi deltog i regeringsarbejdet, må blive fulgt, og vi mener, at regeringen bør søge den udbygget med et skøn over, hvorledes vi inden 1970 kommer op på den lovede ramme, 1 pct. af nationalproduktet. Dette mål bør ikke fraviges, så meget mere som det ser ud til, at Danmark på dette område desværre ikke har hørt til de mest offervillige lande. Jeg vil gerne nævne, at jeg mener, at regeringen bl. a. har mulighed for at forstærke støtten til u-landene, når talen er om de handelsmæssige relationer, med en positiv holdning i bestræbelserne for at fremme præferencer for u-landenes eksport til de industrialiserede lande.

[A. C. Normann.]

Derudover skal jeg ikke gøre flere bemærkninger til diskussionen om u-landene, selv om det ville være naturligt for mig at sige en hel del mere om det radikale venstres synspunkter vedrørende dette vigtige område. Men nu er det jo sådan, at emnet specielt er sat på dagsordenen allerede i næste uge, og jeg skal derfor afstå fra yderligere bemærkninger i dag om dette storpolitiske emne.

Kai Moltke: Ja, hvis jeg skulle karakterisere udenrigsministerens redegørelse, måtte jeg vel sige, at det var en skildring af en verden i udvikling, og at den gav udtryk for en politik, der gradvis er kommet under udviklingens lov. Og det er jo straks et fremskridt. Af denne indledning følger også, at det jo ikke kan være andet, end at vi fra vort partis side på en række områder deler udenrigsministerens opfattelse. Det gælder sådanne positive bestræbelser som at skaffe et fredeligere Europa gennem de forskellige former for udvikling mellem øst og vest, det gælder i vid målestok også udviklingen i Afrika, og jeg kunne nævne en hel række andre felter, hvor vi ikke i særlig grad kommer i modstrid med hinanden. Men det ville være lidt tåbeligt, når man har en halv times taletid, at bruge hele tiden til at sige komplimenter til udenrigsministeren, og jeg tror, jeg skaber større klarhed, hvis jeg koncentrerer mig om de ting, jeg kunne ønske uddybet, eller hvor jeg er af en anden opfattelse.

Vi er enige om, at et af nøgleproblemerne på rustningsområdet i øjeblikket er forhindringen af spredningen af atomvåben til flere af klodens magter, fordi krigsrisikoen herved vil forøges. Men nu ser jeg, udenrigsministeren i sin redegørelse taler om, at når det gælder NATO, skal man sørge for, at det sker på en sådan måde, at der ikke sker en spredning af kontrolmyndigheden med hensyn til kernevåben. Og se, denne kontrolmyndighed kunne jeg have lyst til at knytte nogle illustrationer til.

Den resolution, som blev vedtaget i FN, udmærkede sig jo ved, at der for det første var enighed om den, og det var godt, og at der for det andet ikke var enighed om, hvordan resolutionen skulle fortolkes. Heri ligger jo den store svaghed, og det punkt,

hvor meningene ikke var særlig sammenfaldende, var jo først og fremmest, hvad en spredning af atomvåben var, og derfor kan jeg ikke lade være med at begynde her. Nu læser jeg jo også gerne amerikanske blade og amerikanske synspunkter, og jeg synes ikke altid man, herhjemme får noget af det vigtigste med af, hvad der berettes i amerikansk presse. Jeg skal derfor bede om tilladelse til et citat fra New York Times den 21. november, som aktualiserer atomspretningsproblemerne på en måde, som det kunne være nyttigt at tage stilling til også i den danske regering og det danske folketing.

I beretningen, som senere blev bekræftet af statsdepartementet, siges der følgende. I mere end seks år er amerikanske atomsprængladninger hemmeligt blevet påmonteret fly og raketter tilhørende Vesttyskland og andre allierede NATO-lande ifølge kilder, der står atomvåbenprogrammet nær. Skønt præsidenten er blevet informeret om det almindelige program, erfares det, at han og de øvrige spidser, der fastlægger USAs politik, i vid udstrækning har været uopmærksomme over for arrangementer, der er truffet af forsvarsministeriet. Fra kvalificerede kilder erfares det, at ved siden af, at der opretholdes særlige lagre af atomsprængladninger til brug for de allierede i krigstilfælde, så har USA også i nogle tilfælde virkelig påmonteret atomsprængladninger på nogle af sine allieredes raketter og fly. Og så konkretiserer man: f. eks. er der sket påmontering på vesttyske F 104 jagerfly beregnet for en hurtig reaktionsalarm, hvilket betyder, at de er i stand til at starte til operationer i luftforsvaret i løbet af nogle få minutter. Det er også blevet meddelt, at amerikanske atomvåben er blevet monteret på nogle tysk bemandede Pershingvåben eller mellemdistanceraketter med en rækkevidde af 400 miles.

Hvad er nu det for en side af spredning af atomvåben, vi her konfronteres med? Det er den tekniske spredning af atomvåben, og også den tekniske spredning af kontrollen med atomvåben. For hvis man i udenrigsministeriet med omhu vil gennemlæse hele denne artikel, vil man se, at det åbenlyst indrømmes, at der ganske vist står to amerikanske vagtposter ved de fly og de raketter, som skal startes, og at de

[Kai Moltke.]

ikke har lov til at operere uden tilladelse fra den amerikanske præsident; men af andre meddelelser i amerikansk presse har man kunnet se, at disse fly undertiden med tilladelse er gået på vingerne med sådanne farlige våben. Kan man så sige, at man virker mod en spredning af atomvåben til nye magter, til nye væbnede styrker, når det samtidig er en kendsgerning, at på et af de værste konfliktområder i Europa får vesttyske piloter, vesttysk raketmandskab lejlighed til at operere med våben, som i virkeligheden betyder den tekniske spredning af disse atomvåben?

Nu er der jo ikke blot tale om denne ene artikel, der er også tale om et par erklæringer fra statsdepartementet. Det var en påfølgende diskussion i den amerikanske presse, som aktualiserede dette yderst brændende problem om spredning af atomvåben. Når det ligger sådan, og når udenrigsministeren i sin tale lægger så uhyre megen vægt på, at man særlig skal bringe dette felt under kontrol, vil det også være beroligende, om man her fra regeringens side modtog en forsikring om, at man i fortolkningen af modstanden mod spredningen af atomvåben gik så vidt, at man krævede forholdsregler mod en sådan indirekte spredning af atomvåben — og i særdeleshed til det tyske Bundeswehr, der i forvejen vanskeliggør hele dette yderst penible og vanskelige spørgsmål i Europa.

Det forekommer mig at være et af de tilfælde, hvor den danske regering og det danske folketing ikke skal lægge hovedvægten på konsultationer med vore allierede for at se, om det nu passer i Bonn, og om det passer i handelsaftalerne eller ej. Hvis man mener noget med sine erklæringer, må man klart kunne tage stilling for, at en sådan praksis standses.

Så kan jeg ligesom den radikale ordfører, hr. A. C. Normann, ikke lade være med at sige, at der ved siden af denne tekniske, indirekte spredning af atomvåben også kommer et andet problem, nemlig at begrænse den geografiske placering af atomvåbnene. Jeg er helt enig med den radikale ordfører i, at atmosfæren og klimaet i Vesteuropa i væsentlig grad kunne forbedres i tilfælde af, at ikke alene Rapackis og Gomulkas ideer, men også Edens, og

man kan sige Harold Stassens ideer fra 1955-perioden, igen blev taget op til aktuel debat. Og jeg kunne samtidig tænke mig, at vi ikke alene opfordrede til at yde et bidrag på vore naboers områder, men selv tog initiativer, som kunne lette udviklingen.

Nu ved jeg, at udenrigsministeren gang på gang har sagt, at Norden allerede er en atomvåbenfri zone, og det er den; vi er ikke bange for fra mit partis side at anerkende, at vi herved har placeret os på en fremskridtsvenlig måde. Men skal et sådant isoleret fremskridt få international betydning, tror jeg, regeringen skulle opgive sin modstand mod at lade sådanne ting, som i høj grad for Nordens vedkommende vil være med til at forbedre klimaet netop til de østlige lande, gå ind i en international ordning, i en international konvention. Det er ikke mindst iøjnefaldende efter statsministerens sidste besøg derovre.

Jeg forlanger ikke, at man udelukkende skal holde sig til perspektivet tosidede garantier, tosidede aftaler; men et initiativ, hvor et samlet Norden tilbød sig som en atomfri zone, ville i høj grad bedre det internationale klima.

I forbindelse hermed hænger også hele vor bedømmelse af NATOs rolle i Europa sammen. Jeg er igen enig med de radikale om, at før denne frist nærmer sig, bør man ikke alene informere, men diskutere og have oplysninger om alle sider af dette europæiske forsvarssystem. Det er jo ingen hemmelighed, at vort partis opfattelse i modsætning til regeringens er, at allerede de givne erfaringer gennem 20 år må tilsige Danmark en friere og mere konstruktiv holdning derved, at vi holder op med at være afhængige af en militærbloks beslutninger i det øvrige Europa.

Efter at jeg som indledning har fremdraget netop disse betragtninger, er det næste, jeg må beskæftige mig med, givetvis de afsnit af verden, hvor situationen i dag er mest truende. Nu så jeg for nogle dage eller en lille uge siden i aviserne, hvordan en af Johnsons udsendinge, senator Mansfield, efter en rundrejse i Østasien som det mest truende ved konflikten i Vietnam fremhævede, at den indeholdt en virkelig risiko for at udvikle sig til en storkrig, som omfattede størstedelen af eller hele det asiatiske kontinent. Når en sådan krigsfare

[Kai Moltke.]

truer en væsentlig del af kloden, tror jeg også, det ville være letsindigt at blive stående ved gamle opfattelser og gamle konceptioner.

Vietnamkrigen gælder ikke alene disse brydninger, om den ene eller den anden part skal have magten i Vietnam; det er også et spørgsmål om gennemførelsen og den loyale overholdelse af visse fundamentale, internationale aftaler og rettigheder.

Nu sagde hr. Poul Møller, at det jo faktisk var sådan, at Vietnam fortsat ikke var to, men én nation og én nationalitet, som var delt ved en vilkårligt slået kridtstreg. Hvis man læser Genèveaftalen igennem, ser man oven i købet, at det forholder sig endnu grellere med denne breddegradsgrænse; der står udtrykkeligt, at man inden udgangen af 1956 på grundlag af frie valg o. s. v. skal søge at genforene Vietnam. I stedet for er billedet altså i dag det, at der er tale om først og fremmest en amerikansk militær intervention. Nu er der nogle, der vil sige: ja men Amerika har tosidede forpligtelser, og Amerika skrev ikke under på Genèveprotokollen. Jeg har gjort mig den ulejlighed at se efter; det er fuldstændig rigtigt, at USA's regering ikke står mellem underskriverne; men det er lige så rigtigt, at den daværende amerikanske repræsentant i Genève, general Bedell Smith, underskrev en ensidig erklæring, i hvilken han forpligtede Amerika til ikke med militære magtmidler at ville indblende sig i Vietnams indre forhold. Denne tilstand varede lige nøjagtig, til Eisenhoweroffensiven satte ind i februar 1955 med den første militærmission og de første våbenleverancer til Vietnam.

Jeg hører ligesom udenrigsministeren til dem, der mener, at freden med de reale muligheder, som er til rådighed, bør genoprettes gennem forhandling i Vietnam. Dette folk har ved uafbrudt at være udsat for krigsbegivenheder siden 1940-41 lidt nok ved at være skueplads for indre magtkampe. Jeg kan dog ikke helt tilslutte mig det synspunkt, at det ikke skulle have værdi, og at det ikke skulle have nogen fredsmmission, at USA trak sine tropper ud. I sidste uge fik vi jo nogle tal, som talte deres tydelige sprog. Var det ikke nogle og tyve tusinde mand amerikanske tropper, der var til stede i Vietnam for et år siden? Nu er de

oppe på 183.000 mand. Kan man virkelig sige, at det er tilladt for USA at blive ved at lade disse tal stige på trods af Genèveaftalen, fordi de har afsluttet en vis pagt med regeringen i Saigon — hvis karakter jeg skal komme ind på — hvorimod det er et oplæg til krig, hvis f. eks. det kommunistiske Kina nordfra gør noget lignende? Kan vi have en international moral, som siger, at én stat godt må indblende sig i Vietnams indre anliggender, men at det er krigsårsag, hvis andre stater gør det? Jeg tror, det er en for letkøbt filosofi, særlig hvis vi bedømmer disse ting ud fra Genèveaftalens oprindelige ordlyd om, at der ikke må være fremmede tropper eller baser — hverken på jorden eller i form af flyvebaser — på vietnamesisk territorium. Jeg kan derfor ikke tænke mig, at der er nogen særlig realistisk baggrund for at opretholde denne stadige stigning af amerikansk indsats på vietnamesisk jord, uden at det får meget farlige konsekvenser. Hvis regeringen vil arbejde for at skabe et klima for forhandling, tror jeg ikke alene man skal tale om Nordvietnams talrige afslag, man bør i hvert tilfælde i lige så høj grad tilråde, at de amerikanske bombardementer og at den amerikanske, stadigt øgede krigsindsats i Vietnam holder op. Fredstilbud, som hver gang ledsages med, at man sender mindst 20.000 mand nye tropper, er nu ikke den mest overbevisende form for fredsvilje.

Med hensyn til styret i Vietnam kan jeg ikke lade være med at gøre opmærksom på, at den danske regering jo har skabt en manglende diplomatisk balance mellem de to dele af Vietnam. I Hanoi har vi ingen repræsentant, hvorimod vi har en i Saigon. Det skyldes det, man kalder tilhørsforholdet til den frie verden. Hvorfor fik vi ikke frie valg og en fri udvikling i Sydvietnam? Jeg vil råde udenrigsministeren til at slå op i general Eisenhowers erindringer. Det siges deri, at hvis man havde gennemført frie valg i Vietnam i midten af 50'erne, ville 80 pct. af stemmerne rimeligvis være faldet på Ho Chi Minh, hvis denne som modkandidat — hvad han jo dengang havde — havde kejser Bao Dai. Det var jo den første, som amerikanerne ydede støtte i Vietnam. Han havde ganske vist ikke sin hovedstad i Saigon, han forlagde residensen til Monte Carlo, hvor han brugte landets pengemidler. Så skørt var for-

[Kai Moltke.]

holdet imidlertid — og det er jo værd at se på denne fortid — at han ved amerikansk hjælp afløstes af præsident Diem, hvis styre var så korrupt, så forhadet, at han blev væltet af sine egne sydvietnamesiske tropper, uden at én eneste Vietcongsoldat behøvede at deltage i disse operationer for at få fjernet regeringen. I dag har vi så denne general Ky, der rent ud har erklæret, at han som sit store forbillede ser Adolf Hitler som den samlede, stærke nationale skikkelse.

Enhver vælger naturligvis at lade den frie verden skaffe sig sådanne talsmænd og figurer, som man synes er passende hvert enkelt sted i verden, men vi må dog have lov at tage lidt forbehold og spørge, om der ikke kunne oprettes en lille smule balance ved, at den danske ambassade blev trukket tilbage fra det sydlige Vietnam, indtil der findes mere repræsentative kræfter end dem, som alene holdes oppe og regerer landet ved hjælp af amerikanske bajonetter.

Når man taler om normaliseringsvejene, må jeg for øvrigt sige, at det er lærerigt at være i Amerika. Mens jeg var derovre, var der f. eks. diskussionen om Vietnampolitikken, hvor jeg bl. a. hørte et indlæg i et interview med Robert Kennedy. Hovedtemaet var, at nok var der blevet arbejdet for fred, men der var ikke gjort nok. Han fastslog her 3 begyndelsesled for, hvad der skulle gøres i Sydvietnam, hvis man ville ud af miseren: gennemførelsen af en agrarreform for at likvidere feudalismen i de områder, hvor amerikanerne havde indflydelse, indførelse af frie, folkevalgte kommunale bestyrelser i stedet for de nuværende kommissærer og igangsættelsen af et stort apparat for virkelig at udbedre sundhedsvæsenet og oplysningsarbejdet gennem at bruge penge til et moderne skolevæsen.

Jeg tror, at udenrigsministeren og jeg kan være enige om, at det er et program, som i uhyre grad kunne tiltale os. Hertil må imidlertid siges, at det, som er nationalt i den vietnamesiske krig i øjeblikket, jo er opgøret mellem den gamle asiatiske feudalisme og de folkelige kræfter, som man har fået sat det fælles stempel kommunisme på. Sagen er, at kommunisterne jo intet havde kunnet udrette hverken i Nord- eller Sydvietnam, hvis de ikke havde fået tilslutning fra bønder, som var ked af at blive udnyttet af landsby-

ågerkarle, som var blevet trætte af at blive terroriseret af folk i hovedstaden eller i provinsbyerne, folk, til hvem de måtte aflevere 50 pct. eller derover af deres høst-udbytte og alt det andet. Det er jo det fortvivlende ved den amerikanske intervention, at man siden 1955 stadig har haft et styre ved magten i Saigon, som repræsenterer en lille minoritet af privilegerede interesser, og som har vendt det store flertal af bønderne imod herredømmet, og bønderne — det er mere end 80 pct. af Sydvietnams samlede befolkning. Det var derfor på tide, at man skaffede denne tilsvarende indflydelse på den politiske udvikling. Det er nemlig Vietcongs fundament. Det fremgik ikke mindst af de diskussioner, som fra sagkyndig side blev ført under FN-samlingen i den amerikanske presse med New York Times i spidsen.

Jeg kunne altså tænke mig, at man ved siden af fredsønsker fra dansk side markerede sin uvilje mod disse diktaturer, som nu også prøver på at spænde ben for fredsforhandlingerne, hvor der er taget initiativ fra amerikansk side; jeg kunne tænke mig, at man sagde: indtil mere normale politiske forhold er tilvejebragt, ønsker vi at tilbagetrække vor diplomatiske repræsentation i Saigon.

Se, når jeg er nået hertil, må jeg af hensyn til tiden gå over til endnu et emne, som har afgørende interesse, og her må jeg igen begynde med en kompliment til udenrigsministeren. Det drejer sig om et af de punkter, hvor udviklingen er taget ad notam, nemlig udviklingen i Afrika omkring apartheidspørgsmålet.

Jeg kan, før jeg går videre, lige svare den konservative ordfører, hr. Poul Møller. Han sagde, at skal vi protestere imod sådanne ting, som sker i Sydafrika, Rhodesia o. s. v., skal vi minsandten også stemme for protest-resolutioner, hvor de vedrører Tibet. Det standpunkt kan man selvfølgelig godt tage, og jeg er også i almindelighed tilhænger af, at de forskellige nationer skal have deres ret til national, fri tilværelse og selv indrette sig dér, hvor det passer dem. Men når der i en resolution som den vedrørende Tibet, som FN tog stilling til engang, står, at generalforsamlingen højtideligt fornyer sin beslutning om, at man skal indstille en praksis, der går ud på at

[Kai Moltke.]

berøve det tibetanske folk dets menneskerettigheder og den fundamentale rigdom, som det hidtil altid har nydt, se, så bliver jeg nødt til at sige, at det vil være at gå en tand for vidt i sin sympati for folkenes frigørelsesret. Og man kan mene meget eller lidt om det gammelbuddhistiske styre i Tibet, men en kendsgerning er det, hvad man også så på udenrigsministeriets reaktioner, at den historiske udvikling, før vi fik den kinesiske indtrængen i landet, bl. a. og hovedsagelig bestod i, at over 40 pct. af den samlede befolkning var slaver, og at slaveriet i dag er ophævet; så må man i alle tilfælde erklære, at man betragter slaveri som en grundlæggende menneskeret, som man ikke kan vende sig imod. Jeg vil ærlig talt for det konservative folkepartis egen prestiges skyld anmode det om at tage kritikken af den danske delegation tilbage, fordi den ikke stemte for en resolution med et sådant indhold, men rådede sine allierede til i fremtiden at komme med en noget kløgtigere formulering i et så omstridt spørgsmål som det tibetanske.

Tilbage til apartheid. Her er jeg helt enig med udenrigsministeren i, at ud fra de erklæringer, som bl. a. er blevet afgivet her i tinget og under diskussioner og tidligere kritik, er den beslutning, der blev truffet, en konsekvens af den linje, som tidligere er blevet ført, i alle tilfælde inden for visse grænser. Det, man sidst anmodede om, var at vinde tid for en beslutning om, at sanktioner ikke skulle svæve i luften, derved at de store handelspartnere, som havde to tredjedele af handelen med Sydafrika, skulle få tid til at omstille deres politik ved diplomatiske forestillinger. Man afviste jo ikke principielt, at man ikke skulle gribe ind på nogen effektiv måde mod det sydafrikanske styre. Derfor må jeg sige, at jeg tror, at for de fleste af os, som var i delegationen — i alle tilfælde i første omgang, og før gemytterne kom i bevægelse herhjemme — virkede det som en befrielse, da vi den 1. december fik udenrigsministe-

rens direktiv, hvor man gjorde opmærksom på, at Danmark fik myndighed til at stemme for, at udviklingen i Sydafrika rummede en trussel mod fred og sikkerhed, og fik ret til at stemme for, at man opfordrede sikkerhedsrådet til at træffe effektive sanktioner for at gøre en ende på apartheidsystemet efter så mange og gentagne resolutioner her. Men her er der unægtelig noget, der forekommer mærkeligt: hvor en mand virkelig indlægger sig fortjeneste i sit arbejde ved at ajourføre landets politik, dér kommer kritikken, ikke alene i folketinget, men endogså i den samlede presse.

Jeg må samtidig gøre opmærksom på én ting til. Den konservative ordfører, hr. Poul Møller, beskæftigede sig med delegationen og delegationens opgaver og sagde, at de folk, som sidder i FN's delegation, ikke repræsenterer deres partier. Jeg ved ikke, om det virkelig er sådan inden for det konservative folkeparti, at hr. Hagen Hagensen og hr. Poul Schlüter ikke repræsenterer det konservative folkepartis meninger; jeg ved heller ikke, hvordan det ligger inden for venstre, men jeg er sikker på, at inden for socialdemokratiet, det socialistiske folkeparti og det radikale venstre repræsenterede de delegerede, som tog stilling til disse spørgsmål, i højeste grad deres partiers indstilling. (Poul Møller: De er regeringens repræsentanter!). Vi er regeringens repræsentanter inden for gruppen med ret til at komme med indstillinger til regeringen, og som sådanne er vi partirepræsentanter. Det er, når vi stemmer eller optræder offentligt, at vi er regeringens repræsentanter. Derfor optræder jeg ikke offentligt og stemmer ikke offentligt.

Jeg vil sige én ting til, siden man nu har prøvet på at vælte det ned over delegationens ulykkelige skuldre, at vi har foretaget et brud på det nordiske samarbejde ved ikke rettidigt at opretholde de nødvendige kontrakter, medens vi var i De Forenede Stater. Jeg vil indrømme, at det ville være ønskeligt og påkrævet, om den danske delegation langt mere regelmæssigt

[Kai Moltke.]

både selskabeligt og mødemæssigt kom sammen med de øvrige skandinaviske delegationer. Det er uden tvivl en mangel, at det ikke sker. Men skulle der træffes politiske beslutninger, så afventede delegationen klare udtalelser fra udenrigsministeren, før man informerede; vi drev ikke personlig propaganda for, hvad vi mente, og skal der findes vej frem til et bedre nordisk samarbejde, så må denne vej gå via udenrigsministeriet i København til Stockholm, Oslo o. s. v., og jeg gad nok se virkningerne i folketinget, hvis vi havde forsøgt at etablere sådanne forbindelser uden om udenrigsministeriet. Derfor tror jeg, at kritikken er urigtig; jeg tror, at udenrigsministerens beslutning var rigtig, og hvis det har skortet på indre nordisk samarbejde, må det være et spørgsmål om regeringsoptræden og regeringsinitiativer, som delegationen i det mindste ikke kunne have noget ansvar for.

Rimstad: Jeg vil gerne takke den højtærede udenrigsminister for den udmærkede redegørelse, han har givet her i dag i anledning af den stillede forespørgsel.

Der er måske grund til her og nu at udtale tilfredshed med de generelle linjer, hvorefter vort lands udenrigspolitik og udviklingen af udenrigspolitikken forløber og er forløbet i en årrække. Det gælder ganske særligt den i udenrigstjenesten voksende forståelse for de kommercielle problemer, der knytter sig til eksporten, og den betydning, disse problemer har for en heldigt gennemført afsætning i udlandet af vore produkter. Jeg tror, at både den nuværende udenrigsminister og hans forgænger, den højtærede statsminister, her har vist en vej, som det har været af vigtighed at følge.

Hvis vi derefter vender os imod de særlige problemer, som er den danske udenrigspolitik i dag, mener vi inden for vort parti stadig, at vor tilknytning til NATO er af første og største betydning. Jeg vil gerne i den forbindelse minde om den højtærede udenrigsministers ord for to år siden, da han her i tinget ved en lignende lejlighed udtalte, at han var overbevist om, at hvis der skete en væsentlig svækkelse af vor vilje til sammenhold inden for NATO samt en væsentlig svækkelse af vort forsvars-

beredskab inden for NATO-familien, ville det automatisk forringe vore, d. v. s. de NATO-samarbejdende landes, muligheder for at komme videre frem ad afspændingens vej.

Det er dette forhold, som vi er helt enige om, og som den højtærede udenrigsminister så klart fremstillede for os ved sine ord her i tinget for to år siden, som — sammenholdt med nogle af ministerens ord fra hans nylig udkomne bog „Danmarks udenrigspolitik“ — bl. a. får os til at placere vort NATO-medlemskab som den mest afgørende faktor i vor udenrigspolitik. Disse ord, som vi også fuldt ud kan tiltræde, anfører udenrigsministeren på side 94 i sin meget interessante pjece. Der står:

„Hvis både freden og friheden skal bevares, må der stå magt bagved, og denne har hidtil ikke kunnet skabes gennem FN i tilstrækkeligt omfang.“

Det må heraf fremgå, at NATO og ikke FN for vort land er den realistiske garant for fred og frihed, et forhold, som efter mit partis opfattelse berettiger enhver dansk til at placere vort NATO-medlemskab forud for medlemskabet af FN. Danmark er jo et lille land i en verden, der både tæller stormagter og supermagter, og det har i vor levetid prøvet, hvor langt den erklærede neutralitet kan bære. I tiden efter den anden verdenskrig skabte man ud fra en ærlig overbevisning sætningen: Aldrig mere en 9. april. De mange, der igen i dag leger med tanken om neutraliteten som en billigere løsning for os end NATO-aftalen, må have glemt denne ærlige overbevisnings lære.

Jeg kan sige, at vi i vort parti i den forbindelse med megen interesse har studeret det ærede medlem hr. Helveg Petersens pjece „Forsvaret — synspunkter til debat“. Om indholdet af denne pjece kan det i hvert fald siges, at det står særdeles dårligt til sætningen: Aldrig mere en 9. april. Det fremgår med stor tydelighed af den militære sagkundskabs vurdering, således som den fremtræder i det ærede medlem hr. Erik Kraghs anmeldelse af nævnte pjece i Berlingske Tidende for i dag, og hvori det simpelt hen hedder:

„Hele denne skitse viser en fuldstændig mangel på forståelse af, hvad det drejer sig om, hvad krigens karakter er.“

[Rimstad.]

På baggrund af det betydelige ansvar, som det radikale venstre må føle over for den danske hærs manglende beredskab i årene forud for den 9. april 1940, må vi fra de uafhængiges side slå fast, at det radikale venstre i dag næppe er egnet som vejleder for befolkningen på det forsvarspolitiske område, så meget mindre som sagkundskabens bedømmelse af den nævnte pjece, som må være et udtryk for det radikale partis holdning, går ud på, at vore NATO-allierede med sikkerhed vil afvise den af det ærede medlem hr. Helveg Petersen skitserede ordning. Dette må jo siges at være ret ejendommeligt, fordi også det radikale parti, så vidt det er mig bekendt, har tiltrådt vort NATO-medlemskab.

For mit parti betyder den anførte placering af NATO foran FN ikke på nogen måde, at vi ikke værdsætter den store idealisme og arbejdsindsats, der er baggrunden for FNs virke. Man kan beklage, at ikke alle har lige let ved at bøje sig for den uselviske og positive tanke, der her er skabt ud af tom internationalisme, og man kan beklage, at FN som institution skal lide under manglende kontingentindbetalinger på et tidspunkt, hvor organisationen har mere brug for penge end nogen sinde tidligere. Det hjælper alt sammen ikke noget; vi må nøjes med at sætte vort håb til, at idealismen her vil marchere på trods af enhver selvskhed.

I forbindelse med FN vil jeg gerne benytte lejligheden til at understrege, at vort parti, der som bekendt ikke er repræsenteret i det udenrigspolitiske nævn, ikke ønsker at påtage sig noget medansvar for den tale, som den danske repræsentant i FN, hr. Hermod Lannung, holdt i december i New York, og som i øvrigt har været genstand for en del diskussion.

Før jeg giver nogle yderligere kommentarer til den sag, det her drejer sig om, vil jeg gerne slå fast, at også mit parti i virkeliggørelsen af racelighedsprincipperne ser en modsætning, som vi ikke alene kan tiltræde, men også vil arbejde for. Det er her ikke målet, men midlerne, der skiller os fra hr. Lannungs opfattelse, således som den kom til udtryk ved hans tiltræden på Danmarks vegne af den afrikanske

resolution om FN-sanktioner mod Sydafrika, der her er tale om.

Jeg har bemærket, at udenrigsministeren i sin netop afgivne redegørelse går ind for over for sikkerhedsrådet at anbefale, at resolutionens forslag om sanktioner gennemføres, og så meget vigtigere er det derfor for vort parti at redegøre for vor stilling til dette forslag.

Jeg vil begynde med at sige, at vi finder det uheldigt, at den af hr. Lannung afgivne udtalelse tilsyneladende ikke før afgivelsen blev afkonfereret med de øvrige nordiske lande. Herved forspildtes i hvert fald mulighederne for et fælles nordisk standpunkt. Gennemførelsen af et sådant ville efter vor opfattelse have haft en betydelig værdi. Danmark burde, ligeledes efter vor opfattelse, med et enigt Norden bag sig have undladt at støtte den sanktionspolitik, som selv de stormagter, der har samme syn på ideologierne som Danmark, ikke går ind for og dermed henviser den til at blive et slag i luften. Danmarks politik, synes vi, burde have været den gennem samtaler med de pågældende stormagter at overbevise dem om rigtigheden af metoder, der kan bringe en løsning af raceproblemerne, herunder apartheidproblemet, nærmere, og ikke den at tage parti sammen med lande, hvis hensigter ikke er entydige over for den endelige målsætning. Vi mener inden for vort parti, at Danmark på mange fronter har en international goodwill, som man ikke bør forspilde gennem — hvis jeg må udtrykke det sådan — standpunkternes fanatisme. Derved forspildes en indflydelse til gavn for problemernes rette løsning.

Jeg vil gerne i den forbindelse sige, at vor udmærkede udenrigsminister, der har vist dygtighed og fremsynethed over for en lang række af de mere generelle problemer og også over for mange af de mere specielle, undertiden forekommer os at tage lidt for fanatisk og lidt for ensidigt på nogle af disse særlige sager. Det gælder i denne sag, men vi synes også, at det gælder i Rhodesiaspørgsmålet. Selvfølgelig ønsker ingen en racekrig, men ved at indtage det meget skarpe standpunkt, som udenrigsministeren gav udtryk for i sin redegørelse, til fordel for den ene part, den farvede befolkning, afskærer man sig i hvert fald fra de forhandlinger med den anden part, som på lidt

[Rimstad.]

længere sigt og måske på kortere tid kunne bringe det mål, som vi er enige om, nærmere. Man må jo betænke, at der også er et sikkerhedsproblem for minoriteten inde i det billede, der er tegnet. Og det, jeg vil kalde Congoforløbet, sammen med ministerens egen erkendelse af, at FN i dag ikke råder over tilstrækkelige magtmidler til at beskytte et land som Danmark, fortæller os temmelig tydeligt, at vi skal være forsigtige med at demonstrere en for overeksponeret fanatisme i forbindelse med disse meget vanskelige afrikanske problemer.

Vi er derimod helt enige med udenrigsministeren, når han fremhæver, at Vietnamkonflikten ikke kan løses med magt, men kun gennem forhandlinger. Vi anser det for et godt tegn i denne store ufred, at USA har givet udtryk for sin vilje til en fredelig løsning i Vietnam over for en række af de regeringer, som USA har konsulteret om selve problemet.

Vi er også enige med ministeren, når han om Tysklandsproblemet siger, at det må finde sin løsning på grundlag af princippet om folkenes selvbestemmelsesret. Den frygt for Vesttyskland i Østlandene, som ministeren omtaler, må imidlertid også ses på den baggrund, at gennemførelsen af frie valg i Østtyskland antagelig kun kan føre til ét resultat, nemlig Tysklands enhed. Det er først og fremmest det forhold, der gør dette store europæiske skisma så alvorligt og så langtrækkende. Det er ikke min opfattelse efter mange besøg i Vesttyskland og gennem mange kontakter i dette land, at tanken om en militær revanche har nogen særlig god grobund dernede.

Med hensyn til markedsspørgsmålene kan jeg sige, at vi i vort parti ligeledes er enige i det standpunkt, som udenrigsministeren går ind for. Også vi mener, at EFTA-samarbejdet skal udbygges stærkest muligt og netop således, at det forløber under den størst mulige hensyntagen til udviklingen inden for fællesmarkedet. Det er klart, at det mål, Danmark skal medvirke til at nå, er det store europæiske marked, som en fusion af EEC og EFTA vil medføre. Kun gennem en sådan sammensmeltning kan f. eks. landbrugets problemer i vort eget land finde den langsigtede løsning, som det har brug for. Det vil derfor være af stor

betydning, om de også af udenrigsministeren omtalte muligheder for at få samtaler i gang mellem de to store markedsgrupper bliver kraftigst muligt understøttet.

Jeg skal endelig sige nogle få ord om udviklingslandene. Jeg synes, at det efterhånden må stå klart, sådan som også OECD i den seneste tid meget stærkt har understreget det, at den fremtidige vareudveksling mellem de gamle lande og de nye vil forløbe ikke som et bytte af råvarer fra u-landene med industrivarer fra de gamle lande — dette synspunkt må vist siges at være trængt tilbage — men som en udveksling af fødevarer fra de gamle lande med i første omgang mere enkle industrivarer fra u-landene. Det er den udvikling, der skal understøttes, først og fremmest fordi det er sulten, der er det store problem i en lang række af u-landene, men også fordi u-landene lettest og med de færreste økonomiske vanskeligheder kan gå i gang med en mere simpel industriel udvikling. Derfor skal vi her i landet, også i egen interesse, understøtte u-landene i denne industrialiseringsproces. Det kan gøres ved udsendelse af eksperter og ved långivning inden for de kendte rammer, men det må følges op af den lovgivning, som, så vidt jeg ved, er på trapperne med hensyn til en garantiordning for danske investeringer i u-landene. Først når en sådan ordning er bragt til at virke, kan man forvente, at de midler, som de fleste her i landet vist er enige om skal stilles til rådighed, får den højeste virkningskraft.

Diderichsen: Man skal ikke male fanden på væggen, og det var mig derfor en glæde at høre hr. Poul Møller give en så realistisk beskrivelse af den almindelige situation og for en gangs skyld også fremhæve de positive synspunkter, som kan gøres gældende, og i dette historiske perspektiv understrege, at ingen tid — og navnlig ikke en tid med så store omvæltninger som vor — kan være uden kraftige brydninger; og vi har alle grund til at glæde os over, at disse brydninger har kunnet holdes inden for de dimensioner, som de faktisk har haft.

Jeg skulle ellers komme med et par bemærkninger som ordfører for liberalt centrum, og jeg vil da gerne takke udenrigsministeren for den omfattende redegørelse. Også vi i liberalt centrum anser det for en betydn-

[Diderichsen.]

ningsfuld politisk faktor, at der i store træk hersker enighed i udenrigspolitikken om en slags midterlinje, der respekterer på den ene side de danske udenrigspolitiske konstante interesser og på den anden side dog viser åbenhed og smidighed over for de nye faktorer, som jo netop i øjeblikkets situation er så afgørende og på afgørende måde præger billedet.

Det er jo en linje, som i mål såvel som i midler er kendetegnet ved ordene frihed og fred, frihed og fred for os selv såvel som for alle andre folkeslag, og det vil sige frigørelse for de folkeslag, som endnu ikke har erhvervet sig denne frihed. Men denne linje må for os være forbundet med de dyrekøbte erfaringer fra fyrrerne, nemlig at frihed og fred kræver at blive forsvaret, hvis de ikke skal gå tabt. Jeg kunne have lyst til at komme med et citat, som man vist har lov til allerede at kalde et bevinget ord, og foranstalte en lille konkurrence blandt tingets medlemmer, idet jeg spørger, hvem der har sagt dette. Det bevingede ord lyder sådan — jeg ved ikke, om jeg skal bede om tilladelse til at citere (*Første næstformand* [From]: Det er frivilligt!). Tak —

„Enhver krig, også den sejrige, er en national ulykke“.

Hvem har sagt det? Det var ret overraskende for mig selv at opdage, at den, der har sagt det, var generalfeltmarskal Helmuth von Moltke den ældre i året 1877 i den tyske rigsdag, da det nye tyske kejserrige stod på højden af sin glans efter rigsgrundlæggelsen i 1870. I vore dage har vi lov at gentage dette ord; vi kan blot føje til, at krig ikke blot er en national ulykke, men selv en sejrrig krig er også en international ulykke.

Det viser jo, hvor afgørende forholdene har ændret sig, og det viser tillige — og det vil jeg gerne understrege — at når man altid kaster sig over de militære som de særlig krigsgale, er det ikke altid berettiget, idet en så fremragende militær personlighed som Moltke den ældre altså i hvert fald ikke hørte til denne slags. Vi ved jo også fra vort eget militær, at en sådan ånd er det fremmed.

Nu er det ikke for mig nødvendigt at gå nærmere ind på de hovedlinjer, som jeg her har skitseret, eller de principper, som vor udenrigspolitik i det hele taget bygger på,

netop på grund af denne enighed og de mange udtalelser, som er faldet under debatten — ikke mindst udenrigsministerens egen redegørelse. Jeg vil derfor have lov til blot at strejfe nogle enkelte ting, som jeg anser for at være særlig aktuelle.

Der er ét punkt, som jeg gerne vil berøre til indledning, et punkt, som ganske vist lige så meget har indenrigspolitisk betydning. Det er spørgsmålet om den udenrigspolitiske orientering, for det er jo et spørgsmål, som også har fået forøget aktualitet i vore dage, netop fordi mange af de problemer, det drejer sig om, foregår i fjerne lande og under forhold, som er os ganske ukendte og uvante. Derfor må det siges, at kravene til den udenrigspolitiske orientering i et demokratisk land som Danmark er steget ganske betydeligt. Ganske vist gøres der utvivlsomt fra mange sider en betydelig indsats for at skabe oplysning om de udenrigspolitiske forhold, og udenrigsministeren er jo nu gået i spidsen med selv at udgive en for brede kredse forståelig fremstilling af grundlinjerne i den danske udenrigspolitik, hvad jeg også gerne vil takke udenrigsministeren for; men det forhindrer ikke, at der stadig væk sker en meningsdannelse på et alt for løst grundlag, og derfor vil jeg gerne henlede alles interesse på dette problem. Der er sikkert ikke en eneste, heller ikke i denne sal, som ikke har følt vanskelighederne ved at skulle tage stilling til en lang række af disse problemer, uden at man rigtig er kommet til bunds i, hvad det egentlig drejer sig om, og derfor vil jeg gerne henstille til alle, at man ikke, heller ikke i den offentlige diskussion, på et for løst grundlag og på et for stemningspræget grundlag hengiver sig til alt for absolutte domme og alt for følelsesbevægede udtalelser, når det drejer sig om en sådan konflikt som f. eks. den i Vietnam, som jeg om et øjeblik skal sige lidt mere om.

Jeg mener altså, vi her står over for en opgave, som vi også skal løse i fællesskab, og hvorved det gælder om at komme alt for ensidig og alt for overfladisk stillingtagen til livs, hvad enten denne stillingtagen nu går i den ene eller den anden retning og tager parti for den ene eller den anden.

Med hensyn til vor egen aktive virksomhed for fred og frihed forekommer det mig,

[Diderichsen.]

at en af de ting, hvorigennem vi virkelig kan gøre andet og mere end tale og bruge pæne og stærke ord, er FN's fredsbevarende styrker, som jeg derfor gerne vil fremhæve, og jeg vil også takke for den indsats, som fra mange sider gøres for, at disse styrker både skal virke til gavn for den internationale fred og vise Danmarks ansigt på en passende måde udadtil. Her har vi virkelig et aktivt udtryk for vor fredspolitik, og derfor nærer jeg betænkeligheder ved de planer, der har været omtalt — så vidt jeg husker i åbningstalen — om at nedskære vore FN-styrker. Jeg forstår udmærket godt, at det er vigtigt, at de udsendte styrker ikke svækker vort eget beredskab, men det forekommer mig, at man så må gå den vej at arbejde for at finde en ordning, som kan forene de to i og for sig lige vigtige hensyn, således at man måske kunne nå frem til målet, nemlig at have en mere konstant FN-styrkereserve, som i påkommende tilfælde kunne sættes ind til løsning af de opgaver, der bliver brug for, uden at det i de enkelte tilfælde skulle gå ud over forsvaret og beredskabet og dets bemanning med officerer f. eks.

Jeg vil derfor gerne rette det direkte spørgsmål til udenrigsministeren, om regeringen agter at foretage skridt til den i hvert fald diskuterede nedsættelse af de udsendte styrker.

Det, som ellers for liberalt centrum står som det afgørende udenrigspolitiske problem, og som jo også af mange af ordførerne er blevet fremhævet som sådant, er det såkaldte u-landsproblem i alle dets mange afskygninger. Jeg skal naturligvis ikke — så lidt som de andre ærede ordførere — oprulle dette problem i hele dets omfang — det tillader allerede tiden ikke — men blot gøre et par bemærkninger om de hovedlinjer, som vi anser det for vigtigt at følge.

Selve begrebet u-land er desværre som så meget andet i denne diskussion ganske uden konturer. Begrebet udviklingsland omfatter så mange forskellige former for lande, der ikke har nået den samme industrielle vækst og standard som de vesteuropæiske og nordeuropæiske stater og Nordamerika, at man ofte, i vide kredse i hvert fald, allerede på grund af denne alt for sammenfattende betegnelse danner sig et skævt

billede, et fortegnede billede, af u-landsproblemerne, der jo er uendelig forskellige i de forskellige verdensdele og i de forskellige kulturformer med de forskellige økonomiske systemer, der hersker rundt omkring.

Det, der gør dette problem så ganske afgørende og må være det centrale i dansk udenrigspolitisk tænkning, er imidlertid, at det er et problem af højeste aktualitet, og det er samtidig et problem, som vil beherske verden i fremtiden, i de næste årtier i hvert fald. Det er et problem, vi er uvante med at tænke over, det følger sig ikke rigtig ind i vore traditionelle tankebaner og den historiske ballast, som vi møder med fra skolen, når vi skal til at danne os indtryk af udenrigspolitiske begivenheder, og derfor er det så vigtigt, at der netop på dette område sker en udenrigspolitisk orientering af dybtgående og alsidig karakter.

Her vil jeg gerne fremhæve, at vi synes i liberalt centrum, at den ene procent af nationalproduktet, som så ofte er omtalt, og som man er gået ind på og har lovet FN at nå frem til som bidrag til u-landshjælpen, måtte vi virkelig kunne nå. Når vi tænker på den vældige vækst i nationalproduktet, som har fundet sted i de sidste 7 år, og som vel omfatter ca. en tredjedel af det samlede nationalprodukt, skulle man nok synes, vi havde råd til at kunne afse denne sum. I øvrigt må grundprincippet blive: en hjælp til, at u-landene kan hjælpe sig selv, således at der ydes dem hjælp inden for det handelsmæssige område ved at give muligheder for afsætning af deres industriprodukter, måske således at de også efterhånden kan købe landbrugsprodukter hos os. En sådan udvikling vil imidlertid føre forskellige problemer med sig i retning af nødvendige reguleringer, således at der, for at der ikke skal blive alt for store produktionsoverskud, må en regulering af produktionen til, måske også en råvareprisregulering. Selv om problemerne er store, er det dog rimeligt og vigtigt, at vi får begyndt at hjælpe ad denne vej, ad handelsens vej, og jeg må måske føje til, at her må også den private kapital have sin vigtige opgave at løse, og den private kapital må derfor også have de garantier, som gør det muligt for den at arbejde på disse markeder til gavn for u-landene.

Den direkte hjælp, som må stå ved siden

[Diderichsen.]

af denne hjælp til at hjælpe sig selv, skulle efterhånden udgøre 1 pct. af vort nationalprodukt, helst så hurtigt som muligt, og den skulle så gives navnlig i form af uddannelse og offentlige anlæg, og her er der brug for en stor indsats af frivillige, veludrustede, veluddannede hjælpere, og vi har allerede udmærkede institutioner som Mellempfolkeligt Samvirke og missionsselskaberne, der råder over en betydelig erfaring med hensyn til lokale forhold rundt omkring i verden og den rette uddannelse for de unge, som vil tage en sådan opgave op.

Om en sådan u-landshjælp så skal være bilateral eller multilateral, afhænger nok mest af, hvem modtagerne er, og hvem giverne er, og der kan være mange forskellige psykologiske faktorer, der gør sig gældende, både når det drejer sig om at give, og navnlig også når det drejer sig om at modtage, i de forskellige egne af verden med deres forskelligartede tilknytning til de forskellige stormagter og tidligere kolonimagter.

Må jeg have lov at gøre en enkelt bemærkning om Vietnamproblemet. Jeg vil spørge udenrigsministeren eller statsministeren, om der kan ventes et nordisk initiativ med hensyn til en fredelig løsning af Vietnamkrisen.

Tilstanden er jo kendetegnet ved den spændte militære situation, men man har da vist lov til netop i fortsættelse af det, som jeg indledte med, at sige, at man jo ikke altid kun skal se på de mørke sider. Man har vel nok lov til at sige, at der i øjeblikket er visse elementer i situationen, som kunne føre til en fredelig løsning, som er den eneste virkelig tilfredsstillende løsning, vi kan se, da en militær løsning jo næppe kan nås og heller ikke ville være nogen lykke.

Man kan måske gøre opmærksom på, at forholdet mellem de tre stormagter, de virkelig store magter, USA, Kina og Sovjet, jo befinder sig i en højst ejendommelig udvikling, som vil påvirke hele den politiske situation, som jeg om lidt skal slutte med at sige noget om. Så vidt man kan se — og jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, om udenrigsministeren deler denne opfattelse — søger både De Forenede Stater og

Sovjetrusland — for det sidstes vedkommende ganske vist kun camoufleret — efter en fredelig løsning, som kan danne et fundament for en mere tilfredsstillende ordening end aftalerne i 1954. Dertil kommer, at man vel kan regne med som sikkert, at hverken USA eller Kina har noget som helst ønske om at blive indviklet i en asiatisk storkrig i hvert fald i øjeblikket. Hvis disse to forudsætninger slår til, måtte det betyde, at man fra begge sider gennem mange vanskeligheder måtte kunne kæmpe sig frem til en fredelig og for begge parter og ikke mindst for det krigsplagede Vietnam lykkelig og tilfredsstillende løsning.

Det blev nævnt før af hr. Kai Moltke, at den vietnamesiske bonde ikke brød sig om at blive udplyndret eller udnyttet af ågerkarle og godsejere. Det er rigtigt, men jeg tror, at man skal føje til, at han heller ikke bryder sig om at blive udnyttet af kommissærer. Det ønske, som for ham spiller en rolle i hans verden, er at få lov at plante sin ris i fred og leve med sin familie, med det nærmeste landsbyfællesskab, sådan som han er vant til det, fri for al krig og al indblanding og tvang udefra og for al frygt.

Vedrørende de europæiske problemer og vor egen sikkerhed i Europa og i verden skal jeg ikke sige ret meget. Jeg vil understrege, at det forekommer mig, at NATO har givet os en sådan tryghed og hidtil har vist sig som et så fremragende defensivt forbund, at jeg i hvert fald i øjeblikket ikke kan se den ringeste foranledning til, at vi skulle ændre vor stilling til NATO. Selvfølgelig kan NATO komme ud for en udvikling — og vi tænker jo alle på Frankrigs holdning, når vi taler derom — som gør, at NATO vil få en anden karakter, og naturligvis kan det heller aldrig skade at overveje og undersøge, hvad der kan ske, hvis og hvis og hvis, men jeg tror dog nok, man med større held og større resultat kan sætte sine kræfter ind på andre felter af det udenrigspolitiske i stedet for just at sidde og overveje disse ting.

Jeg tror, vi skal være glade for NATO stadig væk. Vi må se, hvordan situationen er i 1969, og så være åbne for de muligheder, som til den tid kan vise sig. Om man skulle kunne nå frem til det, som man har

[Diderichsen.]

kaldt et Nordsøforbund til afløsning af NATO, er blot en tanke, som jeg skal udkaste.

Med hensyn til Tyskland og Østeuropa vil jeg blot sige, at den holdning, som jeg finder at Danmark må indtage til de europæiske problemer og ikke mindst over for Tyskland, er troskab mod vest, men samtidig åbenhed mod øst. Disse to holdninger svarer ganske til den både konstante og smidige linje, som jeg omtalte til indledning, og som jeg også mener at udenrigsministeren er en udmærket repræsentant for. Over for Tyskland må vi også stadig væk gøre aktivt gældende, at selvfølgelig har det tyske folk ligesom ethvert andet folk ret til selv at bestemme over sin skæbne, og vi må, selv om chancerne i øjeblikket er små, ikke glemme også at sige, at vi går aktivt ind for selvbestemmelsesrettens udøvelse også i Tyskland.

Om det med hensyn til Europas fremtid, derunder altså også markedsdannelserne, vil være muligt at forbinde visse af de Gaulles synspunkter, altså tanken om „fæderlandenes Europa“, med tanken om et integreret Europa, dog med en større integration som mål, tør jeg ikke have nogen mening om, men jeg har set sådanne tanker udviklet i litterær form, og jeg vil dog ikke undlade lige at nævne, at i og for sig er der meget i denne side af de Gaulles tankegang, som virker tiltalende på os. Tillige er det jo meget vigtigt at få England med, og også Englands tilnærmelse til fællesmarkedet og til kontinentet vil betyde, at de supranationale tanker for en tid må træde lidt i baggrunden til fordel for det for os vigtige, at et sådant større marked — den større helhed, som vi alle stræber imod — får det demokratiske præg, som England vil være med til at sætte på det, og det vil betyde en vis bremse på en alt for bureaukratisk udvikling af det nye Europa. Der kan imidlertid heller ikke for os i liberalt centrum være spor tvivl om — og alle danske interesser viser det samme — at det store åbne marked, det store, integrerede Europa med blikket rettet ud over Atlanten mod det store vestlige, atlantiske samfund, må være retningslinjen for vor politik.

Til slut vil jeg gentage, at det, som, så

vidt jeg kan se, både i øjeblikket og i de følgende år vil være medbestemmende for alle landes udenrigspolitiske situation og dermed også for Danmarks, er den ejendommelige forskydning i forholdet mellem de tre stormagter, som vi er vidne til i øjeblikket. Den kan kort karakteriseres derved, at for Amerikas Forenede Stater er fjende nr. 1 nu Kina. Hvad det vil komme til at betyde, er vel ikke til at overskue i øjeblikket, men det betyder rent logisk, at så er Rusland ikke længere fjende nr. 1, og det betyder for Europa ganske klart, at mulighederne for at komme i gang med en samtale til opblødning af fronterne i Europa skulle være større. På den anden side kan det heller ikke nægtes, at denne forskydning i den storpolitiske situation kan komme til at betyde, at man fra begge sider måske mister interessen for de europæiske anliggender og derfor kunne være tilbøjelig til at stabilisere situationen i Europa på et status quo, som måske ikke for os europæere ville være den ideelle løsning. Jeg siger blot dette som et par henkastede tanker, men jeg vil gerne spørge, om udenrigsministeren kunne tænke sig at gøre et par bemærkninger om, hvorvidt jeg har ret i, at der her aftegner sig linjer, som kan blive ganske afgørende for de politiske beslutninger, der skal træffes med hensyn til Europas fremtid.

Til slut vil jeg ganske kort i én sætning nævne, at vi også for vort vedkommende ser et afgørende mål i et forbud mod spredning af atomvåben som et af de vigtigste udgangspunkter for en stabilisering af verdenssituationen i det hele taget.

Frode Jakobsen: Der er en række faktorer, der har stillet os over for en helt ny verden. Der er først våbnene. Menneskene har stridt og slidt for at opfinde stadig større og vældigere våben, og det menneskelige geni har sejret. Man er nået til så vældige våben, at de ikke kan bruges — i hvert fald ikke til at føre krig med. Men når man ikke kan bruge sine vældigste våben, så kan man heller ikke bruge sine næstvældigste våben, for hvilken garanti har man for, at en modstander så ikke vil svare med sine vældigste våben? Derfor oplever vi det paradoks, at i atomvåbnenes tid bliver krigen til guerillakrig, og endnu mere afgørende, at kampen om magten i verden søger helt andre veje

[Frode Jakobsen.]

end våbnenes. Den engelske skyggeforsvarsminister er nået til det resultat, at englændernes baser rundt om i verden ikke har øget englændernes indflydelse, men mindsket den til fordel for konkurrenterne, og jeg tror på, at USAs indflydelse i Asien ville have været større, hvis det ikke stod der med våben. Men hvor meningsløst er så ikke det hele! Man ofrer menneskers liv og materiel for at være stærkere, og hvis resultatet så er, at man bliver svagere?

En anden tankens træghed er, om vi for den gamle modsætning øst-vest overser det, man kalder modsætningen syd-nord. Vi ved ikke, hvad der kan ske i de områder af Afrika, som ikke er fri endnu. Vi har mest hjulpet dem med snak, og derfor vokser den forestilling, at de kun kan vinde deres frihed ved at slås for den. Jeg synes, det er vanskeligt med de erfaringer, vi har, at afvise den opfattelse, men så har vor Afrikapolitik spillet fallit. Jeg vil ellers rose udenrigsministeren for hans holdning over for Sydafrika. Vi var lykkelige over, at for første gang kunne en enig FN-delegation indstille til regeringen at opfordre sikkerhedsrådet til sanktioner, og at regeringen kunne følge det. Men der er et omkvæd, som går igen — jeg kan ikke hjælpe det, for det er dér, det brænder — det er krigen i Vietnam. Det er den, der først og fremmest forhindrer afspændingen øst-vest; det er den, der først og fremmest graver kløften af had, dybere mellem syd og nord. Jeg må gå hurtigt frem, fordi jeg ikke har så lang tid.

En tredje fordom er forestillingen om en verdenskommunisme, som vi står over for som ét uhyre, som ét tænkende væsen med ét eneste klart mål: at knuse os. Det er ingen nytte til at sige, at det er kommunisternes egen skyld, for det drejer sig jo ikke om skyld, men om at orientere sig rigtigt i den verden, vi lever i. Der eksisterer ingen verdenskommunisme i dag. Der eksisterer en række kommunistiske regeringer, der eksisterer en række kommunistiske partier, og løsgørelsen af de kommunistiske stater,

selv om de bliver ved med at være kommunistiske, kan vi kun være interesseret i at fremme for deres skyld og vores skyld. Behandler vi f. eks. Jugoslavien som en satellit af Sovjetunionen, ja, så er der ingen fristelse for et andet østeuropæisk land til at blive et nyt Jugoslavien.

Jeg vil gerne anerkende udenrigsministeren for hans rejse i Østeuropa og dens resultater og for forberedelserne til rundbordsamtaler Danmark-Polen, Danmark-Jugoslavien. Men vi må ikke glemme, at det, der driver de østeuropæiske lande sammen og driver dem sammen med Sovjet, det er deres angst for Tyskland. Så lang tid Oder-Neissegrænsen drages i tvivl, bliver der ingen forståelse mellem Polen og Tyskland; så lang tid kan polakkerne ikke andet end klamre sig til Sovjet. De fleste tyskere er klar over, at der er ingen realitet i at ville flytte den grænse; de tør bare ikke sige det, de er bange for hinanden. Jeg tror, at det måske oven i købet ville hjælpe de tyske politiske partier med et pres udefra, og derfor spørger jeg: kunne vi i hvert fald ikke være lige så frisindede som de Gaulle og åbent gå ind for anerkendelse af Polens grænse? Det er ikke nogen uret mod Tyskland. Det er et helt andet problem end Tysklands genforening.

I det ene tilfælde drejer det sig om tyske mennesker, som ved tvang er skilt fra deres landsmænd, i det andet om tidligere tysk jord uden tyske mennesker og jord, som er gået tabt ved en krig, som Tyskland har begyndt. Vesttyskerne vil naturligvis blive irriteret på os; det vil være en overgang; de Gaulle har vist fået tilgivelse. Og tør vi ikke sige det af hensyn til kyllinger og kød, eller fordi vi har brug for Tyskland som vor fortalere inden for de seks, har vi så ikke allerede gjort os mere afhængige af Vesttyskland, end godt er?

Også i denne forbindelse — ønsket om at undgå at tømme kommunistlandene sammen — dukker Vietnam op, man kan ikke komme uden om det, for ligesom det er frygt for Tyskland, der driver polakker og czecker

[Frode Jakobsen.]

over i armene på russerne, således driver krig- gen i Vietnam Asiens folk over i armene på ki- neserne, ja, presser russerne, som gerne ville noget andet, til at føre kinesisk politik, fordi de ikke kan tåle at stå tilbage i forhold til kineserne.

Den holdning, jeg giver udtryk for, må føre til at være åben over for det store spørgs- mål, som vi står over for i 1969. At tage endelig stilling nu for eller mod NATO i 1969, det ville ikke være en ansvarlig politik. Men når jeg siger: åben, så mener jeg åben; derfor vil jeg også vende mig mod udtalelser, der kan undergrave tilslut- ningen til NATO. Her tænker jeg ikke på hr. Kai Moltkes anklage mod NATO, den anser jeg med al respekt for forholdsvis ufarlig. Jeg tænker på udtalelser fra mange hold, også fra medlemmer her om, at det nok er klogere at holde vor mund, også når nogle af vore allierede gør noget, som må oprøre os. For det er en anklage mod NATO, at vi som medlem af NATO ikke skulle kunne sige vor mening, f. eks. om Vietnam.

Om nogen tid skal vi tage stilling til NATO, måske ved en folkeafstemning, og jeg mener, at hvis vi ikke kan vinde en folkeafstemning for det, skal vi heller ikke være medlem af NATO. Men det farligste for vor tilslutning til NATO vil ikke være, hvad kommunister eller SF siger, men om NATO-tilhængere hævder, at en konsekvens af at være medlem af NATO er, at så kan vi naturligvis ikke sige vor mening. Måske kan det give ubehageligheder at sige sin mening; måske kan det også økonomisk koste os noget; men har vi ikke råd til i den- ne velfærdstid at betale noget for at være frie mennesker, ja, så er der heller ingen mening i at ville være medlem af NATO.

Men jeg må vende tilbage til Vietnam, for det er det mest brændende i dag, og jeg vil også advare mod en følelsesbetonet indstil- ling til Vietnam, en indstilling, der er be- stemt udelukkende ved sympatier og anti- patier: at der er nogle, vi kan lide, og nogle, vi ikke så godt kan lide. Det, jeg vil, er at opfordre til objektivitet.

Man taler om USAs ret til at hjælpe et land mod aggression. Det er der vist ingen der vil bestride, men forudsætningen er da, at det pågældende land ønsker den hjælp;

det er ikke nok, at nogen, som kaldes regering, beder om hjælp. Det er ikke en fjern fortid, der fortæller os, at det aldrig er svært for en stormagt at skaffe sig en håndlanger. Quisling — det er sådan et grimt ord, men det er ikke noget tilfælde, at det er det, der falder én i munden om general Ky, ham, præsident Johnson har udnævnt til Vietnams Churchill, men som selv synes at foretrække at blive kaldt Vietnams Hitler. Jeg ved godt, at han har prøvet på at glatte ud på det; jeg synes, at han har gjort ondt værre. Han har forklaret, det ikke var krigsmageren Hitler, der var hans store forbillede, men den Hitler, der skabte 30ernes tyske enighed og tyske re- næssance, altså koncentrationslejrenes enig- hed og den renaissance, der endte i Berlins rygende ruiner. Jeg synes, det siger noget om, at amerikanerne har måttet skrabe bunden for at få noget, de kan kalde en regering.

Man taler om Vietcongs afhængighed af Kina. Det, som man kalder Vietcong, har overlevet i årevis uden ret megen hjælp udefra. Ky kunne vist ikke overleve én uge uden amerikanerne. Derfor tør jeg godt sige, at der ikke er nogen virkelig regering i Saigon. Men er amerikanerne så ikke for- pligtet over for det vietnamesiske folk? Jeg tror, jeg kender så meget til underjordisk kamp, at jeg tør sige, at sådan en krig kan man ikke føre i årevis mod en vældig over- magt, hvis man ikke har folket bag sig, og man kan da ikke have forpligtelser over for nogen, der frabeder sig hjælp.

Der kommer naturligvis også hjælp ude- fra til Vietcong, især fra Nordvietnam. Men for det første er det småting sammenlignet med det, der hældes ind af våben og mænd fra USA; for det andet er Nordvietnam jo ikke „udefra“, det er ikke to lande, der er tale om, men to landsdele. Det er som et Danmark delt; ikke engang ved Store-Bælt eller Lille-Bælt, men tværs over Fyn, tværs gennem det midterste af landets tre provin- ser, Annam. Hvad kommer der fra Kina og Sovjet? Ikke ret meget andet end pæne ord.

Men når der er mange gange flere ameri- kanere, australiere, newzealændere, philippi- nere end nordvietnamesere og med så langt bedre våben og Vietcong så alligevel klarer sig, hvordan kan man da så forklare, at også befolkningens flertal skulle stå bag ved amerikanerne? Nej, der er ingen anden for-

[Frode Jakobsen.]

klaring end den uhyggelige, at amerikanerne meget mod deres vilje skridt for skridt har ladet sig drive ud i en kamp mod flertallet af det vietnamesiske folk.

Vi hører til demokratierne. Vi står på demokratiernes side, men vi må spørge om, hvordan vi bedst kan tjene demokratiets sag. Det er ikke med våben, det er heller ikke med en moralsk støtte til en religionskrig, men snarere ved at holde hovedet koldt og bevare en vis grad af objektivitet. For der er en tendens til religionskrig. Vi kan blive enige om, at oprindelsen til den religionskrig er Stalins forbrydelser. Men det er jo ikke oprindelsen, der interesserer os, men forholdene i dag. Og her i Danmark er det jo heldigvis ikke et spørgsmål, om vi er for eller mod kommunisme. Ja, det er ikke engang et spørgsmål, om man er det, som man kalder „blød“ over for kommunisme eller „hård“, men udelukkende et spørgsmål om, hvordan man bedst bekæmper kommunisme.

Vi har ingen garanti for, at den kommunistiske revolution i Sydøstasien kan standses, men det afgørende er, at den våbenkamp, der føres, den hæmmer ikke den revolution, den fremmer den. For mig at se er der i dag kun tre muligheder: amerikanernes tilbageslag, sejr med anvendelse af hele den hvide mands overlegenhed, og så storkrig, som lettest bliver til atomkrig. De tre muligheder er ulykkelige, alle tre — også den militære sejr; den ville skabe et had uden lige til den hvide mand.

Man siger, at Vietcong ikke ville forhandle, men Vietcong, som man kalder det, har ikke haft et ærligt tilbud endnu, for det, man kalder betingelsesløse forhandlinger, det er jo forhandlinger på betingelse af, at amerikanernes krigsmål bliver opfyldt og Vietcongs krigsmål opgivet. For Sydvietnams uafhængighed, som det hedder så pænt, er jo kun en anden måde at sige Vietnams deling på. Et tilbageslag vil blive svært, det bliver bare sværere og sværere for hver måned, der går, og prestigetabet, som man vil undgå, bliver større og større. Man siger, at det ikke er nogen borgerkrig. Nej, det er i hvert fald nu på vej til at blive mere end en borgerkrig. De vældige amerikanske forstærkninger har kaldt betydelige

nordvietnamesiske styrker frem. Det næste skridt kan kun blive Kina eller Sovjet.

Man kan spørge, om vi kan gøre noget i den forbindelse. Vi kan ikke gøre store ting, men hvis vi lader os slå ud af det argument, at vi ikke kan gøre store ting, ja, så har vi fundet en god sovepude, for et land som Danmark kan aldrig gøre store ting. Men der er noget, som efter min mening tvinger os til at tale. Amerikanernes vigtigste argument er, at USA ikke kan svigte sit ord, så ville deres alliancer falde sammen. Amerikanerne mener, at de må slå videre i Vietnam, fordi NATO ellers ville vakle. Hvis vi mener noget andet, så er det vor pligt at sige det. Vi kan kvie os ved det. Vi skylder det amerikanske folk så meget. Men skylder man nogen noget, så skylder man vedkommende først og fremmest sandheden.

Jeg tror på oprigtigheden hos mange amerikanere med forestillinger om deres allieredes forventninger. Jeg tror, at det har drevet dem længere ud, end de havde drømt om, og derfor tror jeg på, at det ville gøre et indtryk, om deres allierede siger til dem, at den kamp styrker ikke sammenholdet omkring NATO, den svækker det sammenhold. Vi er et lille land, USA kan undvære os, men det samme rører sig i de fleste europæiske lande, måske i alle. Vi kunne måske give et skub.

Jeg ved, at udenrigsministeren mener, at man ikke skal råbe sin mening ud over tagene; han lægger mere vægt på diplomati bag lukkede døre. Jeg tror på, at begge dele har deres plads, at det ville være udmærket, om udenrigsministeren ville give udtryk for noget lignende, måske i forsigtigere vendinger, over for den amerikanske regering. Det har bare ingen virkning på det amerikanske folk, og jeg tror også, at en henvendelse til den amerikanske regering ville vinde i vægt, hvis det gøres klart, at det er alvor med vor bekymring, ja, med vor angst, ja, også med vor kritik over for det, der sker. Derfor har jeg ment, at det også bør siges her i folketinget og ikke bare af dem, der altid hakker på USA. Det er muligt, at amerikanerne ikke vil lytte meget til os, men Amerikas argument bliver tilbage: vore partnere i NATO o. s. v. Vi er et argument for USA, derfor har vi en pligt til at sige fra.

Erik Kragh: Jeg vil gerne først takke udenrigsministeren for indledningen i dag. Jeg må sige, at jeg på punkterne om NATO og FN og Vietnam ikke har nogen divergerende opfattelse fra ministerens. Jeg vil også gerne sige, at det var velgørende at høre en objektiv, neutral og realistisk bedømmelse af problemerne, ikke mindst på baggrund af den offentlige debat her i landet, som vel nok, for at sige det elskværdigt, ikke altid præges af objektivitet og realisme.

Jeg må måske med det samme sige et par ord til det ærede medlem hr. Frode Jakobsen, som siger, man skal ikke betragte disse problemer følelsesbetonet. Jeg synes nu rigtignok efter at have hørt på denne debat, at var der noget, der var følelsesbetonet, så var det de bemærkninger, som det ærede medlem gjorde. Jeg synes nok, at det er stærkt at beskyldte amerikanerne for at opretholde en regering i Vietnam, som hr. Frode Jakobsen kalder for amerikanske håndlangere; han antydede endog en sammenligning med Quisling. Når hr. Frode Jakobsen påstår — og han synes jo øjensynlig at drage paralleller til frihedskampen her i Vesteuropa under den anden verdenskrig — at det sydvietnamesiske folk ikke står bag marskal Ky og ikke står bag den amerikanske aktion, så vil jeg svare, at lederne af Vietcong er ganske ukendte personer; der har ikke været en eneste repræsentant fra de politiske partier eller religioner i Sydvietnam, det være sig katolikker, buddhister, Hoa Hao, Cao Dai, landsbyerne, bybefolkningen eller de såkaldte montagnards. Der er ikke fra nogen af de steder en eneste kendt politiker eller repræsentant, der deltager i Vietcongbevægelsen. Vietcongbevægelsens ledere er nordvietnamesiske marionetter.

Når man beskylder amerikanerne for, at de ikke viser virkelig forhandlingsvilje — for det var jo det, jeg i hvert tilfælde fik ud af, hvad det ærede medlem sagde — vil jeg gerne henvise til, hvad udenrigsministeren sagde i sin indledning i dag, at amerikanerne faktisk har gjort en så lang række indrømmelser, at det eneste, de ikke har indrømmet, er at ofre Sydvietnams selvstændighed. På alle andre punkter har amerikanerne vist beredvillighed. De har erklæret, at de ingen interesse har i at være

militært til stede i Sydøstasien, de har tilbudt at ofre foreløbig et beløb på 7 milliarder kr. til genopbygning, som også Nordvietnam kunne komme til at deltage i.

Og vedrørende marskal Ky, så har jeg her det læserbrev, som den journalist, der blev refereret, har sendt til New York Times den 20. juni 1965, og hvori han udtrykkelig fralægger sig ansvaret for, at marskal Ky skulle have udtalt, at han beundrede Hitler. Det, marskal Ky har sagt den sydvietnamesiske befolkning trængte til, var disciplin og orden for at kunne klare sig i krigen.

Når jeg har taget ordet her om Vietnamspørgsmålet — og man kan jo ikke nå så meget på et kvarter — er det på baggrund af den offentlige debat, der foregår, og som efter min mening har slagside ved den oplysning, der gives fra forskellig side, en slagside, som er typisk antiamerikansk; man leder med lys og lygte efter fejl og bommerter i amerikansk udenrigspolitik, og det er da klart, at der er mange fejl i amerikansk udenrigspolitik. Amerika er en ung nation i verdenspolitikken og har derfor i de 20 år siden den anden verdenskrig måttet lære og gøre stadig fejl. Men når man hævder — som altså f. eks. hr. Frode Jakobsen synes at hævde det — at det er en national befrielseskrig, der foregår i Vietnam, at Vietcong er en national bevægelse, der vil skabe demokrati og social revolution, at den har befolkningens støtte, og at kommunismen — det er der mange der hævder, men det har hr. Frode Jakobsen nu ikke hævdet — er den bedste vej for u-landene til at nå en højere levefod, så vil jeg gerne have lov at fremsætte et par ganske korte kommentarer, og jeg vil tillade mig også i nogle ganske få ord at give oprindelsen til hele denne affære. Det er rigtigt nok, at man ikke skal undersøge, hvem der har skylden, men ved bedømmelsen af, hvad der foregår, er det nu ikke uden betydning at gøre sig klart, hvorledes alt dette er opstået.

Der er ikke tvivl om, at i kampen mod det franske kolonistyre havde Ho Chi Minh befolkningen bag sig. Ho Chi Minh er en retlinet idealist, som netop ved sin ubestikkelighed vandt hele den vietnamesiske befolkning i kampen mod fransk-mændene. På den sædvanlige kommunisti-

[Erik Kragh.]

ske vis dannede han en såkaldt national front, der omfattede alle partier, indtil sejren var vundet. Men da sejren over franskmændene var vundet, tog kommunisterne efter Genèvekonferencen magten i denne nationale front, og de øvrige blev enten smidt ud, likvideret eller flygtede til udlandet. Herefter fulgte gennemførelsen af det kommunistiske regime i Nordvietnam, som blev gennemført efter den opskrift, Mao fulgte ved gennemførelsen af kommunismen i Kina — der er jo en meget væsentlig forskel på kinesisk og russisk kommunisme; det må vi aldrig glemme. Det blev gjort ved henrettelser, ved likvideringer og ved anvendelse af tortur og mange andre ting, som jeg ikke skal komme nærmere ind på. Jeg skal blot nævne, at dr. Manh Tuong i den nordvietnamesiske nationalforsamling i 1956 udtalte, at man hellere måtte dræbe 10 uskyldige end lade én fjende undslippe. Det er altså den form for retsbevidsthed, der har præget magtovertagelsen i Nordvietnam. I alt regnes der med, at henved 100.000 mennesker er blevet likvideret.

Alt dette blev suppleret med den såkaldte tankereformkampagne, hvor man hamrede den marxistisk-leninistiske livsanskuelse ind i befolkningen, og disse møder endte med den såkaldte gruppegråd, hvor man hulkede sammen i lang tid af sorg over de anskuelser, man tidligere havde haft, medens man nu var blevet klar over, at man var blevet oplyst og havde fået et andet syn på tingene.

I Sydvietnam overtog den reaktionære Diem styret; han blev genvalgt i 1959 og som bekendt myrdet i november 1963. Efter den tid har situationen været flydende. Siden den tid har der været skiftende regeringer, og den regering, der sidder i øjeblikket, er vel nok den, der har holdt længst, nemlig siden juni måned i fjor. Dette må atter, som jeg nævnte før, ses på baggrund af alle disse forskellige befolkningsgrupper: bjergboerne, de såkaldte montagnards, der bestemt ikke ønsker nogen centralregering overhovedet; byboerne, der har andre anskuelser; landboerne, der heller ikke ønsker nogen regering, men blot ønsker at få lov at dyrke deres jord i fred; og endelig de mange

religiøse rivninger — men det er af ganske stor interesse, at de religiøse rivninger ikke har fundet sted, siden den nuværende regering er blevet dannet.

Det er alt dette, der gør, at der er en ustabil politisk situation i Sydvietnam, som naturligvis ikke kan undgå at påvirke hele billedet. Men til trods for alt dette er der i alle disse år sket en betydelig økonomisk opblomstring i Sydvietnam, selvfølgelig takket være en omfattende amerikansk økonomisk hjælp. Man er somme tider tilbøjelig til at overse, at ud over den militære indsats præsterer USA en vældig økonomisk, social og human indsats i Sydvietnam. Alene til sociale og humanitære formål har USA siden 1954 anvendt mellem 14 og 16 milliarder kr. til bygning af skoler, til boligbyggeri og til fremme af sundhedsvæsenet og undervisningen. Tusinder af civile amerikanske rådgivere færdes i Sydvietnam for at hjælpe befolkningen, og på 11 år har det vist sig at risproduktionen er fordoblet, mens den samtidig er faldet i Nordvietnam. Der er bygget 12.000 landsbysundhedscentre med oplagring af medicinalvarer; der er bygget 6.000 klasseværelser, og tilgangen til folkeskolen er steget fra 300.000 i 1955 til 1,5 millioner i dag. Der er bygget 700 nye fabrikker for let industri.

Hvis vi derefter går over til at betragte situationen, som den er i dag, ja, så er der ikke tvivl om, at Ho Chi Minh følte sig skuffet efter Genèvekonferencen; han følte sig snydt, for han blev efterhånden klar over, at en genforening ved politiske og fredelige midler var umulig. Derfor startede man fra Nordvietnams side oprøret i Sydvietnam. Hvis man ønsker dokumentation herfor, kan man læse referaterne af nationalforsamlingens møder i Hanoi, og man kan læse dagbladet Nhan Dan, ligeledes udgivet i Hanoi.

Vietcongs krigsførelse foregår efter en recept, som man også kan læse sig til dels i Maos skrifter, dels i den nordvietnamesiske general Giaps skrifter — han, der var chef i kampen mod franskmændene. Den foregår til at begynde med ved propaganda for at vinde sjælene, derefter ved terror og derefter med mere og mere åben krigsførelse — og det er til dels sidste fase, man er kommet ind i. Det foregår — og det er

[Erik Kragh.]

ligeledes foreskrevet i bogen — ved mord og beskatning af befolkningen og ved tvangsudskrivning af soldater. Ingen landsbyleder, skolelærer eller embedsmand er sikret mod at blive myrdet. Passagertog, skoler, hospitaler og politistationer er til stadighed udsat for væbnede angreb. Alene i 1964 blev 1.800 personer — landsbyledere og skolelærere — myrdet, og 10.000 personer blev kidnappet.

Uanset hvad der skiller befolkningen i Sydvietnam, synes der dog ikke at være tvivl om, at den er imod en kommunistisk magtovertagelse. At reformer er nødvendige i Sydvietnam, er der da ikke nogen der er i tvivl om; selvfølgelig trænges der til en jordfordeling og mange andre reformer. Men det er jo det, amerikanerne prøver på at få gennemført.

Der var i søndags en udsendelse i det svenske fjernsyn fra Vietnam, hvor en australsk korrespondent interviewede en række sydvietnamesere, og der blev ikke sparet på angreb på De Forenede Stater i denne udsendelse for de mange fejlgreb, De Forenede Stater gjorde. Men kvintessensen var det, en student sagde. Han sagde: vi ønsker en menneskeværdig tilværelse med social retfærdighed; men vi ønsker ikke kommunismen, og vi vil bekæmpe kommunismen.

At alle ønsker fred i Vietnam, er så selvfølgelig, at man ikke behøver at diskutere det. Som jeg sagde før, har man fra amerikansk side gennem det 14 punkts fredstilbud gjort, hvad man har kunnet, og der er formodentlig og forhåbentlig en chance for nu at kunne komme til at tale med Hanoi om dette. At USA ikke på forhånd kan trække sig ud af Vietnam og hermed overlevere befolkningen til Vietcong, er da noget, der siger sig selv. Det er jo et af de fire punkter, som Hanoi har opstillet, og det er jo naturligvis uacceptabelt for De Forenede Stater.

Alt det, jeg her har fremdraget, er jo af indrepolitisk karakter, men har også en storpolitisk side, og denne må jeg måske have lov til at belyse med et par små citater fra de stater, som er direkte impliceret i dette — jeg tænker her på New Zealand og Australien, hvis regeringer formodentlig ikke kan kaldes en bande reaktionære imperialister — og med en udtalelse af Malaysias premierminister.

Den australske udtalelse står i Foreign Affairs' oktobernummer. Australien siger her, at de har sendt tropper til Malaysia og Vietnam, fordi de erkender, at hvis den kommunistiske aggression har held med sig i en hvilken som helst del af Sydøstasien, vil det påvirke sikkerheden i hele området og også Australiens sikkerhed.

Den newzealandske regering udtaler i sin hvidbog om Vietnam 1965:

„... hvis vi lader os lamme af frygten for, at modstand fra vor side ville skabe risiko for en udvidelse af krigen, ville vi simpelt hen se guerillakrig blive påbegyndt i område efter område. Det ville ikke være at undgå atomkrigen, men at fremme den.“

Endelig udtalte Malaysias premierminister i søndags til det britiske underhusmedlem mr. Heath, der er på besøg dernede, at

„hvis amerikanerne trækker sig tilbage fra Vietnam, må vi være forberedt på, at den næste kommunistiske aktion bliver mod Thailand og Malaysia.“

Det er det storpolitiske billede, og det er selvfølgelig det, der er det centrale, for nok er Kina en kommunistisk stat, men det er de kinesiske magtpolitiske mål, det drejer sig om, og man må ikke glemme, at Kina jo også truer andre dele. Kina truer Indien. Kina har i Tibet bygget strategiske veje og flyvepladser tæt op mod den indiske grænse, således at mulighederne for et angreb er blevet forbedret.

Jeg vil også gerne som støtte for det, jeg her har sagt, pege på, at den britiske labour-premierminister jo 100 pct. støtter amerikanernes politik i Vietnam, og det til trods for at han har store besværligheder med venstrefløjen i sit parti. Det synes jeg i og for sig at man må anerkende. Det kan man ikke feje til side, for trods alt har englænderne en lang erfaring i alle disse ting.

Vi står således over for en krig med to sider, dels om Sydvietnam skal påtvinges det, som kommunisterne kalder befrielse og demokrati, men som er terror, tvang og politistaten, som den findes i Kina, dels de storpolitiske aspekter med faren for truslen mod New Zealand, Australien og Indien, idet angrebsbølgen vil brede sig ned over Sydøstasien. Der er meget, der, som det ærede medlem hr. Peter Nielsen sagde i sin tale, minder om begivenhederne i slutningen

[Erik Kragh.]

af 30erne. Jo mere man gav efter over for diktatur og pres, des mere voksede appetitten.

Det, vi i dag ser i den amerikanske politik, er en fortsættelse af den linje, som amerikansk politik har haft siden krigen, og som har givet sig udtryk i Trumandoktrinen, i Marshallhjælpen, i luftbroen under den første Berlinkrise, i NATO, i indgriben ved overfaldet på Sydkorea, i Berlinkrisen i 1961 og i Cubakrisen i 1962. Det er alt sammen forsøg på at hindre, at den eksisterende magtbalance bliver rokket.

Det ærede medlem hr. A. C. Normann mener, at kommunismen ikke kan bekæmpes med våbenmagt — og jeg vil da gerne sige, at jeg tror heller ikke, at kommunismen alene kan bekæmpes med våbenmagt — men vil det sige, at det ærede medlem mener, at man ganske roligt kan give efter, hver gang der bliver startet en guerillakrig et eller andet sted, og sige: ja, her kan vi ikke gøre noget, for vi kan ikke bekæmpe kommunisme med våbenmagt? Nej, vi må se på de storpolitiske farer, for man kan da sige sig selv, at kinesiske ambitioner imod Indien, Australien og New Zealand ville kunne afstedkomme de frygteligste kædereaktioner med hensyn til krig, og vi må se på kontinuiteten i amerikansk udenrigspolitik, som til trods for al den kritik, amerikanerne er udsat for, til syvende og sidst har samme mål: at hindre, at staterne bliver overtaget ved kup indefra, ved guerillakrige, ved terror og ved oprør, altså med andre ord søge at bevare de siddende regeringer og samtidig hjælpe dem til at opbygge en menneskeverdigg tilværelse for deres folkeslag. Det er det, sagen i Vietnam drejer sig om.

Svend Haugaard: I glæden over — eller jeg havde nær sagt taknemligheden over — at vi endelig har fået en udenrigspolitisk debat, skal jeg dog ikke glemme at spørge, hvad der egentlig er årsag til, at det så sjældent sker. Det skulle vel ikke være så vanskeligt, for hvis blot ministeren giver en redogørelse for et af de udenrigspolitiske spørgsmål og 17 medlemmer derefter tager sagen op og ønsker en debat, er det jo klaret. Flere af ordførerne i dag har sagt, at det var glædeligt, at vi fik en sådan debat, og beklagede, at det skete så sjældent. Jeg synes

derfor, det var rimeligt at stille det spørgsmål til udenrigsministeren — jeg vil egentlig gerne have løftet af statsministeren også — om man vil sørge for i fremtiden med passende mellemrum — ikke mindst hver gang der er et afgørende udenrigspolitisk problem — at spørgsmålet bliver taget op, og at der bliver lejlighed til at drøfte det her i tinget. Vi har jo i dag set, hvordan alting blandes sammen, at blot et af de store emner i og for sig var tilstrækkeligt til en hel dags debat.

Hvad angår det materiale, som folkettinget får til oplysning om udenrigspolitiske forhold, står det også meget sløjt til. Så vidt jeg kan erindre, har vi i 1965 kun fået tre små pjecer, deriblandt beretningen fra FN's 19. generalforsamling. Den kom i slutningen af juli, og det vil sige, at vi med 8-9 måneders forsinkelse fik noget at vide om, hvad udenrigsministeren egentlig har sagt på Danmarks vegne i FN. Det varer sikkert længe, inden vi får noget at vide om, hvad der er sagt ved den 20. generalforsamling, ud over de brudstykker, vi har hørt her i dag, og det, vi har fra aviserne.

Det foresvæver mig, at jeg har set et citat fra folketingets forhandlinger i 1960, hvor det daværende menige medlem hr. Per Hækkerup udtalte en meget skarp kritik over den meget ringe underretning i udenrigspolitisk henseende, man bød folketingets medlemmer. Hvis det i mellemtiden med udenrigsministerens hjælp er blevet bedre, må det vist dengang have været direkte negativt. Vi har et udenrigspolitisk nævn, og jeg har ladet mig fortælle, at medlemmerne dér får en stor stak af papirer, som er stemplet „fortroligt“. Jeg skal ikke benægte, at der kan være visse ting, som det er nødvendigt at stemple „fortroligt“ — det gælder vel især, når det drejer sig om underhåndsftaler med statsmænd i udlandet, men jeg vil da tro, at 90 pct. eller mere uden skade vil kunne gives videre til tingets medlemmer og måske endda være en tiltrængt interessevækker for disse.

Jeg synes, at vi herhjemme er lidt hysteriske i den tys-tyspolitik, vi fører; det gælder med hensyn til de udenrigspolitiske forhold; jeg her har nævnt, og det gælder også i høj grad med hensyn til fotoforbud af gamle krudttårne og vartegn ved flyvepladser og forskelligt andet. Jeg ved ikke, hvorfor man gør det, om det er, fordi man

[Svend Haugaard.]

har en svaghed for hemmelighedskræmmeri, eller det er, fordi det er den nemmeste måde at klare ubehagelige spørgsmål på. Nogle stykker af os har været ud for, når vi har diskuteret, at man har sagt, at det dér kan vi desværre ikke svare på, for det er en hemmelig ting, som man altså ikke giver oplysning om. Jeg vil gerne spørge, om vi må få et løfte om en væsentlig forbedring også med hensyn til det stof, der stilles til folketingsmedlemmernes rådighed på disse områder.

I samme forbindelse har jeg lyst til at spørge, om man i regeringen overvejer en støtte til en bedre udenrigspolitisk oplysning af befolkningen; ud over udgivelsen af bøger fra udenrigsministerens side, som jeg synes er helt storartet, var der måske nok noget mere, man kunne gøre. Man kunne f. eks. give et økonomisk tilskud til udsendelse af korrespondenter til presse, radio og TV; jeg håber ikke, det skal betragtes som typisk, at dengang man i TV skulle have sparekniven frem, var den første ting, man nedskar på, den planlagte udsendelse af korrespondenter til udlandet for TV-avisen.

Udenrigspolitikken er jo et ganske kolosalt område, og det er faktisk ufatteligt, at en enkelt minister er i stand til at klare det, men trods den store arbejdsevne, er det jo altså heller ikke muligt. Det bliver stadig mere og mere omfattende og betydningsfuldt, og jeg vil gerne spørge, om regeringen har overvejet en udvidelse af ministerposterne på det udenrigspolitiske område, f. eks. i form af oprettelsen af en FN-ministerpost. Jeg ved godt fra tidligere, at udenrigsministeren i højere grad ønsker sig et par viceudenrigsministre end en FN-minister.

Jeg tror, der er en principiel forskel på disse to ting; man venter uvilkårligt af en udenrigsminister, at han også skal kunne afsætte varer, han skal til en vis grad være eksportminister, og han må da let kunne komme i strid med sig selv, når han det ene øjeblik skal tænke nationalt-handelspolitisk og det næste øjeblik internationalt-mellemfolkeligt. Jeg tror ikke, vi kommer ret meget videre, hvis ikke man i ethvert ministerium har i det mindste én minister, som er valgt med det bestemte ansvar, at han skal kunne tænke globalt og har en bestemt forpligtelse hertil.

Jeg er glad for den danske stilling til Afrikaspørgsmålet. Det kommer i allerhøjeste grad os ved som mennesker, hvordan man behandler afrikaneren i hans eget land. Men det skulle jo nødigt blive blot en gestus, og jeg vil spørge udenrigsministeren, hvordan han bedømmer mulighederne for at få disse sanktioner vedtaget i sikkerhedsrådet og mulighederne for en effektiv blokade derefter. Og har man fra dansk side foretaget sig noget, eller vil man gøre det i fremtiden, for at få NATO-landet Portugal til at standse sin diskriminering af personer i de portugisiske Afrikaområder, som jo på mange måder er lige så alvorlig som det, der foregår i Rhodesia og i Den sydafrikanske Union? Jeg vil også gerne spørge, om man over for Portugal har tænkt sig at gøre noget for at hindre, at dette land bliver sanktionsbryder. Det var rart, om vi kunne følge den politiske indsats op også ved en praktisk hjælpeforanstaltning, og var det ikke en idé, om man i et af Den sydafrikanske Unions nabolande oprettede et uddannelsescenter, hvor flygtninge fra Den sydafrikanske Union havde mulighed for at få den uddannelse, de senere måtte få brug for i deres eget land?

Det tegner sig mere og mere klart, at betingelsen for en fortsat afspænding er for det første en hindring af atomvåbenspredningen, herunder tysk medbestemmelsesret derover, og for det andet en anerkendelse af Oder-Neissegrænsen. Jeg skal ikke sige noget om MLF; jeg kan slutte mig til det, som hr. A. C. Normann og hr. Kai Moltke sagde, men vil dog gerne understrege ønskeligheden af, at Danmark tager en klarere stilling til disse spørgsmål.

Set fra Vesttysklands side kan det måske være forståeligt, at man føler sig lidt diskrimineret derved, at man ikke selv har medbestemmelsesret; det er jo efterhånden blevet et statussymbol mellem stormagter, at man helst skal have en vis bestemmelsesret over disse atomvåben. Men vi kunne måske gøre noget for at fjerne dette tyske mindreværdskompleks, hvis vi — eller hvis lidt flere lande — gav et løfte om, at vi ikke nogen sinde ville anskaffe atomvåben. Jeg kan stadig ikke forstå, hvorfor vi i de nordiske lande ikke kan gøre det, og jeg kan ikke forstå, hvorfor man ikke kan tage et nordisk initiativ til at få endnu flere lande til at

[Svend Haugaard.]

fremsætte samme erklæring. Jeg synes, der er grund til at anerkende det, når statsministeren for nylig har sagt, at spørgsmålet om spredning af atomvåben er et af de vigtigste udenrigspolitiske spørgsmål i dag, men det er jo ikke nok, at man siger det, det er ikke nok, at man har en god vilje; det er også et spørgsmål: hvad har den danske regering gjort, og hvad agter den at gøre for at hindre denne spredning? Det er jo rart, om man har rent praktiske foranstaltninger at sætte ind.

De fleste NATO-lande går uden om Oder-Neissespørgsmålet; de Gaulle har sagt på Frankrigs vegne, at grænsen ligger fast, og herhjemme har kirkeministeren og, så vidt jeg ved, også hr. Poul Hartling sagt noget lignende, og nu hørte vi hr. Frode Jakobsen antyde det samme. Jeg vil gerne give fuld tilslutning hertil, og jeg synes, der er grund til direkte at spørge: hvordan stiller den danske regering sig til det spørgsmål? Har man over for den tyske regering gjort gældende, eller vil man i fremtiden over for den tyske regering gøre gældende, at det danske synspunkt er, at Oder-Neissegrænsen ligger fast? Har man drøftet i regeringen muligheden af at anerkende DDR og derved muligvis få begge Tyskland anerkendt i De Forenede Nationer? Jeg ved godt, det er meget ømtålige problemer, men de bliver ikke løst ved, at man tier dem ihjel. Hvis man kunne få den anerkendelse, var det måske en metode til at få begge parter ind i forhandlinger.

Hvis jeg husker ret, var det under Cuba-krisen i 1962, at Sovjetunionen fremsatte et forslag om ikke-angrebspagt mellem NATO Warszawa-pagtlandene, og Kennedy svarede meget beredvilligt hertil, at han gerne ville optage en drøftelse om de afspændingsmuligheder, der kunne være ved en tilnærmelse imellem de to magtgrupper. Lykkeligvis er det jo sådan, at den kolde krig ikke hersker mere, men på den anden side må vi sige, at afspændingen er gået i stå. Desværre kan jeg ikke være enig med hr. Poul Møller,

når han siger, at forholdet mellem øst og vest bedres måned for måned. Vietnam er en meget alvorlig hindring derfor, MLF er en anden og Oder-Neissespørgsmålet en tredje.

Men alligevel tror jeg, at der er en mulighed for at bringe de to parter i direkte forhandling. Når debatten rejses — og også har været rejst her i dag — om NATOs fremtid, kommer man med den indvending, at ingen kan kende forholdene i 1969. Jeg mener, det er forkert at sige det på den måde, medmindre man tror på skæbnen. Jeg vil mene, at vi mennesker er med til at forme vor fremtid selv, og jeg mener, det er vor pligt at forme forholdene på en sådan måde, at vi kan fejre 1969 ved en gensidig opløsning af de to pagter, d. v. s. gøre de to kontrapagter til en fællespagt. Jeg kan godt se på udenrigsministeren, at han tænker nu, at der er nogen, der måske har lidt for megen fantasi; det er muligt, men jeg tror, der er andre, der har lidt for lidt fantasi, og det kan måske i den forbindelse være lige så farligt.

Og hvorfor har Danmark og hvorfor har Norden ikke gjort noget mere for at bringe de to parter i direkte forhandling? Jeg ved, at der er sket noget med rejserne til østlande, Polen, Jugoslavien, som jeg meget stærkt vil anerkende, og kan man komme i gang med nogle to- eller flersidede forhandlinger om øst-vestproblemer, om handelsforhold, kulturel udveksling, afskaffelse af visum o. s. v., kan det måske lette overgangen til de vanskelige spørgsmål. Jeg spørger: kan der oplyses noget om, hvor vidt man er kommet i disse forhandlinger om sådanne to-sidede konferencer?

Ja, så var der spørgsmålet om Vietnam. Jeg hører, at statsministeren her har taget et initiativ. Jeg vil stille mig afventende, indtil jeg ser, hvad det nærmere indeholder. Jeg vil da i hvert tilfælde udtrykke min glæde over, at det er sket, og håber på, at det ikke blot sådan er noget, der sker på overfladen, men at det virkelig får lov til at blive noget gennemgribende.

Hr. Peter Nielsen prøvede på at sammen-

[Svend Haugaard.]

ligne Spanien i 1930'erne, hvor der ikke var sket nogen intervention, med Vietnam i dag, og det forekommer mig at være en meget dårlig sammenligning. Jeg syntes, det var direkte pinligt at høre — ikke mindst at en socialdemokrat fremsatte den. I Spanien gik der en social omvæltning forud og vel at mærke en demokratisk omvæltning i så vid udstrækning, som det kunne ske i Spanien på det tidspunkt, og så kom Franco, generalen, med militæret og med støtte af godsejerne og den katolske kirke og gennemførte en blodig militær nedkæmpning af den lovligt valgte regering, og slutresultatet blev et diktatur.

I Vietnam har der været en række skiftende regeringer, som vi har hørt om det, alle diktaturer, alle med stærk støtte af de militære kredse, fra generalerne, og anti-sociale i deres sigte. Den nuværende general, Ky, så vi den 2. januar, var det vistnok, i TV, og vi hørte, at hans højeste nytårsønske var, at amerikanerne omgående skulle bombe Hanoi. Tror man da virkelig på, at denne mand repræsenterer folket? Denne mand, der har regeringen, har råderet over militæret, har støtte af snart 200.000 af verdens mest veludrustede soldater og har dog det største besvær med at klare den sociale revolte, som Vietcong er, som nok får hjælp, som vi har hørt om det her, men dog væsentlig mindre hjælp, end det er tilfældet for Sydvietnam, der får hjælp fra USA. Tror man — og med man mener jeg også og ikke mindst hr. Erik Kragh — tror man da virkelig, at man under junglekrigsforhold er i stand til at tvinge Syd-vietnameserne til at være gode Vietcong-soldater imod deres vilje? Giver dette ikke mistanke om, at man måske fra USA's side støtter et mindretal fremfor et flertal? Jeg tror, at hele den sag her er overordentlig farlig, ikke mindst fordi den forøger svælget mellem hvid og farvet, som på længere sigt vel nok er et af vore farligste udenrigs-politiske problemer.

Der var adskilligt flere ting, jeg gerne ville have rørt ved, men tiden begrænser det. Lad mig sige til sidst, at jeg ved da så udmærket godt, at vi er små her i landet, og vi spiller en forholdsvis ringe rolle, men jeg synes, det er mærkeligt, at når det gælder positive indslag og forslag fra dansk

side, er vi så uendelig små, derimod når det gælder militære indslag, er det uhyre vigtigt, at vi er med. Jeg kunne ønske, at vi i dette år og fremover ville være lidt dristigere, lidt mere aktive, lidt mere forpligtet af et medansvar for samarbejde og afspænding, end vi har været det hidtil, og dermed i højere grad være behjælpelig med en fredeligere verden.

Anders Andersen: Jeg ved ikke, om det må være mig tilladt under denne debat at vende lidt nærmere hjem, efter at man nu i nogle timer har bevæget sig på de mere fjernøstlige og sydøstlige områder, områder og problemer, som jo i sig selv nok har megen interesse.

Jeg har i og for sig tre ting, som jeg gerne vil gøre nogle bemærkninger til. For det første den henvisning, som udenrigsministeren gav til statsminister Krags svar på det spørgsmål, jeg rejste for et stykke tid siden. For det andet de bemærkninger, som udenrigsministeren kom med i forbindelse med de forhandlinger, der har været ført imellem England og Irland, og for det tredje nogle mere almindelige betragtninger, som har en vis relation til de bemærkninger, som udenrigsministeren fremsatte i forbindelse med fællesmarkedsproblemerne og afsætningen af landbrugsprodukter.

Jeg vil gerne takke statsministeren for svaret. Jeg må desværre sige, at jeg ikke er i stand til at takke statsministeren for indholdet. Det beklager jeg sådan set. Se, det, som var problemstillingen, var to områder: denne såkaldte kødeksport til Vesttyskland, som er med til at volde store vanskeligheder for afsætningen af dansk kødeksport, og forholdet til Sverige. Vi har jo ført forhandlinger med udenrigsministeriet om disse problemer i adskillige måneder, og det har været et stærkt ønske fra landbrugsens side på baggrund af den alvorlige karakter, som udviklingen antog, at få disse forhandlinger lagt op på regeringsplan, hvad jeg opfatter som ministerplan; man kan selvfølgelig sige, at også forhandlinger på embedsmandsniveau er på regeringsplan — men disse forhandlinger ønskedes altså lagt op på ministerplan, henholdsvis over for England og over for Sverige. Vi har ønsket dette, fordi vi mener dermed at kunne understrege den alvor, hvormed den danske

[Anders Andersen.]

regering betragter den udvikling, der er i gang. Det svar, som statsministeren afgav, gav udtryk for, at hvis det svar, der kommer fra den engelske regering på baggrund af de stedfindende embedsmandsforhandlinger, ikke giver et tilfredsstillende resultat, vil man indanke sagen for EFTA. Jeg vil gerne spørge, om der, hvis sagen indankes for EFTA, ligger denne procedureregulering, at der efter proceduren skal foretages forhandlinger imellem de to parter, og om sådanne forhandlinger i så fald kommer til at foregå på regerings-, altså på ministerniveau. Vi føler os ikke helt overbevist om, om man ikke snarere i første omgang i stedet for dette tilsagn om at ville indbringe sagen for EFTA-rådet burde have gjort sagen til genstand for en direkte forhandling på ministerplan. Vi havde ønsket dette fra landbrugets side, og vi havde håbet på et positivt svar fra statsministeren.

Vender vi os til det andet område, nemlig kødeksporten til Sverige, må vi sige, at de forhåbninger, man havde næret på baggrund af adskillige udtalelser, i allerhøjeste grad er blevet gjort til skamme. I 1958 eksporterede vi 97 pct. af den samlede svenske kødimport, i 1965 eksporterede vi under 20 pct. til Sverige. Det vil altså sige, at vi så sandelig ikke som EFTA-land har fået andel i den importudvidelse, der har fundet sted på det svenske område. Vi har derfor også ønsket, at der her skulle optages direkte forhandlinger mellem de danske ministre på den ene side og de svenske ministre på den anden. Nu henviser man det til forhandling på Nordisk Råds møde. Jeg ved nok, at der skal være embedsmandsforhandlinger først, og det betragter jeg som noget positivt; det er jo et forberedende arbejde, der skal gøres, men ellers henviser man det til forhandling på Nordisk Råds møde. Jeg kan sige, at vi er meget utilfredse med, at man nu vil koble dette principielle problem, EFTA-problemet, sammen med Nordisk Råds møde. Jeg ved ikke, om sådanne forhandlinger på Nordisk Råds møde — og det vil jeg da gerne have at vide — skal være separate med de svenske ministre, det fremgår ikke af svaret. (Statsministeren [J. O. Krag]: Selvfølgelig!). Jeg har fået det indtryk også af det, som udenrigsministeren har

sagt her i dag, at det er et led i forhandlingerne i Nordisk Råd, men det skal kun glæde mig, hvis denne fortolkning har været forkert. Enten har jeg været for dårlig til at læse det — jeg har nu for øvrigt ikke været ene om den fortolkning — eller også må statsministeren have været for dårlig til at udtrykke sig klart. Men vi havde altså hellere set, at man separat havde ført forhandlinger om dette og om muligt inden Nordisk Råds møde.

Jeg vil i denne forbindelse gerne pege på, at der jo har været tale om en nordisk toldunion; og for at der ikke skal være nogen som helst misforståelse på dette område, kan jeg sige, at man skal ikke forvente dansk landbrugs tilslutning til en nordisk toldunion, heller ikke om man kæder disse problemer sammen med problemerne vedrørende afsætningen af danske landbrugsvarer til Sverige eller andre nordiske lande. Der er helt andre vitale interesser for dansk landbrug inde i dette billede, fordi vi frygter, at en nordisk toldunion vil begrænse mulighederne for forhandlinger om et andet markedsforhold. Jeg er jo i den lykkelige situation, at jeg tror at kunne sige, at samtlige eller i hvert fald omtrent samtlige andre store erhvervsorganisationer er enige i dette synspunkt. Vi frygter også den nordiske toldunion fra dansk landbrugs side, fordi vi tror, vi må regne med, at det vil betyde en omkostningsforøgelse, og er der noget, vi er særligt følsomme over for økonomisk set inden for landbruget, så er det disse stigende omkostninger, som vi ikke har nogen rigtig reel mulighed for at hente dækning for på de udenlandske markeder. Jeg ønsker at sige dette for at klargøre stillingen på dette område.

Det andet spørgsmål var udenrigsministerens glæde over den forståelse, der var kommet mellem England og Irland, og ligesom i en randbemærkning i sin tale nævnte han, at det måske ville få betydning eller konsekvenser for dansk landbrug. Jeg kan naturligvis ikke dele den glæde. Det er muligt, at det kan være af værdi for forholdet mellem England og Irland, men resultatet af denne forståelse er, at Irland har fået forøget sin smørkvota til omtrent det dobbelte eller fra 13.000 t til 23.000 t. Yderligere skal man, hvad der måske ikke

[Anders Andersen.]

har været så meget fremme, forøge kødproduktionen i Irland; det er baggrunden for at kunne få en større smørproduktion, og vi ved, der er et ønske fra engelsk side om netop at få denne kødproduktion forøget, og det har Irland brugt som udgangspunkt for at få en større afsætning af smør på det engelske marked. Det vil altså sige, at på et marked, der i forvejen er pristrykket, afslutter man nu aftaler om en forøgelse af Irlands eksport til dette marked. Jeg tror, de fleste, i hvert fald de, der kender til disse forhold, vil give mig ret i, at de priser, man i øjeblikket kan opnå for smørekseport, ikke tilnærmelsesvis er tilfredsstillende på baggrund af de omkostninger, vi har ved at producere denne smørmængde.

Jeg kan altså derfor ikke deltage i den glæde, som udenrigsministeren gav udtryk for; det bliver nemlig dansk landbrug — og derigennem det danske samfund — der kommer til at betale omkostningerne ved det øgede samarbejde, der her er tale om, og disse omkostninger vil blive yderligere forstærket, hvis baggrunden er den forøgelse af kødproduktionen, som jeg nævnte, og som vil skabe større muligheder for en forøgelse af eksporten til fællesmarkedslandene og derved yderligere vanskeligheder for os. Vi har jo momentvis haft disse afgifter, og vi må forstå, at når man nu til april måske sætter orienteringsprisen op inden for fællesmarkedet, da rykker problemet omkring varige afgifter betydelig nærmere ind på livet af os. Jeg ved ikke, hvad udenrigsministeren vil stille op over for denne udvikling; jeg nævner bare, at dette er måske mere nære problemer, men de tegner sandelig i deres økonomiske konsekvenser et alvorligt perspektiv. Det tegner også et alvorligt perspektiv, fordi det understreger det manglende samarbejde og de manglende muligheder for på landbrugsfeltet at få den friere samhandel og mere rimelige stilling for Danmark som EFTA-land, som vi burde kunne få. Her er en væsentlig forskel mellem EFTA og fællesmarkedet, idet det jo i fællesmarkedet har været en ufravigelig forudsætning, at der ikke kunne opnås fremskridt på industriområdet uden tilsvarende fremskridt på

landbrugsområdet. Jeg kan ikke lade være med at anlægge den vurdering, at da dansk landbrug jo stadig væk er en ikke helt ubetydelig erhvervsfaktor, må det være en betænkelig udvikling, at man ikke har fået ændret dette for EFTAs vedkommende.

Må jeg så slutte med et par bemærkninger om udviklingen mere generelt. Jeg lagde mærke til udenrigsministerens bemærkninger og tal vedrørende en vis stigning i landbrugsproduktionen og eksportværdien. Det er rigtigt, at der har været en vis stigning, men jeg håber ikke, at dette blev nævnt for at tilsløre de faktiske forhold, nemlig at vi jo ikke tilnærmelsesvis på grund af denne markedsopdeling har haft mulighed for at følge forbrugsudvidelsen inden for fællesmarkedet op med en større eksport, hvad der under andre forhold ville have været baggrund for. Jeg tror at kunne sige, at dansk landbrug ville kunne have forøget sin produktion betydeligt, hvis man havde været i stand til at skabe de afsætningsmuligheder, der er baggrund for en sådan produktionsforøgelse, og derfor kan disse tal ikke tilsløre, at der på grund af disse restriktioner og på grund af denne markedsopdeling ikke er skabt de tilstrækkelige muligheder for, at dansk landbrug kan følge forbrugsudvidelsen op inden for fællesmarkedet.

Jeg kunne have lyst til at nævne, at siden fællesmarkedet er dannet, er Frankrigs landbrugseksport inden for fællesmarkedet forøget med 250 pct. Den samlede indbyrdes stigning i samhandelen er på 130 pct. Udenforstående landes andel i udvidelsen er på 30 pct. Det har været nævnt, at det skulle man ikke tage så alvorligt, for når man forøgede den interne omsætning, så ville det jo bare betyde, at der ville ske en aflastning på de markeder, der ligger uden for fællesmarkedsområdet, og så ville dansk eksport for landbrugsvarernes vedkommende dér få en gunstigere stilling. Dette er heller ikke rigtigt, for fællesmarkedet har forøget sin eksport til tredjelande, altså uden for fællesmarkedet, med 60 pct. Det har godt nok forøget sin samlede import med 30 pct. — som jeg nævnte før — men hovedparten af denne forøgelse er kornimport som baggrund for den stigende animalske produk-

[Anders Andersen.]

tion, der bagefter kastes på udenlandske markeder, men med store subsidier fra fællesmarkedspuljen.

Se, de to sidste markedsforordninger blev sat i kraft for nu godt og vel 1 år siden, og kun, skal vi sige den stærke forbrugsudvidelse, der har fundet sted for kødsektorens vedkommende, har været medvirkende til, at vi ikke allerede på nuværende tidspunkt har haft permanente afgifter på dette område. Vi håber naturligvis, vi bliver fri for dem også i den kommende tid. Vi kan konstatere, at medens man på et vist tidspunkt havde en væsentlig nedgang i kødforbruget, er der sket et omslag i fællesmarkedet. Nu er der et stigende kødforbrug, og vi håber, at dette stigende kødforbrug kan opveje disse ulemper; men jeg tror alligevel at måtte understrege, at vi på dette område bevæger os lige på randen af — jeg vil ikke sige en katastrofe, men en vanskelig problemstilling.

Jeg ved ikke, hvad man fra den danske regerings side har tænkt sig fremover. Jeg tror at kunne understrege, at disse forhandlinger, som man fører, ikke vil kunne give tilfredsstillende resultater; det tror jeg udenrigsministeren vil kunne være enig med mig i, og derfor er spørgsmålet, om ikke tidspunktet snart er inde til — efter min opfattelse har det jo været inde længe, men altså, om det ikke også efter regeringens opfattelse snart er inde dertil — at man følger den beslutning, der blev vedtaget her i folketinget om at søge nye veje i markedspolitikken.

Jeg har en fornemmelse af, at større og større dele af det danske erhvervsliv er ved at få den samme opfattelse. Jeg har en fornemmelse deraf, og derfor skulle man jo nødig fra dansk side føre en kortsigtet politik, der, når man på et eller andet tidspunkt alligevel når frem til en samlet markedspolitik, har skabt vanskeligheder, som vi kunne have været foruden, og har bragt os i en dårligere position, end vi ellers ville have stået i. Jeg har for øvrigt den opfattelse, at den styrkelse af EFTA, som udenrigsministeren taler om, snarere forhindrer en hurtig sammenslutning af de to markedsområder end fremmer den.

Jeg opfordrer udenrigsministeren til at være mere positiv i sin markedspolitik og

udnytte noget af al den energi, vi ved han har, til at løse dette spørgsmål, men løse det set ud fra en dansk hensyntagen. Det tror jeg vil tjene det danske samfund bedst.

Aksel Larsen: Det er særdeles sjældent, vi i det danske folketing har lejlighed til at diskutere udenrigspolitik. Jeg tror ikke, jeg overdriver, når jeg siger, at behandlingen af vandløbsforholdene i Jylland eller bygningen af københavnske tunnelbaner optager adskilligt mere af folketingets tid end hele Danmarks udenrigspolitik.

Vi har hele efteråret gået og ventet på at få en udenrigspolitisk debat. Den er bestandig blevet udsat; nu har vi fået den i januar i en situation, hvor jeg i øvrigt formoder at befolkningens interesse er vendt imod noget helt andet. Vi har fået den sent, og så skal man gennemgå hele spektret, hele jordkloden, alt sammen skal ind i én eneste debat som en stor, sammenkogt ret, og resultatet bliver naturligvis derefter.

Jeg tror, man efter at have hørt det ærede medlem hr. Anders Andersens tale vil give mig ret i, at det naturligvis havde været rigtigt, om spørgsmålet om markeder, og hvad dertil hører, havde været underkastet en debat for sig selv med mulighed for, at der eventuelt kunne træffes konkrete beslutninger eller trækkes konkrete retningslinjer op. Ligeledes er det naturligvis sådan, at spørgsmålene om De Forenede Nationer, Vietnam, Sydafrika og lignende problemer burde udgøre en debat for sig, som ikke skulle blandes sammen med spørgsmålet om forholdene i Tyskland eller ved den dansk-tyske grænse, og det nordiske samarbejde burde vel ligeledes have en debat for sig. Hvad angår det nordiske samarbejde, får vi måske lejlighed til at debattere det ved behandlingen af beretningen fra Nordisk Råd. Jeg har altså med dette villet understrege, at det er utilfredsstillende, at folketinget behandler udenrigspolitik på den måde; det er et ansvar, folketinget må bære, det kan ikke være regeringens ansvar, for folketinget kan naturligvis selv bestemme, at det vil behandle disse problemer, men jeg beklager meget, at der har været for lidt interesse i folketingets partier for at få en ændring i dets traditioner.

Udenrigsministerens beretning var vel

[Aksel Larsen.]

tilpas lang, men når han skulle tage det hele i én eneste tale, måtte den blive yderst almindelig og sporadisk.

Dog må jeg erkende, at han udtalte sig ret præcist, da han sagde, at Tysklandsproblemet er det største og alvorligste af de uløste spørgsmål af konkret karakter, der skiller øst og vest. Jeg tror, udenrigsministeren roligt kunne have tilføjet: og som kan bringe freden i Europa og dermed verdensfreden i fare. For det er jo sandheden, at hvis der noget sted i Europa findes noget, der kan bringe verdensfreden i fare, så er det de uløste konfliktspørgsmål i forbindelse med Tyskland. Der er to muligheder for konfliktens løsning. Den ene er en revanchekrig for at genetablere Tysklands grænser fra 1937 — og at der er kræfter, i Vesttyskland i hvert fald, som interesserer sig for at agitere for noget sådant, det ved vi — og den anden mulighed for en løsning består i en traktatlig fastlæggelse af grænsedragningen i Centraleuropa.

Jeg tror, regeringen over for stormagterne burde gøre det synspunkt gældende, at nu må man sikre noget større stabilitet i vor verdensdel derved, at man får fastlagt grænserne, og det kan formentlig kun bestå i en fastlæggelse af grænserne dér, hvor de faktisk blev draget ved verdenskrigens afslutning. Jeg er sikker på, at det ville bidrage til en fredelig udvikling og bidrage til løsningen af mange andre problemer, hvis den danske regering foruden at gøre sine synspunkter i denne henseende gældende over for de interesserede stormagter og ikke mindst over for Danmarks allierede under en eller anden form afgav en erklæring om, at den betragter Oder-Neissegrænsen som en varig realitet. Jeg er ganske klar over, at den danske regering ikke ensidigt kan fastlægge denne grænse, men den kan naturligvis udtale sin mening om det — jeg tror, det vil have betydning — og jeg mener, at vi som nabostat til Tyskland er berettiget til at vie dette spørgsmål meget stor interesse. I øvrigt kunne naturligvis vort forhold til vor sydlige nabo fortjene en særlig behandling her i tinget, ikke mindst da der synes at foregå en del, som folketinget ikke har haft lejlighed til at beskæftige sig med eller tage stilling til.

Jeg skal kun nævne en enkelt af disse

sager; jeg vil nævne, at der i fjor i dagspressen fremkom forlydender om, at der mellem den tyske og den danske regering forhandlede om en flygtningeaftale, der skulle træde i kraft under en eventuel kommende krig mellem øst og vest. Disse forlydender blev på det heftigste dementeret af såvel dansk som tysk udenrigsministerium. De blev dementeret af den danske statsminister, de blev dementeret af den slesvig-holstenske indenrigsminister, Schlegelberger, og dementionerne blev mindre og mindre heftige og mere og mere udsvæbende, og det endte med, at der kom en erklæring fra Kielregeringen om, at hvis der overhovedet var tale om nogen aftale, så drejede det sig vistnok om en plan, der skulle forhindre, at civilbefolkningen i Hamborg og lignende nordtyske byer flygtede til Danmark i krigstilfælde.

Imidlertid fik vi kendskab til en protokol fra et møde, der har været holdt den 12. juni 1965 mellem repræsentanter for den danske og den slesvig-holstenske regering. Det fremgår af denne protokol og af andre oplysninger, at der i hvert fald siden 1963 har været forhandlet om en sådan flygtningeaftale, og det fremgår også af denne protokol, at de forskellige i forhandlingerne implicerede vidste adskiltigt mere om sagen, end de havde villet vedgå i deres dementioner.

Således skal ifølge denne protokol Slesvig-Holstens indenrigsminister, Schegelberger, i et længere indlæg have talt om det dansk-tyske samarbejde på alle mulige områder og også om civilbefolkningsbeskyttelsen i tilfælde af krig. Han skal have sagt, at man naturligvis anerkendte de af NATO fastlagte grundlæggende principper for flygtningepolitikken, den såkaldte „stay-put-policy“, altså „bliv hvor I er politik“, men han sagde videre, hvilket jeg beder den højtærede formand om tilladelse til at citere:

„Det måtte imidlertid forudses, at det i særlige situationer ikke ville være muligt at bevare flygtningestrømmene inden for landets grænser. I denne henseende var situationen særlig vanskelig i Slesvig-Holsten, hvis det skulle blive nødvendigt at rømme en storby som Hamborg. Med denne situation for øje slog dr. Schegelberger til lyd for den psykologiske værdi af, at der på forhånd blev skabt en positiv dansk indstilling til at modtage

[Aksel Larsen.]

flygtninge i Danmark fra Slesvig-Holsten. En sådan indstilling ville f. eks. kunne opnås ved, at der i fredstid uden alt for store foranstaltninger blev arrangeret et spil (ligesom krigsspil) med dansk og tysk deltagelse.

Og så nævnte dr. Schlegelberger ifølge protokollen endelig en hel masse om den regionale samhørighed mellem Slesvig-Holsten og Danmark, som befolkningsmæssigt, kulturelt, og hvad ungdomsudveksling og økonomi angår, burde forenes til én region.

Ja, dermed er det jo givet, at der måtte være en aftale. Det fremgår også af protokollen, at statsministeren på det samme møde i Kiel har erklæret, at man i alt væsentligt fandt, at udkastet til en sådan flygtningeaftale var acceptabelt. Nu ved vi jo, at statsministeren senere har erklæret, at regeringen ikke er sindet at indgå eller at underskrive en sådan aftale, og dermed kunne sagen således være afsluttet; men det havde jo været bedre, hvis man så ikke i første omgang havde forsøgt at klare sig med visse såkaldte dementier, og det havde vel også været bedre, om regeringen, når forhandlingerne har foregået i så mange år, forinden havde underrettet folketinget eller i det mindste på eget initiativ havde ført sagen frem til orientering i det udenrigspolitiske nævn. I hvert fald synes jeg, det må have interesse, om statsministerens udtalelse om, at man ikke agter at indgå en sådan aftale, bliver fremsat utvetydigt og offentligt.

Lad mig derpå sige, at det er jo bemærkelsesværdigt, at i hvert fald Kielregeringen, men formodentlig også andre i Tyskland, interesserer sig så stærkt for at forene Danmark med Slesvig-Holsten til én region. Vi ved jo, at man i forvejen i visse henseender har søgt at gøre det militær-strategisk. Man vil altså også gøre det økonomisk, og det ville, hvis det lykkedes, sige, at Danmark økonomisk og udviklingsmæssigt blev vendt bort fra de øvrige nordiske lande. Disse bestræbelser, som naturligvis i almindelighed er i tysk interesse og i særdeleshed er i Hamborgs interesse, bør vi ikke se med velvilje på her i Danmark. Derimod bør vi fra dansk side virkelig sætte kræfter ind på og yde vort for at føre de nordiske lande nærmere sammen,

og her er naturligvis det økonomiske samarbejde det væsentlige.

Udenrigsministeren talte i denne forbindelse om de forhandlinger, der foregår, og som bl. a. vil foregå på Nordisk Råds møde her i København, om toldharmonisering eller toldunion mellem landene, og kom dér med en udtalelse, som forbløffede mig en lille smule. Han sagde ifølge sin tale — jeg har ved elskværdighed fået manuskriptet her — at regeringen har derfor foreløbig taget det standpunkt, at man kun vil gå ind i omfattende undersøgelser af toldunionsproblemerne under forudsætning af, at der på forhånd er en vis udsigt til, at vi kan opnå rimelig balance mellem de forskellige interesser, bl. a. derigennem, at spørgsmålet om et egentligt fælles nordisk marked for landbrugsvarer inddrages i undersøgelserne.

Jeg vil mene, at man under alle omstændigheder kan gå ind i undersøgelser af et internt problem uden at stille forhånds-betingelser om, hvad disse undersøgelser skal resultere i, for undersøgelser er ikke det samme som beslutninger; dem træffer man efter, at undersøgelserne er ført til ende og man har resultatet af dem. Jeg mener, at selve problemet bør undersøges — det er ganske vist undersøgt én gang ved Nordisk Råds foranstaltning, og meget omfattende, men der er grund til at tage en ny undersøgelse, og jeg synes ikke, man skal stille forhånds-betingelser om, at hvis man ikke har sikkerhed for, at det fører til det og det resultat, vil man ikke engang være med til at se på det. Det er naturligvis givet, at hvis man taler om nordisk økonomisk samarbejde, toldharmonisering, toldunion, eller hvad man vil, ja, så må også landbrugsvarerne ind i billedet, men man må ikke stille sig på det standpunkt, at vi vil ikke være med, hvis andre lande plejer særinteresser, medmindre vore særinteresser også plejes.

Jeg tror, man må bøje sig imod hinanden og eventuelt give gensidigt køb, hvis man derved kan opnå noget, der er i fælles interesse. Det er jo i hvert fald sådan, at der er udsigt til, at Sverige i ret betydelig grad vil begrænse selvforsyningen med landbrugsvarer, hvorved i løbet af en kort årrække Sverige får brug for landbrugsvarer udefra for yderligere mindst 1 milliard

[Aksel Larsen.]

svenske kroner. Dette skal vi naturligvis udnytte, men vi har jo lov til at tale med vore svenske venner, om de ikke kunne tænke sig at forcere den udvikling, som i øvrigt er en naturlig udvikling for Sverige, lidt videre frem. Og det kunne jo også godt være, at man kunne nå noget med de andre nordiske lande. Men så kan man jo ikke stille sig afvisende over for at forhandle om en eller anden form for samarbejde eller toldharmonisering på industrivarernes områder, og jeg har for øvrigt den tro, at den danske industri er tilstrækkelig konkurrencedygtig til, at den også kunne klare sig.

Jeg mener, at man under sådanne forhandlinger skal indstille sig på at tale om, hvad der særlig interesserer de fem lande hver for sig, og så prøve at finde visse områder, hvor deres interesser er fælles eller kan bringes til at harmonere.

Men dér tror jeg nu igen at det, man bedst kunne begynde med, selv om jeg mener, man bør undersøge toldharmoniseringsproblemet, var virkelig at samordne landenes udenrigshandelspolitik, således som man også stort set syntes enig om på Nordisk Råds session i Oslo, og som den højtærede udenrigsminister dengang var en energisk talsmand for. Vi har jo alle vore eksport- og vore importinteresser, og vi burde fra de nordiske landes side kunne komme så langt i retning af begyndelsen til en økonomisk union, at vi hjælper hinanden med, som det vist hedder i dansk folketingsprog, at tilgodese vore udenrigshandelsinteresser ved at støtte hinanden på en eller anden måde i handelsforhandlinger. Hvis hvert enkelt land først stiller sine særinteresser op og erklærer, at medmindre det får indrømmelser med hensyn til særinteresserne, vil man ikke være med til noget andet, så kommer man ikke langt.

At det så ville være ønskeligt, at man kom langt længere, nåede til et mere indgående politisk samarbejde og efterhånden fik bragt de nordiske lande ind på en fælles udenrigspolitik, ja, det er ganske klart, men det er også klart for mig, at medmindre man kan nå betydeligt videre frem med at få det økonomiske, det produktionsmæssige, det handelspolitiske og det trafikmæssige samarbejde organiseret her i de nordiske lande, så får man ikke virkelige frem-

skridt med hensyn til at få parallelitet i de nordiske landes udenrigspolitiske orientering.

Statsministeren (*J. O. Krag*): Jeg skal straks besvare hr. Aksel Larsens spørgsmål vedrørende flygtningene. Det er rigtigt, at Den tyske Forbundsrepublik efter en aftale, der er truffet i NATO, har ført forhandlinger med samtlige sine NATO-nabolande om, hvorledes man skulle forholde sig med flygtningestrømme under en eventuel krig. Man har i disse forhandlinger bygget på den såkaldte „stay-put-policy“, som går ud på, at befolkningen i en sådan katastrofal stund ikke skal begive sig ud på landevejene, hvor de vil være næsten værgeløse over for eftervirkningerne af et eventuelt atombombeforbombement, men at de skal blive, hvor de er, og bedst muligt beskytte sig i kældrene eller andre anlæg i den by, hvor de bor. Det er altså hovedprincippet i de forhandlinger, der er ført.

Det er imidlertid klart, at ingen med sikkerhed kan forudse, hvad der i realiteten vil ske, hvis noget så katastrofalt som en ny storkrig skulle indtræde, og derfor har landene indbyrdes forhandlet om, hvordan man skal forholde sig. Også disse forhandlinger føres på „stay-put“ basis. Men det er rimeligt, at man søger at finde retningslinjer for, hvad man skal gøre, hvis der alligevel kommer en flygtningstrøm, hvordan man kan kontrollere disse flygtninge, og hvordan man eventuelt i samarbejde kan bringe dem tilbage til det land, de er kommet fra, eller hvorledes man i øvrigt vil forholde sig. At føre den slags forhandlinger kan der ikke være noget forkert i. Det er tværtimod spørgsmål, der berører overordentlig vigtige menneskelige hensyn, og som det må være rigtigt at tale sammen om på forhånd.

Det er også ganske rigtigt, at man, efter at en række samtaler mellem tyske og danske myndigheder har været ført om disse forhold, fra tysk side udarbejdede et i alt væsentligt — ikke på alle punkter, men i alt væsentligt — acceptabelt udkast til en aftale mellem Danmark og Den tyske Forbundsrepublik. Heri ser jeg heller ikke noget kritisabelt. Fra dansk side er vi efter en nærmere undersøgelse af forholdene kommet til det resultat, at en afsluttelse af

[Statsministeren.]

den foreslåede aftale ikke er nødvendig, ikke er hensigtsmæssig, og der bliver derfor ikke nogen aftale; men at selve problemet som et menneskeligt problem eksisterer, tror jeg at også hr. Aksel Larsen vil erkende.

Da spørgsmålet var kommet offentligt frem, foranledigede jeg, at der fra udenrigsministeriet den 6. november i fjor blev udsendt følgende pressemeddelelse — hvis jeg må tillade mig at citere —:

„I anledning af en pressemeddelelse angående tyske flygtninge i en krigssituation meddeler udenrigsministeriet:

Behandlingen af flygtninge i en krigssituation bygger på den såkaldte „stay-put-policy“, som går ud på, at civilbefolkningen skal forblive på opholdsstedet. Anbringelse af tyske flygtninge i Danmark i en krigssituation er derfor ikke forudsat. Under hensyn til at udviklingen i en sådan ulykkelig situation ikke forud kan beregnes med fuldkommen sikkerhed, er det imidlertid naturligt, at der mellem grænselande holdes kontakt om spørgsmålet. En sådan dansk-tysk kontakt er etableret. Der er ikke tale om, at man fra dansk side har forpligtet sig til at indgå nogen aftale om spørgsmålet.“

Jeg ved ikke, om denne meddelelse kan indrangeres i den række af dementier, hr. Aksel Larsen kritiserede, men i hvert fald er det, der står i denne meddelelse, fuldstændig korrekt. Der har været dansk-tyske kontakter om disse problemer, man har ikke fra dansk side forpligtet sig til at indgå nogen aftale, og en aftale er ikke indgået. Jeg har forstået hr. Aksel Larsens spørgsmål sådan, at han ønskede denne redegørelse, som allerede er givet i nævnet, gentaget offentligt fra tingets talerstol, og det er hermed sket.

Hr. Anders Andersen rejste en række særdeles centrale handelspolitiske og markedspolitiske spørgsmål, som min kollega udenrigsministeren vil besvare. Der er kun

et enkelt af dem, jeg skal komme ind på. Det vedrører et svar, jeg gav skriftligt til hr. Anders Andersen den 3. januar, hvor jeg bl. a. besvarede spørgsmålet, om det kunne tænkes, at dansk-svenske forhandlinger om den svenske kødimport kunne finde sted på ministerplan. Mit svar gik ud på, at sådanne eventuelle ministerforhandlinger kan finde sted i forbindelse med Nordisk Råds møde i København, men at det selvfølgelig bliver separate forhandlinger på ministerplan uden for selve mødet; det er grunden til, at jeg i svaret anvender det udtryk, at spørgsmålet vil blive taget op „under Nordisk Råds møde“. Det er bevidst, jeg bruger „under mødet“ og ikke siger „på mødet“; jeg skal erkende, at det kan selvfølgelig misforstås, men hvis der har været nogen misforståelse — og det forstår jeg der har — så er den i hvert fald hermed ude af verden. Jeg vil gerne tilføje, for at der ikke senere skal blive misforståelser om det, at jeg rigtignok forventer, at der også på selve mødet bliver en livlig handelspolitisk diskussion, men det er altså ikke denne diskussion, jeg har sigtet til med henblik på de kødforhandlinger på ministerplan, som hr. Anders Andersen har ønsket skulle føres.

En række af ordførerne og deltagerne i denne udenrigspolitiske debat: hr. Poul Møller, hr. Diderichsen og hr. Svend Haugegaard, har spurgt mig, om et nordisk Vietnaminitiativ er under forberedelse. Jeg tror bedst, jeg kan svare ved at henvise til en artikel, jeg skrev i Politiken nytårsdag. Heri gjorde jeg nogle betragtninger gældende, som jeg gerne vil have lov at citere. I forbindelse med en fremstilling af den udenrigspolitiske situation skriver jeg følgende i artiklen:

„I Afrika ulmer det; i Vietnam brænder det. Det vigtigste enkeltproblem ved årsskiftet er, at der bliver taget skridt til at slukke branden i Sydøstasien. Dette være sagt uden at undervurdere de problemer, der presser på andre steder.

En kreds af danske, bl. a. med tidligere

[Statsministeren.]

undervisningsminister Helveg Petersen i spidsen, har holdt møde på Rådhuspladsen og opfordret regeringen til at tage et initiativ i Vietnamspørgsmålet. Jeg har tidligere stillet mig skeptisk over for forslag i denne retning. Det er ikke fredsiniciativer, der har manglet. Mange har forsøgt sig allerede, og flere har budt sig til. De seneste begivenheder omkring den påståede, men af Nordvietnam benægtede fredsføler gennem en italiensk diplomat har vist, at den megen iver, kombineret med lækager i pressen, kan vanskeliggøre vejen til forhandlingsbordet i stedet for at lette den. Denne skepsis nærer jeg stadig.

Når jeg alligevel ikke vil afvise at tage tanken op til fornyet drøftelse, skyldes det to ting. For det første, at Wilson — den britiske premierminister — „skal til Moskva. For det andet, at det står i Englands og Sovjetunionens magt at genindkalde Genèvekonferencen, hvis de er enige om det. Jeg har ingen viden, om den britiske premierminister har i tankerne at gøre et forsøg i denne retning, men hvis han har det, kan det ikke være skadeligt at have også de nordiske landes støtte bag sig i et eventuelt forsøg. Han har tidligere prøvet et Commonwealth-initiativ med den begrundelse, at det ville omfatte både NATO-lande og ikke-NATO-lande. Det gør Norden også. En fælles nordisk udtalelse i denne retning på rette tidspunkt er en overvejelse værd.

Jeg er klar over, at det ikke specielt var et initiativ af denne art, der lå talerne på Rådhuspladsen på sinde. Men jeg er overbevist om, at de vil betragte det som en imødekommelse. Målet; fred i Vietnam, er vi enige om.“

For at forberede en eventuel drøftelse om et initiativ i denne retning har jeg den 5. januar skrevet til den britiske premierminister, Harold Wilson, og bl. a. spurgt om hans vurdering af Vietnam-situationen, dels som den er i øjeblikket, dels med henblik på hans rejse til Moskva til februar. Han har gennem den danske ambassadør i London lovet at ville sætte sig i forbindelse med mig, så snart han vender tilbage fra den konference, han i øjeblikket tager del i i Lagos. Når jeg har modtaget hans svar, vil rege-

ringen tage stilling til, om og hvorledes der kan gås videre med disse tanker. Jeg har underrettet statsminister Borten og statsminister Erlander om denne henvendelse og agter naturligvis at redegøre for disse tanker på det nærmest kommende møde i det udenrigspolitiske nævn.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Jeg vil først takke ordførerne og de øvrige deltagere i debatten for de bidrag, de har ydet til belysningen af en række udenrigspolitiske problemer.

Det er blevet nævnt af flere, at det var ønskeligt, at vi noget hyppigere havde udenrigspolitiske debatter. Det spørgsmål har været rejst tidligere, og jeg kan sige, som jeg tidligere har sagt, at det er jeg for mit vedkommende helt enig i. Jeg er også enig i, at det ville være hensigtsmæssigt, om vi kunne dele debatterne op, således at den enkelte debat kom til at samle sig om et eller andet hovedemne eller en begrænset kreds af emner. Vi får i næste uge mulighed for at føre en mere generel drøftelse om u-landsproblemerne, og der er jo ikke spor i vejen for, at vi, hvis der er tilslutning i partierne til det, med visse mellemrum kan tage andre sider af vort forhold til udlandet op til gennemdrøftelse. Det vil jeg som sagt gerne være med til.

Blandt de emner, der har været nævnt, har flere talere været inde på problemet omkring FNs fredsbevarende aktioner og Danmarks deltagelse heri. Hr. Per Federspiel mente, at det vel nok ville blive svært at få finansieret fremtidige fredsbevarende FN-aktioner, og jeg tror, det var hr. Poul Møller, der var inde på det samme problem. Det tror jeg sådan set også det vil. Jeg er enig med hr. Poul Møller i, at FNs finanskriser vel midlertidigt er løst, men kun midlertidigt, at der ikke er fundet nogen endelig løsning på FNs finansproblemer, at det er særdeles betydningsfuldt, at det sker, og at det ganske særlig er med hensyn til de fredsbevarende aktioner, at problemet gør sig gældende.

Der findes i øjeblikket et udvalg under FN, som arbejder med problemet om en permanent ordning til finansiering af de fredsbevarende operationer, og spørgsmålet om FNs finansielle vanskeligheder skulle være løst, hvis det finder frem til en tilfreds-

[Udenrigsministeren.]

stillende løsning af betalingsspørgsmålet vedrørende de fredsbevarende operationer; men jeg må erkende, at arbejdet i dette udvalg hidtil er gået langsomt, og at der tilsyneladende ikke er opnået særlig store fremskridt i retning af tilnærmelse mellem de divergerende synspunkter.

Hr. Per Federspiel gjorde derefter nogle bemærkninger mere i almindelighed, må jeg vel sige, om grundlaget for og udformningen af dansk udenrigspolitik. Jeg ved ikke helt, i hvilken udstrækning jeg skulle tage dem som komplimenter, og i hvilken udstrækning jeg skulle tage dem som kritik; jeg havde fornemmelsen af, at det var lidt af begge dele. Hr. Per Federspiel pegede i den forbindelse på et spørgsmål, som også andre indlæg i debatten har berørt, nemlig udformningen af vor udenrigspolitik i samarbejde med de lande, som vi i øvrigt på den ene eller den anden måde står i samarbejde med — det kan være de nordiske lande, det kan være Europarådets lande, det kan være NATO-landene, eller det kan måske være andre grupper af lande, som vi på en eller den anden måde har et samarbejde med vedrørende specielle spørgsmål.

I den forbindelse blev spørgsmålet om behandlingen af apartheidensagen i FN draget frem. Hertil vil jeg gerne sige, at jeg for mit vedkommende er en stærk tilhænger af, at vi både har et så intimt nordisk samarbejde om udenrigsproblemerne og et så intimt samarbejde med vore NATO-allierede og med vore kollegaer inden for Europarådets kreds som overhovedet muligt. Vi har fra dansk side taget initiativet til f. eks., at der på visse afgørende sikkerhedspolitiske områder fandt drøftelser sted imellem NATO-landene, som var repræsenteret på FNs generalforsamling, for at være med til at sikre en sådan overensstemmelse, så vidt det var muligt, mellem vore synspunkter.

Men man må gøre sig klart, at i de internationale forsamlinger må man af og til handle hurtigt. Jeg siger ikke dette for at undskylde det, der skete med hensyn til apartheidafstemningen på den sidste generalforsamling i FN, men vi kommer af og til til at stå over for situationer, hvor der må handles hurtigt, og hvor det ikke er muligt, hverken tidsmæssigt eller fysisk at gennemføre en konsultation med alle de lande, som

vi gerne ville konsultere med; og jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg har indtrykket af, at der er andre lande i den kreds, vi gerne vil tale med, som måske ikke altid er så interesseret i at komme til at samtale om den politik, der skal udformes. Og jeg må også have lov til at pege på — og det tror jeg nok vi skal tage med i betragtningen, når vi vurderer dette spørgsmål — at vil man have en mere effektiv konsultationsfremgangsmåde, hvor vi på forhånd drøfter, hvad vi agter at gøre, i håbet om, at vi kan blive enige, eller at vi i hvert fald i udformningen af vore udtalelser kan undgå at genere hinanden, så betyder en sådan konsultationsfremgangsmåde også, at der rent faktisk må tages et vist hensyn til det, der sker under konsultationen.

Jeg siger det, fordi der ofte i den offentlige debat gør sig den opfattelse gældende — jeg siger ikke, det gælder for de medlemmer af tinget, som har rejst spørgsmålet — at hele problemet bare drejer sig om, at Danmark kan komme til at gøre sine synspunkter og sin indflydelse gældende. Men man må jo forstå, at det samtidig betyder, at vi bliver forpligtet på tilsvarende måde, som vi forventer de andre er forpligtede, og da vi som regel er de små i spillet, kan det betyde, at vi somme tider bliver udsat for en pression, som vi kan sige vi selv har fremkaldt. Jeg siger altså ikke dette for at undervurdere betydningen af, at vi får sådanne kontakter; jeg tror, det er hensigtsmæssigt — jeg tror på lang sigt måske især hensigtsmæssigt for et lille land som Danmark.

Hr. Per Federspiel gjorde dernæst nogle bemærkninger om spredningen af vor aktivitet og fandt ud af, at vi måske var så aktive nu eller forsøgte at være så aktive, at vi svigter vor sikkerhedspolitik og vor europæiske politik.

Med hensyn til sikkerhedspolitikken forstår jeg ikke, hvad hr. Per Federspiel siger til. Jeg mener ikke, vi svigter i vor sikkerhedspolitik, sådan som den er fastlagt igennem vort medlemskab af NATO. Jeg mener ikke, at vi på nogen måde hverken har været mindre aktive i vor deltagelse i NATO-arbejdet eller i gennemførelsen af de forpligtelser, vi har i forhold til NATO-arbejdet, end på tidligere tidspunkter. Hvis hr. Per Federspiel siger til, at vi i visse pro-

[Udenrigsministeren.]

blemer, der er dukket op i FN, skulle være forpligtet til at tage et standpunkt, som måske ikke pleaser alle vore NATO-partnere . . . (*Afbrydelse*) . . . ja, pleaser betyder vistnok behager . . . må jeg sige, at så må sagen undergives en konkret bedømmelse, så må det være således, at vi i den enkelte sag vurderer, hvilket standpunkt det ene hensyn og det andet hensyn må føre én til at tage, og dér mener jeg ikke — men det kan naturligvis kritiseres alt efter, hvilken vægt man lægger på de enkelte hensyn — at vi er gået uden om sikkerhedspolitiske hensyn eller uden om en rimelig hensyntagen til vore NATO-partnere i forhold til de problemer, det drejede sig om.

Hr. Per Federspiel talte derefter om, at der var foretaget en vending i apartheidpolitikken, og kritiserede, at jeg igen har brugt den vending, at vor sidste standpunkttagen var en logisk forlængelse af vor apartheidpolitik. Jeg indrømmer, at det var et skridt længere end det, vi havde taget ved generalforsamlingen i 1963, men det var også et skridt længere, som vi måtte være forberedt på, skulle tages. Det kan ikke være kommet som en overraskelse for nogen, hvis det, vi foretog os i 1963, ikke bar umiddelbar frugt, at pressionen så for at få en stærkere, hårdere linje i apartheidspørgsmålet ville blive større og større. Jeg tror, den pression fortsætter, og jeg tror, at det, vi gjorde ved denne lejlighed, foruden at det principielt var rigtigt i forhold til den risiko, vi mener der ligger i apartheidpolitikken, også var rigtigt i den forstand, at om nogle år vil andre lande — jeg ved ikke, hvor lang tid det tager — i den vestlige verden komme til at indtage det samme standpunkt, og så tror jeg man vil være glad for, at der dog var et par lande, der på nuværende tidspunkt var med til ligesom at bryde den front af modstand, modvilje og mistro, som var ved at opstå imellem de afroasiatiske lande på den ene side og de vestlige lande på den anden side. Jeg tror derfor, det ud fra et langtidssynspunkt var rigtigt at gøre det, og jeg mener, det var i forlængelse af vor politik.

Hr. Per Federspiel kom derefter ind på nogle bemærkninger vedrørende den europæiske politik, og det tilsvarende gjorde hr. Anders Andersen og andre talere. Jeg vil

dertil sige, at her står vi jo naturligvis, som vi alle sammen ved, på et punkt, hvor vandene skilles i vor vurdering, ikke med hensyn til den fremtidige målsætning, men med hensyn til vejen mod denne målsætning; ganske særligt er der skillelinjen fra den tid, da vi vedtog tilslutning til EFTA og bestemte os til ikke at forsøge tilslutning til fællesmarkedet i den periode, indtil opdelingen af det europæiske marked er overvundet. Det er en skillelinje, som vi dengang fastlagde også her i tinget, og det er klart, at den diskussion kan fortsætte, den kan fortsætte i det uendelige, nej, forhåbentlig ikke i det uendelige, men den kan fortsætte indtil den dag, vi har fået det store fælles marked og den europæiske sammenslutning, så standser forhåbentlig den diskussion.

Jeg vil gerne gøre den bemærkning både til hr. Per Federspiel og hr. Anders Andersen, at når hr. Per Federspiel taler om, at England har en klar politik, så er jeg vældig interesseret i at få den oplyst, for det er mit indtryk, at England ikke har en klar politik, og jeg havde nær sagt: jeg håber, at England ikke har en klar politik, for hvis England har en klar politik, så er det afvisningen, eller rettere så er det den, der siger kun accept på de fem punkter, som det nuværende regeringsparti har opstillet, og det håber jeg det er ved at bevæge sig bort fra, ligesom der er en bevægelse også i det konservative parti i retning af, skal vi kalde det samarbejde med Kontinentaleuropa. Det er en proces, som er startet, jeg vil tro for et halvt til et helt år siden, en proces, som forhåbentlig vil føre til, at der skabes en afklaring i Storbritannien i løbet af nogen tid; det skulle helst gå forholdsvis hurtigt, men der kan jo let komme til at gå et eller flere år.

I samme udstrækning denne afklaring gennemføres, og i samme udstrækning det derved bliver muligt at komme til reelle forhandlinger imellem enten de seks og de syv eller imellem de seks og de stater af de syv, der måtte være villige til, som de var det i 1962-63, at søge forhandlinger om fuldt medlemskab, ja, i samme øjeblik det er muligt, at processen i England har udviklet sig derhen, så mener jeg Danmark skal være på pletten, og jeg tror, at vore problemer, som skal gennemdiskuteres med fællesmarkedet, på tilsvarende måde, som tilfældet var

[Udenrigsministeren.]

sidste gang, vil give anledning til et mindre tidsforbrug under forhandlingerne.

Må jeg lige sige, at jeg er ikke uenig med hr. Per Federspiel i, at det, vi må have, på den ene eller den anden måde er en udvidelse af EEC. Jeg tror også, at det for et lille land ville være det lykkeligste, om de samarbejdsformer, et integreret stort marked skal have, har større lighed med den institutionelle opbygning i fællesmarkedet end med den institutionelle opbygning inden for EFTA. Derfor ser jeg altså helst, at processen frem imod skabelsen af det større marked snarere får karakter af en udvidelse af EEC eller en sammenslutning af EFTA og EEC, der giver denne sammenslutning mere EEC-karakter end EFTA-karakter.

Når endelig hr. Per Federspiel foreslår, at der etableres et sagkyndigt udvalg om Europa og markedsproblemerne — sådan måtte jeg opfatte det — som skulle drøfte alle disse problemer igennem på samme måde, som vi har nedrustningsudvalget, ja, så er det en tanke, jeg gerne vil overveje. Vi har jo i modsætning til på nedrustningsområdet ikke på markedsområdet et specialudvalg i folketinget, vi har regelmæssige drøftelser med erhvervenes repræsentanter om de markedsmæssige problemer, men jeg vil da gerne se på, om der skulle være et behov for et særlig sagkyndigt udvalg, hvori der også var repræsentation både for erhvervene og for folketingets partier.

Hr. Poul Møller stillede mig et konkret spørgsmål om Tibetresolutionen i FN og spurgte, hvorfor Danmark ikke havde stemt på samme måde, som vi gjorde i 1961. Det hænger sammen med, at den formulering, der blev givet Tibetresolutionen i 1965, var langt skrapere — i den kolde krigs tegn langt skrapere — idet den i sine udfald imod Pekingregeringen anvendte en sprogbrug, som vi ellers ikke plejer at bruge i den vestlige verden. Der var derfor enighed imellem de nordiske lande om, at vi skulle ændre vor holdning til at undlade at stemme i stedet for at stemme for, som vi gjorde i 1961, ud fra den betragtning, at vi ikke ville yde et bidrag til den kolde krig og ikke ville være med til at give Kina i formuleringen endnu et påskud til at holde sig uden for FN. Den norske afstemning blev ændret i allersidste øjeblik, og få timer — jeg

tror ikke mere end én time — før afstemningen skulle finde sted, eller sådan noget lignende, fik jeg meddelelsen af den norske udenrigsminister i lufthavnen i Kastrup. Vi kom begge to med en maskine fra NATO-ministermødet. Så det er altså ikke altid, at fejlen i koordinationen i den nordiske stillingtagen alene er på Danmarks side. Det er altså vor begrundelse. Jeg er selvfølgelig ked af, at vi ikke opretholdt den nordiske enighed; men jeg må tillægge den politiske begrundelse for vor ændrede stemmeafgivning større vægt end opretholdelsen af enigheden i dette tilfælde.

Hr. Poul Møllers betragtning omkring valgresultatet i Frankrig i forbindelse med NATO-politikken og NATO-politikkens fremtid vil jeg gerne give min tilslutning til. Jeg ved godt, at det er almindeligt herhjemme at tro, at de Gaulle tabte på grund af sin NATO-politik og sin Europapolitik. Jeg tror ikke, det er rigtigt. Jeg tror, at de Gaulle tabte på grund af sin sociale og økonomiske politik og den del af sin Europapolitik, som ramte landbruget. Men på den øvrige del af Europapolitikken og NATO-politikken tabte han ikke. Derfor tror jeg, at man skal tage dette som sit udgangspunkt, når man vurderer, hvad der sker fra fransk side i den kommende tid. Jeg har fået tilkendegivelser fra, lad mig bruge udtrykket fransk regeringshold — for det dækker både ministre og embedsmænd — som er optimistiske med hensyn til, at krisen bliver overvundet.

Det er, som om der hos i hvert fald enkelte af de andre 5 er en lidt mere pessimistisk indstilling over for overvindelsen af krisen, som igen skulle hænge sammen med en vis stivnen i den franske holdning her for nylig. Jeg tror nok, vi må indstille os på, at det bliver besværlige forhandlinger inden for de seks om løsningen af deres problemer.

Med hensyn til NATO-problematikken prøvede jeg i forsigtige vendinger at understrege, at jeg ikke tror, forskellen i de synspunkter, Frankrig anlægger, og de synspunkter, vi andre vil kunne acceptere, hvis vi er fornuftige, er større, end at vi kan få forenet disse synspunkter om en fastholdelse af NATO og om en udformning af NATOs organisation, som vil blive acceptabel for alle.

[Udenrigsministeren.]

Jeg kommer lige i tanker om, at jeg må sige den bemærkning til hr. Per Federspiel, at når jeg sagde, hvad jeg har sagt indtil trivialitet, nemlig at vi ikke skal tage stilling til NATOs fremtid på nuværende tidspunkt, fordi vi ikke kender de politiske forudsætninger, men ikke tilføjede, hvad jeg plejer at sige, nemlig at hvis forudsætningerne stort set er som i dag, skal Danmark forblive i NATO, var det fordi jeg ikke troede, det var nødvendigt at sige det igen; det har jeg sagt ved et par tidligere debatter. På adskillige andre områder er der ting, jeg ikke har gentaget af det, jeg har sagt ved tidligere debatter — det håber jeg man tilgiver mig.

Hr. Poul Møller gjorde dernæst en bemærkning om ordvalget i det, jeg havde sagt om den britiske særtold, og mente, at jeg havde været for beskeden i mit ordvalg. Ja, det ved jeg ikke; jeg har her gentagne gange understreget den afgørende betydning i, at denne særtold bliver afskaffet. Det, jeg gav udtryk for, var, at den forudsætning, som man fra britisk side har opstillet for afskaffelsen af særtolden — en væsentlig forbedring af betalingsbalancen — nu ikke blot er ved at indtræffe, men har haft en sådan varighed, at vi nu må kunne sige, at det tidspunkt er kommet, da man i hvert fald forholdsvis hurtigt kan foretage den næste aftrapning med henblik på fuldstændig afskaffelse engang i løbet af sommeren 1966.

Hr. A. C. Normann gjorde nogle bemærkninger om atomvåbenspredningsspørgsmålet og den interesse, som vi fra dansk side burde vise effektive fremstød på dette område. Jeg kan i den forbindelse henvise til, hvad hr. A. C. Normann jo godt ved og, så vidt jeg husker, selv sagde: at vi ikke er medlem af 18 magts udvalget. Sverige er medlem, og vi har en intim kontakt med Sverige om alle disse spørgsmål. Blandt de ideer, vi fra dansk side har fremført, var den, jeg nævnte i min redegørelse: ideen om et dobbelt moratorium, både for ikke-spredning og for forbud mod prøvesprængninger. Denne idé har Sveriges fulde støtte, og jeg går ud fra, at den af Sverige bliver ført frem i de efterfølgende diskussioner, når 18 magts komiteen begynder at mødes igen her i slutningen af denne måned og

dette spørgsmål kommer på dagsordenen, antagelig som et af de første.

Hr. A. C. Normann drøftede også spørgsmålene omkring forhandlingerne med Østeuropa og spurgte, om vi i disse forhandlinger var inde på planer som Rapacki-planen, Gomulskaplanen og tilsvarende planer for Europas sikkerhedsordning, Europas demilitarisering eller Europas denuklearisering, hvordan det nu skal oversættes til almindeligt forståeligt dansk. Dertil kan jeg sige, at jeg naturligvis ikke kan redegøre for, hvad vi drøfter; men vi sidder ikke bare og snakker om vejret, når vi er sammen — det er faktisk også politiske drøftelser, der finder sted, og jeg tror, det er nyttigt, at vi får lejlighed til gensidigt at udveksle vore synspunkter på disse centrale sikkerhedspolitiske problemer for Europa og derigennem måske efterhånden får en stadig bedre afklaring, og jeg vil også gerne sige: forhåbentlig efterhånden en stadig større tilnærmelse imellem vore synspunkter.

Hr. A. C. Normann gjorde dernæst nogle bemærkninger om de fremgangsmåder, man kunne anvende i Vietnamkrisen i forsøget på at nå frem til forhandlinger, og fremførte en tanke om styrker, der skulle sendes til Vietnam under ledelse af en kommission. Jeg må sige, at jeg tror, det vel er en tanke, som på et eller andet tidspunkt måske kan komme ind ved et forhandlingsbord; men det, det gælder om i øjeblikket, er at få parterne til at sætte sig til forhandlingsbordet. Der er den ubehagelighed ved situationen, at forhandlingsbordet ikke kan blive et af FNs forhandlingsborde. Det må blive en direkte forhandling mellem parterne, og når disse forhandlinger kommer i gang — og de må jo komme i gang på et eller andet tidspunkt — tror jeg, at tanken og ideen om at sikre det vietnamesiske folks adgang til frit at vælge sin fremtidige politiske ledelse må medføre, at der skabes en eller anden form for overvågningsstyrke i Vietnam.

Hr. A. C. Normann gjorde også nogle bemærkninger om uddannelsesmulighederne for vore FN-styrker og mente, at man her kunne rejse krav i den henseende over for den danske FN-styrke på Cypern. Jeg vil hertil sige, at vi giver vor FN-styrke en uddannelse, som i hvert fald bringer den på højde med de øvrige FN-styrker på Cypern. Tilsvarende gælder det i Gaza.

[Udenrigsministeren.]

Hr. A. C. Normann gjorde endvidere en bemærkning om vor godkendelse af Portugals kolonipolitik. Vi har på ingen måde godkendt, tværtimod har vi i koloniudvalget i FN gentagne gange pådraget os vor medallieredes og EFTA-partners uvilje på grund af den kritiske stilling, vi har indtaget over for Portugals kolonipolitik. Jeg kan sige til det ærede medlem, at problemet om et konfliktforskningsinstitut er taget op på internationalt plan.

Hr. A. C. Normann bad derefter om at få en redegørelse for, hvad nedrustningsudvalget bestiller. Det skal jeg gerne efterkomme. I øvrigt udgives der jo en beretning, hvori man kan se, hvad udvalget laver i løbet af et års tid — beretningen kommer naturligvis altid med en vis forsinkelse på grund af skrivning og trykning, og derfor har vi ikke 1965-rapporten i orden endnu. Jeg kan dog blandt de aktiviteter, som udvalget har foretaget — ud over, så godt det er gør ligt gennem det skriftlige materiale at følge de forskellige nedrustningsforhandlinger — nævne, at man har haft drøftelse med en række af de andre landes mere fremtrædende folk på nedrustningsområdet. Man har således haft besøg af den assisterende direktør for USAs nedrustningsinstitut, den britiske nedrustningsminister, lord Chalfont, direktøren for instituttet for strategiske studier i Storbritannien, mr. Alastair Buchan, den polske nedrustningsekspert, professor Manfred Lachs, den amerikanske nedrustningsekspert, ambassadør C. H. Timberlake og direktøren for det tyske udenrigspolitiske selskabs forskningsinstitut hr. Wilhelm Cornides. De har alle været til drøftelser med nedrustningsudvalget for at give os så godt et grundlag for vor egen vurdering af udviklingen som muligt.

Jeg er glad for, at hr. A. C. Normann ville overlade u-landenes problemer til næste uge. Det vil jeg følge ham i.

Hr. Kai Moltke kom med en lang bemærkning om kontrolmyndigheden med spredning af atomvåben og refererede til en artikel i New York Times. Det havde jo været helt hyggeligt, hvis hr. Kai Moltke havde fortsat med at referere, hvad der stod i New York Times enten dagen eller 2 dage efter. Da var der nemlig et svar på dette, hvoraf det bl. a. fremgik, at der i kontrollen med

de våben, der indeholder nukleære ladninger, igennem det elektroniske udløsnings-system er en garanti for, at der ikke kan ske en udløsning, medmindre den gennemføres fra det centrale organ, som er amerikansk, og som kun kan handle efter præsidentens tilladelse.

Jeg vil endvidere til hr. Kai Moltke sige, at vor stilling til en traktatligt fastlagt atomfri zone i Norden er den, at det kan overvejes i forbindelse med en almindelig europæisk sikkerhedsaftale. Der er ikke nogen uenighed om, at hvis et sådant bidrag realistisk kan føre frem til dannelsen af en europæisk sikkerhedsaftale, så bør vi overveje det positivt.

Hr. Rimstad mente, at jeg var for fanatisk i visse sager. Det bliver jo altid et temperamentsspørgsmål. Til gengæld må jeg komplimentere hr. Rimstad for særdeles rolighed i netop de samme sager.

Både hr. Diderichsen og hr. Svend Haugegaard talte om, at den udenrigspolitiske meningsdannelse ofte sker på et for ringe grundlag, og det kan man sikkert være enig i. Der kan sikkert skrives flere bøger, der kan sikkert laves flere betænkninger, der kan sikkert gøres en hel del af den art. Der er i øjeblikket overvejelser i gang om at få lavet et eller flere udenrigspolitiske forskningsinstitutter, som utvivlsomt vil kunne bidrage til at skaffe oplysningsmateriale frem.

Jeg vil dog gerne sige, at det, der er den største vanskelighed, er, at læselysten over for dette materiale ikke altid står mål hverken med materialets kvalitet eller omfang. Det er nu ikke så skralt med det udenrigspolitiske oplysningsmateriale i Danmark, som man gerne vil gøre det til, men det kræver en vis indsats, hvis man vil følge med i udenrigspolitik. Jeg siger ikke noget til, at mange mennesker ikke benytter et par timer eller 3 om dagen til at følge med i, dels hvad der sker løbende fra dag til dag, dels i blot en del af den litteratur, der også udkommer på dansk om udenrigspolitiske spørgsmål.

Hr. Diderichsen talte om nedskæringen af FN-styrkerne. Der er ved at ske en nedskæring, men denne nedskæring bliver nu ikke sådan, at vi kommer ned under, tværtimod, vi kommer ikke engang ned på det antal, som er forudsat i den lov, folketinget

[Udenrigsministeren.]

har vedtaget. Jeg kan tilføje, at den nedskæring, der nu foregår, ikke blot foregår efter aftale med FN's generalsekretær, men er et led i FN-generalsekretærens politik ud fra den simple begrundelse, som vi nok bør have os for øje, når vi drøfter fremtidige FN-fredsbevarende operationer, at hvis en fredsbevarende operation — og det kan vi jo se i Gaza f. eks. — bliver tilstrækkelig effektiv til at forhindre krigsudbrud eller til at dæmpe indre uroligheder o. s. v., risikerer man samtidig, at det bliver en sovepude i forhold til de politiske problemer, som ligger bagved og fremkalder konflikten, så man ikke med tilstrækkelig alvor virkelig tager dem op, for det går jo meget godt, så længe man har FN-sikkerhedsstyrken. Det synspunkt fremhævede U Thant, da han gav sin redegørelse, hvori han bl. a. foreslog nedskæringen af Cypemstyrken.

Til hr. Diderichsen vil jeg videre sige, at jeg er enig i den betragtning, som jeg tror jeg også gav udtryk for i min redegørelse, at både Sovjet og USA ønsker en fredelig løsning i Vietnam, og jeg tror også, at både Kina og USA ønsker at undgå en storkrig, og derfor skulle der, også på baggrund af de ting, jeg nævnte i redegørelsen, være muligheder for, hvis det kan få lov til at ske, uden at alt for mange blander sig i det, at parterne kan finde frem til forhandlingsbordet.

Hr. Diderichsen rejste dernæst det store spørgsmål om forskydningen mellem de tre stormagter og forskydningen mellem USA's, Sovjets og Kinas styrkeforhold og derunder især Kinas stigende rolle. Nu er tiden ikke til en længere gennemgang af dette problem; men jeg er igen enig og tror, at lige så sikkert som det er, at vi i de kommende år vil komme til at beskæftige os meget med det problem, som andre indlæg i debatten har fremhævet, nemlig forholdet til udviklingslandene, lige så sikkert er det, at vi kommer til at beskæftige os overordentlig meget med Kina. Jeg tror ikke, man skal gøre sig nogen som helst illusioner; Kina vil stadig stige i styrke, og det vil medføre en række konsekvenser for den internationale politik, for den regionale politik i Østasien, for hele forholdet inden for den kommunistiske verden, for øst-vestrelationerne o. s. v. Som sagt, jeg skal ikke prøve på ved denne

lejlighed at gå ind i en virkelig drøftelse af dette spørgsmål; men jeg tror, vi skal indstille os på at forsøge i tide at nå en vis klarhed over, hvilke konsekvenser det kan indebære i hvert fald i en nærmere fremtid, som man forhåbentlig nogenlunde kan overskue.

Til hr. Frode Jakobsen og hr. Erik Kragh har jeg ingen bemærkninger at gøre. Hr. Frode Jakobsen foretog jo et vældigt angreb på Amerika, og omvendt foretog hr. Erik Kragh et vældigt angreb på Nordvietnam og Vietcong, og jeg skal ikke gå ind i den diskussion; nu er der i hvert fald skabt en vis balance. Jeg er enig i, at det er ikke fornuftigt at grave ned i historien og finde skyld eller ikke-skyld; jeg er overbevist om, at der er begået fejl og dumheder på begge sider, og det kan være historikernes opgave; men man fremmer ikke en kølig og fornuftig mulighed for at løse det, der er øjeblikkets problem, hvis man graver alt det op, der kan sætte sindene i bevægelse. Det gælder om at lægge alt det til side og sige: det, der er brug for i dag, det er, at parterne sætter sig til forhandlingsbordet. Vi behøver ikke at drage alt det stof frem, de kan skælde hinanden ud med; vi behøver ikke at undersøge deres motiver eller ikke-motiver, ud over det, der er nødvendigt for at finde frem til en løsning; det afgørende er, at de mødes ved forhandlingsbordet og kan drøfte tingene.

Hr. Svend Haugaard ville have flere udenrigspolitiske debatter, det er vi enige i, og mere udenrigspolitisk materiale, det er vi også enige i; han ville have tilskud til korrespondenter i udlandet, det er vi uenige i, det har vi diskuteret tidligere, og det blev forkastet fra alle sider; han ville have en FN-minister, det er jeg uenig i, en vice-udenrigsminister, det er jeg enig i; han ville have muligheder for sanktionspolitikken — nej, det har jeg ikke fået fat på. Men hr. Svend Haugaard spurgte: hvad med Portugal, og dertil må jeg sige, at vi fortsætter vore bestræbelser, som jeg nævnte det i svaret til hr. A. C. Normann.

Og så siger hr. Svend Haugaard, at vi siger altid, vi er så små, når vi kommer til de store problemer; hvad enten det gælder Vietnamproblemet eller andre store internationale problemer, så er vi så små, men på det militære område, dér er vi ikke små,

[Udenrigsministeren.]

siger hr. Svend Haugaard, dér er vi med. Når nu man ved, at Danmark er det land inden for NATO, der betaler den mindste andel af sin nationalindkomst til sine forsvarsudgifter, så synes jeg, det er lige lovlig stærkt at sige, at når vi kommer til det militære, så er vi store. Vi er ikke store, vi er små, og jeg vil sige til hr. Svend Haugaard, at han burde tænke over den betragtning, om ikke somme tider Danmarks ord ville have lidt større vægt i internationale anliggender, hvis ikke vi stod nederst i betalingskøen, når det drejer sig om at sikre det vestlige forsvar.

Til hr. Anders Andersen vil jeg sige, at nu har statsministeren svaret på spørgsmålet vedrørende Sverige, og det skulle derfor ikke kunne give anledning til misforståelser. Og med hensyn til forhandlingerne med Storbritannien ligger det, som hr. Anders Andersen ved, sådan, at der har været forhandlinger imellem embedsmændene, der sluttede med, at embedsmændene nu ville orientere deres ministre. Vi håber på, at vi i løbet af meget få dage, måske allerede i overmorgen, måske først mandag eller tirsdag i næste uge, har den foreløbige reaktion. Den vil vise, om den giver anledning til, at vi skal have et møde på, som det hedder, ministerniveau, eller hvorvidt vi skal overveje den mere drastiske fremgangsmåde at indklage Storbritannien for EFTAs ministerråd. Dér vil forhandlingerne vel nok først og fremmest komme til at gå mellem de faste ambassadører; men også dér vil vi naturligvis være opmærksom på, at hvis forhandlingerne får et forløb, som vi mener ikke svarer til den faktiske juridiske situation, må vi overveje, om ikke det vil være rigtigt at søge en forhandling igen på ministerniveau.

Hr. Anders Andersen gjorde dernæst nogle bemærkninger om nordisk toldunion, og dér vil hr. Anders Andersen sikkert have set, at den formulering, jeg har i redegørelsen, er meget forsigtig. Vi ved udmærket godt, at industrien ikke er særlig henrykt

for udsigten til en nordisk toldunion eller toldharmonisering. Vi har altså nu hørt, at hr. Anders Andersen er bange for, at selv om landbrugsproblemerne blev draget ind under en nordisk løsning, ville landbrugets organisationer alligevel ikke være interesseret heri. Jeg er enig i — det gjorde jeg også opmærksom på i formiddags — at man skal jo ikke glemme én ting: afslutningen af en nordisk toldunion eller noget tilsvarende binder vor handlefrihed i markedspolitikken i øvrigt: vi kan ikke røre os ud af flækken, uden at Sverige og Norge godkender det, vi gør, og jeg er enig i, at da skal der en meget fordelagtig nordisk løsning til for os alle sammen, hvis vi skulle kunne gå ind i noget sådant og binde vor handlefrihed over for de europæiske løsninger.

Hvis hr. Anders Andersen læser igennem, hvad jeg sagde, vil han se, jeg pegede på, at den engelsk-irske aftale indebar ulemper for os, som vi også har drøftet med den britiske regering, men det står jo England frit for at slutte en sådan aftale. Ligesom vi kan slutte handelspolitiske aftaler med tredjelande, kan England gøre det, og derfor har vi ikke haft nogen mulighed for at forhindre det, men vi har kunnet drøfte det med englænderne. Når jeg sagde, at det ville kunne være en fordel også for Danmark, så var det, hvis denne aftale bliver indledningen til, at Irland optages i hele frihandelsområdet, for så har vi i hvert fald en fair chance for, at der sker en ligelig behandling imellem medlemslandene af EFTA også i forhold til Storbritannien. Og endelig synes jeg — og det var altså den bemærkning, jeg gjorde — at det politiske aspekt, der ligger i det, at man måske kan overvinde denne ældgamle strid imellem irere og englændere — og det er det, der er håbet med denne aftale — styrker den europæiske fred.

De almindelige bemærkninger, hr. Anders Andersen gjorde med hensyn til markedspolitikken, har jeg for så vidt svaret på. Jeg er enig i, at vi står over for risikoen for

[Udenrigsministeren.]

øgede vanskeligheder, som jeg også sagde i formiddags, først og fremmest for vor afsætning på det tyske marked, men måske også på andre af markederne inden for fællesmarkedet. Jeg kan da sige til hr. Anders Andersen, at i alle vore overvejelser om at søge nye veje — og de er flere end blot at søge isoleret dansk medlemskab i fællesmarkedet — lægger vi naturligvis alene hensyntagen til danske interesser til grund, og jeg overhørte fuldstændig den bemærkning, hr. Per Federspiel gjorde om, at vi måske ikke skulle lade vor politik bestemmes af partifællerne i den britiske regering. Det var i en lidt anden forbindelse.

Hr. Aksel Larsen mente, at løsningen i Europa var en fastlæggelse af grænserne i Centraleuropa, ellers ville man risikere, at de engang blev ændret ved krig. Jeg kan for så vidt være enig i, at det er det, der er den tyske politik. Tyskland har ikke fået sin fredstraktat underskrevet, og de mener, at Tysklands grænser skal fastlægges, når fredstraktaten bliver underskrevet mellem Tyskland og de tidligere allierede mod Tyskland. Ja, jeg tror ikke, jeg har yderligere bemærkninger.

Jo, hr. Aksel Larsen mente, at vi i det nordiske samarbejde især skulle støtte hinanden i udenrigshandelen. Det gør vi allerede i ikke ubetydeligt omfang, men jeg vil bede hr. Aksel Larsen og andre medlemmer forstå, at vi har også modstående interesser, og hvor vi ikke har modstående interesser, selv dér, hvor vi har konkurrerende interesser på et marked og ikke modstående interesser ved visse af varerne, kan det være nødvendigt, at vi for at slippe ind med vore varer bliver nødt til at tage hensyn til at åbne for andre varer, som vore partnere inden for de andre nordiske lande ikke vil åbne for, og derfor er det af og til svært at få koordineret, som det hedder med et fint fremmedord, den nordiske handelspolitik, men jeg skal garantere det høje ting — jeg ved ikke, om man stadig siger det høje ting

Formanden: Det er tilladt.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Tak. Jeg kan garantere det høje ting, at vi fra dansk side vil gøre alt, hvad vi kan, for at

vi kan komme til at optræde i fællesskab udadtil.

A. C. Normann: Jeg takker den højtærede udenrigsminister for hans svar på de, jeg vil godt indrømme temmelig mange henstillinger og opfordringer, jeg på mit partis vegne rettede til ham om en større dansk aktivitet i udenrigspolitikken.

Må jeg lige, inden jeg kommenterer den højtærede ministers svar, sige i al stilfærdighed i anledning af hans bemærkninger til det ærede medlem hr. Svend Haugaard vedrørende Danmarks bidrag til forsvaret sammenlignet med andre lande, at nu er det ikke sådan, at det økonomiske er det afgørende for det radikale venstre, når vi taler om spørgsmålet, om vi står nederst, men jeg synes, at vi i disse debatter gør Danmark en dårlig tjeneste ved så ofte at fremhæve, hvor ringe vor ydelse er. Jeg ville dog tro, at i forhold til vor størrelse svarer vort bidrag vel nogenlunde til de øvrige landes, selv om jeg godt ser, at der er forskelle. Men jeg synes ofte, det lades ude af betragtning, at næsten alle, om ikke alle, andre lande i NATO-fællesskabet på en eller anden måde har betydelig økonomisk fordel ved et salg af råvarer eller varer, som stiger i pris som følge af oprustning, hvor vi vistnok ene af dem alle ikke har det enten igennem råvarer eller gennem produktion af våben, igennem skibsfart eller på anden måde.

Og dernæst vil jeg også godt gøre opmærksom på uden at bruge mere tid på det emne i øvrigt, at jeg synes ofte, at spørgsmålet om Grønland og baserne i Grønland indgår med en lovlig ringe vægt, når vi taler om det danske bidrag, og så skal jeg ikke sige mere om den ting.

Det var en noget kryptisk udtalelse om vore, det radikale venstres, tanker om et vestligt alternativ til de østlige planer om indfrysning af våbnene, om Gomulka-planen og alt det, den højtærede minister gav mig, men jeg forstår altså, at der dog er noget i gang, selv om den højtærede minister ikke gav noget tilsagn om at ville tage noget initiativ. Jeg håber, at ministeren vil overveje den sag, og at han så vil bekæmpe sin naturlige skyhed for at få den internationale opmærksomhed rettet imod sig ved at tage et initiativ, som vil vække glæde i alle kredse.

Tanken om internationale styrker under

[A. C. Normann.]

international ledelse i Vietnam mener den højtærede udenrigsminister nok vil kunne få betydning, men først når man er kommet dertil, at der hersker våbenfred i landet, at man er nået til en våbenhvile. Det var nu min tanke og det radikale venstres opfattelse, at man burde søge, om ikke netop planerne om en tilvejebringelse af en sådan styrke til afløsning af dem, der nu kriger, kunne bidrage til, at denne våbenhvile bliver til en kendsgerning, for ellers er det jo sådan, at det er vanskeligt at øjne nogen mulighed. Jeg kan ikke få øje på andre initiativer i øjeblikket fra noget verdenshjørne.

Med hensyn til FN-styrkernes uddannelse så tror jeg det er rigtigt, at de er på højde med de andre landes, måske endda mindst, og jeg synes, at de har gjort god tjeneste. Men jeg nævnte jo også bl. a. den nordiske basis som mulighed, fordi de jo også improviserer i de andre lande, og styrkerne har faktisk ikke været ordentligt forberedt på deres opgaver sammenlignet med, hvad de kunne være. Jeg håber, at man vil overveje tanken med god vilje, og så siger jeg i øvrigt tak til ministeren for de oplysninger, han gav om den virkelige betydelige aktivitet, der allerede er udfoldet i nedrustningsudvalget.

Jeg skal spare på tiden, men jeg ville gerne have sagt lidt til det ærede medlem hr. Per Federspiel i anledning af hans bemærkninger om EFTA. Jeg tør ikke gå så vidt som den højtærede udenrigsminister, når han siger, at det drejer sig om en udvidelse af EEC, hvilket vil sige, at sammen slutningen skulle være på den konstitutionelle basis og på den politiske basis, som råder inden for EEC; sådan forstår jeg udenrigsministeren, og sådan forstår jeg det ærede medlem hr. Per Federspiel. Jeg synes, det er lidt tidligt at sige det i betragtning af den tilstand, der i øjeblikket råder inden for EEC, hvor det er ganske uvist, om det franske synspunkt eller de øvrige landes synspunkter med hensyn til, hvad der skal være den ledende kraft i afgørende situationer inden for EEC, vinder frem. Jeg synes også, det er stærkt, når det ærede medlem hr. Per Federspiel taler om et grundskud til EFTA som følge af den engelske tillægstold. Det var en alvorlig hændelse, der vakte meget stærke reaktioner, og som medførte, at den straks efter blev nedsat

fra 15 pct. til 10 pct., og nu har den højtærede udenrigsminister motiveret det, som også jeg tror på: at der nu må være grundlag for også at få de sidste 10 pct. bort.

Det er i øvrigt en bestandig kilde til undren, at en repræsentant for venstre, Danmarks liberale parti, synes at være ked af, at vi har fået et forhandlingsorgan, som har vist sig at have ganske overordentlig stor betydning for handelen, ikke på det område, det ærede medlem hr. Anders Andersen nævner, men i øvrigt ved afsætningen af danske varer, og lige så vel skulle man jo synes, at det ærede medlem hr. Per Federspiel ville glæde sig over, at vi nu med udgangen af dette år har ført den totale toldaftrapning på de områder, der er inden for aftalen, ned til nul.

I øvrigt har fællesmarkedet jo fået et værre grundskud, end EFTA har fået, hvis vi endelig skulle tale sådan om det. Jeg er enig i, at det er en god tanke at drage større nytte af Europarådet som et organ, som måske kunne fremme en tilnærmelse imellem EFTA og EEC.

Jeg er nødt til at svare det ærede medlem hr. Erik Kragh, som i anledning af, at jeg havde talt om, at kommunismen og iserne ikke kan bekæmpes med våbenmagt, stillede det direkte spørgsmål til mig, om jeg da bare vil have, at vi skal give efter, hver gang der startes en guerillakrig. Nu er det jo sådan, at ideer som regel styrkes, hvis ikke de bekæmpes med bedre ideer. Over for kommunismen tror jeg på, at det eneste, der gælder, er sociale reformer dér; hvor det tiltrænges, og det har vist sig, at i alle de lande, der har en levofod som f. eks. Danmark, har kommunismen efterhånden ikke en chance. Man kan bekæmpe et land med våbenmagt, kommunistisk eller demokratisk, men man kan ikke bekæmpe ideen; det troede jeg det ærede medlem hr. Erik Kraghs erfaringer også sagde ham, rent bortset fra det hæslige i at skyde på mennesker for deres overbevisnings skyld. Jeg tænker, at det eneste medlem af den konservative folketingsgruppe, som kunne komme ind på et forsvaret for den idé, måtte være det ærede medlem hr. Erik Kragh.

Så rettede det ærede medlem hr. Rimstad nogle bemærkninger til det radikale venstre. Jeg vil gerne rette den fejltagelse, det ærede medlem gør sig skyldig i, når han slår fast,

[A. C. Normann.]

at det radikale venstre har taget et medansvar for NATO. Et sådant har vi ikke taget. Vi har stemt imod Danmarks tilslutning til NATO i sin tid, men da denne tilslutning var blevet vedtaget med stort flertal her i det høje ting på demokratisk vis, så erklærede vort partis formand, hr. Jørgen Jørgensen, at det radikale venstre selvfølgelig ville være loyalt over for folketingets flertals beslutninger. Det har vi søgt at drive politik efter siden, og derfor har vi også været i stand til ved de årlige åbningstaler at være med til at erklære, at et af de væsentlige elementer i Danmarks udenrigspolitik var NATO.

Men deri ligger jo ikke nogen stillingtagen til, om vi har et medansvar for NATO, eller om vi skal have NATO i fremtiden eller vi ikke skal have det. Det ærede medlem hr. Rimstad bringer de gamle taler frem om vort medansvar for tilstandene før den 9. april. Det er jo ikke muligt for mig at tale til de uafhængige om den tid, for de eksisterede ikke dengang, men skjulte sig som enkeltpersoner i højre fløj af det konservative folkeparti. (*Poul Møller*: Knud Kristensen var ikke konservativ!). Nej, Knud Kristensen var det ikke, der var også nogle reaktionære i venstre, men jeg tror nu nok, de fleste af dem sad i det konservative folkeparti. Men i alt fald, det er længe siden, det synspunkt er blevet fremdraget.

Jeg siger det for at få lejlighed til at understrege her, at alle argumenter for NATO, alle, fra militær side og fra dem, som er ivrige tilhængere af, at vi skal forblive i NATO og glæder sig derover, går ud på, at Danmark kan ikke klare sig med et isoleret forsvar. Det, der skete lige efter krigen, var, at det ærede medlem hr. Frode Jakobsen — som vist ikke var et æret medlem dengang, det husker jeg nu ikke, det kan være, at det ærede medlem var medlem af tinget — og general With og andre, som tidligere har haft meninger, der afveg stærkt fra vore, erklærede, at krigen har belært os om, at Danmark ikke kan præstere et isoleret forsvar. Siden den tid tror jeg at alle har sluttet sig til den tankegang; i alt fald er det det forsvar for medlemskabet af NATO, vi altid hører. Hvad mening er der da i at tale til det radikale

venstre, som om det dengang begik en afgørende fejl, fordi der var en 10-20 mill. kroners forskel på de konservatives og vort syn på forsvarsapparatet? Det er jo fuldstændig urimeligt og forældet nu så længe efter at føre den tale frem.

Jeg glæder mig over det ærede medlem hr. Frode Jakobsens udtalelse om, at han er tilhænger af, at befolkningen får lejlighed til at udtale sig om, hvorvidt Danmark til sin tid skal blive i NATO eller ikke, og håber, at den respekt for svaret på det naturlige spørgsmål, han opstillede, hvorfor vi skulle blive i NATO, såfremt den danske befolknings flertal ikke vil have det, må brede sig også til andre partier i det høje ting.

Så er det blevet sagt fra et par sider, bl. a. også af det ærede medlem hr. Kai Moltke, at det var ganske klart allerede nu, og at vi lige så godt kunne tage den beslutning at forlade NATO — det turde han for sit vedkommende. Hvorvidt Danmark ved 20 års periodens udløb i 1969 bør fortsætte med at være medlem af denne sammenslutning, eller om Danmark, eventuelt også NATO, var bedre tjent med, at vi havde en status som Sverige, Schweiz, Irland eller Østrig — det er det, der er spørgsmålet.

Da vi i 1949 stemte imod medlemskabet og foreslog den såre alvorlige afgørelse truffet ved en folkeafstemning, indvendtes der herimod bl. a., at problemet var nyt, brød afgørende med befolkningens traditionelt neutrale indstilling og måtte afgøres meget hurtigt, for at vi ikke skulle blive betragtet som et tøvende og tvivlende medlem, der trådte ind i kredsen, efter at alle de andre medlemmer for længst var forsamllet, og at derfor en folkeafstemning eller en vælgertilkendegivelse ved et valg med spørgsmålet om NATO-tilslutning som hovedspørgsmål var uegnet til fastlæggelse af Danmarks stilling.

Ved kontraktens udløb vil det — synes jeg — blive umuligt med vægt at anføre disse argumenter imod en vælgerafgørelse. Ganske vist kan der ikke anføres store erfaringer om nyttevirkninger eller om skadevirkninger af det 17-årige medlemskab — noget sådant ville jo bare være løse formodninger — men forskellen mellem dengang og nu er, at befolkningen i dag er fortrolig med problemet og ikke overrump-

[A. C. Normann.]

lende uforberedt som i 1949. Det radikale venstre ønsker — ligesom altså det ærede medlem hr. Frode Jakobsen — en vælgerafgørelse, men mener som sagt, at det er for tidligt at trække spørgsmålet om vort eventuelle medlemskab frem til afgørelse allerede nu. Jeg har talt om, hvor hurtigt tilstandene kunne ændre sig i udenrigspolitikken, men vor erfaring om, hvor hurtigt noget sådant kan ske, og hvor fornuftigt det derfor er at kende vurderingsgrundlaget, førend man tager stilling, må også tilsige os i ro at afvente det tidspunkt, da en afgørelse skal og må træffes.

Det er jo lykkeligt, at den fredelige samskik mellem USA og Sovjetunionen er begge parters erklærede mål, som nu praktiseres i stigende omfang. Den påstand virker overhovedet ikke længer overbevisende på nogen i den vestlige verden, at Sovjet er aggressiv og kan tænkes at ville starte en krig mod NATO, og inden for Sovjetunionen, hvor befolkningens meninger på grund af isolation og på grund af censur vanskeligere lader sig kontrollere, er angsten for en vestlig aggression efter alt at dømme også i aftagende.

Der er folk her i landet, som med hensyn til Sovjets hensigter ikke er kommet længere — de findes i flere partier — end til kommunistiske revolutionsparoler fra for 50 år siden. Det er jo ikke længer nødvendigt eller klogt at motivere Danmarks tilslutning til Atlantpagten med den gamle påstand, at Sovjets evige hensigt er at gennemtvinge verdenskommunismen, om nødvendigt med magt. Man kan ikke støtte påstanden på sovjetiske ledes erklæringer, for de er i flere år gået i modsat retning. Man kan ikke støtte den med et ræsonnement om, at det ville være klogt af Sovjetunionen — tværtimod.

Men man kan konstatere, at beskyldningen blot er egnet til at holde fjendtlige tanker imod Sovjetunionen ved lige i en tid, hvor vi stærkt ønsker, at russerne skal holde op med at agitere imod os. Forleden hørte jeg denne antisovjetiske påstand fremført som en afgjort kendsgerning af en højtstående officer, der er vejleder for andre i værnene — endog over for et mere kvalificeret forum. Og den høres meget ofte; men den er skadelig, og den konsoliderer

angsten og spændingen og er næppe sandere, end det er, at også vi andre gerne ser liberalitet og frihed udbredt over hele verden på kommunismens bekostning, samtidig med at dog intet menneske drømmer om, at dette kan eller bør ske ved en magt-anvendelse.

Poul Møller: Man skulle ikke tro, at den taler, der gik ned fra talerstolen netop nu, har været minister i en NATO-regering igennem flere år og næsten dårlig nok er kommet ud af ministerklæderne endnu. Det var jo de gamle radikale ordførertaler, vi nu igen hørte et eksempel på; det viser altså, at de radikale falder tilbage til deres fortid — og det er der vel ikke noget at gøre ved.

Over for det ærede medlem hr. Kai Moltke vil jeg kun give følgende oplysning. Han spurgte, om ikke hr. Poul Schlüter og hr. Hagen Hagensen havde det konservative folkepartis tillid. Det har de; og vi har været glade for at kunne udpege dem som regeringsrepræsentanter i New York. Men det forandrer ikke det forhold, at selv om de er udpeget af os, er de regeringens repræsentanter: De repræsenterer i deres gerning i New York ikke den konservative folketingsgruppe. De skal ikke korrespondere med den eller have direktiver fra den med hensyn til de standpunkter, de indtager under FN-delegationens arbejde i New York. Om hr. Kai Moltke skulle have et andet forhold til sit parti, ved jeg ikke, men i så fald er det i hvert fald næppe i overensstemmelse med det, der gælder for FN-delegationen.

Så vil jeg takke udenrigsministeren for de svar, han gav — jeg har kun et par enkelte ting. Udenrigsministeren talte om, at det konservative partis holdning i England nu var ved at ændre sig og blive positiv over for Europa. Jeg vil dog minde om, at det var det konservative parti, der under Macmillan forsøgte at komme ind i Europa, og jeg vil gerne sige, at det er slået helt fast ved partiets kongres i efteråret, at det positivt går ind for fællesskabet, så fra den side er der ingen vanskeligheder.

Udenrigsministeren talte om Vietnam, og jeg er ikke uenig med ham; men jeg går ud fra, at det, han sagde, og det, han mener, ligger på samme linje som de bemærkninger, han gjorde her den 4. juni 1965, da vi af-

[Poul Møller.]

sluttede folketingets arbejde, og som står at læse i tidenden sp. 6242 m. fl. — af hensyn til tidspunktet skal jeg ikke læse det op. Men udenrigsministeren vil se, at den opposition, der er imod hans politik i almindelighed, kommer ikke fra den officielle opposition her i salen; den kommer fra hans gamle fæller, og den kommer fra nogle af hans partifæller. Det er en ærlig sag at have forskellige opfattelser af den store udenrigspolitik, men imellem det parti, jeg repræsenterer, og den højtærede udenrigsminister er der ikke — for tiden i hvert fald — nogen afgørende skillelinjer vedrørende landets udenrigspolitik, og jeg betragter det som en lykke for landet, at så mange kan enes om den udenrigspolitiske retningslinje.

Kai Moltke: Jeg har først lige en bemærkning til hr. Poul Møller. Det er fuldstændig rigtigt; vi deltager alle sammen i en regeringsdelegation, men når man udtager folk fra partierne, er det vel med det formål, at de skal repræsentere de synspunkter inden for regeringsdelegationen, som deres partier har. Det bliver i alle tilfælde realiteten: hvor man optræder på regeringens vegne, er man regeringens repræsentant; når vi sidder ved FN-møder om morgenen, er vi regeringens rådgivere i den forstand, at vi ikke giver udtryk for noget abstrakt ved netop det, som vi mener, og det er i reglen vort partis synspunkter. Jeg tror, at sådan kan man sammenfatte de to funktioner, som partirepræsentanterne har i FN-delegationen.

Jeg takker udenrigsministeren for svarene, og jeg vil først og fremmest udtrykke min særlige glæde over det tilsagn, der blev givet om, at man ved fremtidige udenrigspolitiske debatter kunne undgå disse sammenrodede retter, som har taget alt for megen tid og gjort de udenrigspolitiske debatter alt for forvirrede, fordi man samtidig skal beskæftige sig med Vietnams historie, med Vietnams regime og med atomvåbenets teknik og så blande det med smørdritler og handelstraktater. Det er ikke nogen god ordning; lad os få et koncentrat om et enkelt problemkompleks, så man kommer til bunds i det, i stedet for disse sammenrodede retter.

Derudover er der et par andre ting, jeg gerne vil takke udenrigsministeren for — jeg tror, det er første gang — og jeg ønsker at understrege her i tinget, at det er mig en særlig glæde at høre, at der kan blive tale om, at Danmark eventuelt sammen med de andre nordiske lande inden for rammerne af det europæiske sikkerhedssystem kan give afkald på at få atomvåben på sit territorium. Det betragter jeg som et stort fremskridt, men jeg vil blot komme med én tilføjelse; somme tider opstår jo de forskellige sikkerhedssystemer som en mosaik, man behøver altså ikke at have udfyldt hele den øvrige ramme, før Danmark kommer med sit bidrag, og jeg forventer at høre fra udenrigsministerens side, at det skal forstås i den forstand, at på et tidspunkt, hvor man finder øjeblikket egnet, og det kan medføre positive fordele for forhandlingsklimaet omkring sikkerheden, er man villig til at komme med sådan et bidrag. I så fald betragter jeg det som et fremskridt.

Vedrørende spørgsmålet om spredningen af atomvåben: hvorfor lægger jeg så stor vægt på det? Fordi vi inden for den østlige lejr har haft en konflikt i spørgsmålet om atomvåbenets spredning. Det er jo ingen hemmelighed, at det første rigtige tordenvejr brød løs mellem Sovjet og Kina, da Kina som ligeberettiget partner forlangte at blive udrustet med atomvåben og få andel i de sovjetiske atomhemmeligheder. Fra sovjetisk side var man stærk nok til at sige nej, selv om det medførte konflikter og ubehageligheder. Hvis der inden for vestblokkens rammer melder sig visse kineserstemninger, som siger: vi vil frem til ligeberettigelse, hvor det drejer sig om atomvåbenet, og hvis disse stemmer rejses i særlig grad fra Tyskland, må man også inden for den vestlige lejr forberede udbedringen af stemningen mellem øst og vest ved at sige nej til sådanne atomkinesere, som ønsker inden for vestblokken at sikre sig medindflydelse og rettigheder på det område, for man kan ikke både være tilhænger af, at vi alle sammen skal have atomvåben, og sige, at vi er imod våbenets spredning, det er kun de andre, der ikke må få dem. Det er uholdbart.

Og så til den tekniske oplysning. Hvorfor omtalte jeg ikke senere artikler efter den i New York Times den 21. november? Nu

[Kai Moltke.]

kan jeg røbe hemmeligheden: der var ikke én senere artikel med statsdepartementets svar. Jeg har læst i New York Times alene, et sted mellem 8 og 10 artikler, hvor det ganske simpelt er påstået, at der er to former for kontrol af de våben, som bliver påmonteret tyske flyvemaskiner og tyske raketter. Den ene er, at der ved flyvemaskinerne står 2 mand vagt, så piloten ikke får lov at gå ind i flyvemaskinen uden gennem amerikansk kontrol, og den anden er et sindrigt elektronsystem, som skal udøve en vis kontrol med det; men ifølge den diskussion, der er ført i amerikansk presse, er det yderst tvivlsomt; om man er nået så langt i teknisk henseende, at hver eneste atomraket kan bremses fra et centralt sted gennem et elektronsystem. Jeg tror, kontrollen ville være bedre, hvis vi ikke fik spredning af atomvåben, så vi ikke havde nogen nationale tyske styrker udrustet med atomvåben. Jeg tror, det ville være bedre, hvis ingen tyske raketter var udrustet med atomsprængladninger, og jeg kan ikke tro andet, end at udenrigsministeren også på dette punkt i alle tilfælde vil dele min frygt for, at netop sådanne overgangsformer til spredning kan blive en af de hindringer, som vanskeliggør at nå frem til en aftale.

Til sidst kan jeg udtale, at jeg deler udenrigsministerens ønske om, at man ikke fordyber sig for meget i, hvem der historisk havde ret, og hvem der havde uret, og jeg skal også med stor glæde understrege den erklæring fra Danmarks udenrigsminister: fejl og dumheder er blevet begået på begge sider i Vietnamkonflikten. Det gav lidt luft. (*Udenrigsministeren* [Per Hækkerup]: Det er også sagt før!). Ja, det var slet ikke dårligt udtrykt, og så behøver jeg altså ikke længere at polemisere mod udenrigsministeren som forsvarer for et fejlrit Amerika.

Jeg tror, vi skal gå et lille skridt videre ad denne bane. Det er ikke nok, at man selv gerne vil have folk til forhandlingsbordet. Hvordan får man dem lettest til at sætte sig ved forhandlingsbordet? Hvordan får man lettest hindret, at konflikten breder sig til en kontinental asiatisk konflikt? Udenrigsministeren og jeg ved udmærket godt, at sætter amerikanerne nu efter nybevillingen af 13 milliarder til Vietnam-

krigen yderligere 100.000 eller 150.000 soldater ind, så sker der uvægerligt det — kineserne har jo endnu ikke regulære divisioner dér, fordi det ligger så nær ved Kina, som er en voksende militær og økonomisk magt — at tidspunktet kommer, hvor der ikke alene bliver tale om amerikanere, australiere, newzealændere og nu folk fra Sydkorea — Formosa har tilbudt sig, og på Philippinerne er det til debat — i Vietnam. For kan man stå og sige: amerikanerne må være der i stigende antal, australiere og newzealændere må også være der, folk fra Sydkorea må deltage i kampene, fra Philippinerne må man være med i kampene, uden at det krænker Genève-traktaten, mens vietnamesere, som bor på den anden side af en breddegrad, er aggressorer, hvis de blander sig i deres eget lands indre anliggender? Det er kernepunktet.

Derfor vil jeg råde udenrigsministeren til — jeg kan jo ikke forlange nogen erklæringer om de ting her i dag — at gøre sin amerikanske allierede opmærksom på, at jo færre troppeophobninger man får i Vietnam, des bedre. For hver gang man trækker 10.000 mand hjem i stedet for at sende 10.000 mand, bliver det lettere at få modparten til at sætte sig ved forhandlingsbordet og forhindre, at denne krise udvikler sig til en asiatisk konflikt.

Erik Kragh: Jeg vil gerne sige til den højtærede udenrigsminister, at jeg synes jo nok, at ministeren var lidt flot, da han af-færdigede hr. Frode Jakobsens og mit indlæg med, at hr. Frode Jakobsen rettede et drabeligt angreb på Amerika og jeg rettede et drabeligt angreb på Nordvietnam. For det var jo aldeles ikke tilfældet. Det jeg søgte var på baggrund af den antiamerikanske propaganda, der går over landet i forbindelse med Vietnamkrigen, at forklare, hvorfor amerikanerne er i Vietnam, deres militære og humanitære indsatser. Det er da helt rigtigt, at man skal ikke grave historien op, men man kan jo ikke godt forklare amerikanernes tilstedeværelse, hvis man ikke forklarer, hvorfor de er til stede. Det ærede medlem hr. Kai Moltkes lige fremsatte bemærkninger viser jo med al tydelighed nødvendigheden af en gang imellem at grave tilbage i historien, for hr. Kai

[Erik Kragh.]

Moltke konstaterer bare, at amerikanere, australiere og newzealændere er i Vietnam — men hvorfor er de der?

Jeg forstod på hr. A. C. Normanns indlæg, at han mener, at hvis der startes en guerillakrig et sted, skal man ikke prøve på at gøre militær modstand. Jeg er da ganske enig med hr. A. C. Normann i, at kommunismen bekæmpes med ideer og fremfor alt med en højere levestandard, men disse ideer og denne højere levestandard kan man jo ikke få ført igennem, hvis man giver efter for den ene guerillakrig efter den anden. Jeg vil anbefale hr. A. C. Normann at læse, hvad den kinesiske vicepremierminister, som hedder Lin Piao, skrev i september måned i fjor, hvor han citerede Maos sætning om, at den politiske magt sidder i kanonløbet, og at krig er revolutionens yderste udtryk. Jeg tror ikke, man slipper for at imødegå kommunistisk aggression, hvor den viser sig, men jeg er ganske enig i, at det første middel til at imødegå kommunismen er naturligvis en højere levestandard for de pågældende lande.

Frode Jakobsen: Mine 5 minutter rækker kun til Vietnam.

Hr. Erik Kragh kaldte mit indlæg følelsesbetonet. Dertil vil jeg sige, at hvis politikere ikke føler noget ved det, der sker, så må der være noget galt med dem. Derimod skal ens indlæg naturligvis ikke være ensidigt, en malen hvidt sort. Det var det, hr. Erik Kragh gjorde. Det, jeg sagde, var, at det er en forkert politik, der føres; den fører til det modsatte af målet. Hr. Erik Kragh citerede mange tilfælde af terror. Jeg tør slet ikke betvivle det. Jeg kunne citere lige så mange forfærdelige ting fra den anden side. Sådan er krig desværre. En greuel-propaganda er propaganda på et lavt plan, og det vil jeg ikke deltage i.

Hr. Erik Kragh talte om anti-amerikanisme. Jeg mener, hr. Erik Kragh var et grelt eksempel på det, jeg advarede imod. Vi skal tage stilling til NATO i 1969. Jeg tror, at hvis den opfattelse sejrer, at i NATO må vi tale sort-hvidt, som hr. Erik Kragh gjorde, så er der mange, der vil sige: så vil vi ikke være med i NATO længere.

Udtrykket anti-amerikanisme byder mig i det hele taget imod. Det grænser jo op til

det, som jeg også synes lå i hr. Erik Kraghs tale, noget med at insinuere sympati eller det modsatte over for kommunismen. Der ved får man let spil. McCarthyismen er ikke død, men det er noget helt andet, det drejer sig om. Jeg mener, at noget af det klogeste, der er blevet sagt, er sagt af Walter Lippmann, som siger, at Kina har lidt det ene nederlag efter det andet; det har en eneste stor sejr at notere, og det er, at det er lykkedes at få bundet verdens største militære magt i Vietnams morads. USA har ofret menneskeliv, milliarder, militært materiel og ikke mindst sympati i det morads. Man siger, at Kina ingen interesse har i fred, og det tror jeg er rigtigt. Kina har interesse i at holde Amerika fast i det morads.

Når hr. Erik Kragh mener, at befolkningen i Sydvietnam er antikommunistisk, tør jeg ikke tage stilling til det. Det tør jeg ikke bestride, men jeg tror det ikke. Vietcong er ikke simpelt hen kommunistisk. Det, jeg kan hævde, er, at et flertal er imod amerikanerne i Sydvietnam, og det synes jeg ligefrem man kan regne ud. Der kommer ikke meget andet end opmuntrende ord fra den anden side. Der er 180.000 amerikanere og dertil newzealændere, australiere o. s. v. med vestens største teknik. Og så er det, jeg hævder, at når der er mindst 10 gange så mange amerikanere med de mest moderne våben over for tilspidsede bambusspidser, knive o. s. v. og Vietcong alligevel klarer sig, kan det ikke forenes med, at befolkningen ikke står bagved.

Hr. Erik Kragh mente, at Vietcongs ledelse var ukendt og der var ingen af de politiske partier med. Ja men ved hr. Erik Kragh da ikke, at siden Diem fik magten i 1954, har alle partier været forbudt i Sydvietnam, ikke blot dem, man kunne stemple som kommunistiske, men også som neutralistiske? Hr. Erik Kragh siger, at det er ukendte folk; det har han læst i en amerikansk bog. Jeg har også læst den bog, så jeg kender udtrykket. Det er ikke rigtigt. Hr. Erik Kragh kan højst sige, at han ikke kender dem. Men det afgørende er, at dette ligger i sagens natur. Jeg har selv været i en lignende situation, hvor min vigtigste bestræbelse næsten i 4 år var at undgå, at mit navn blev kendt.

Jeg vil gerne slutte med at slå fast, at

15 JUNI 1966

Folketingets forhandlinger. (169)

2685

13/1 66: Forespørgsel til udenrigsministeren.

2686

[Frode Jakobsen.]

vi står i et fællesskab med amerikanerne, det vedkender jeg mig, men der er én ting, som vi aldrig skal glemme, og det er, at det, som vi kæmper imod, det er ikke i og for sig kommunisme, det er diktatur, og dér er mit indtryk, at USA undertiden har det omvendt, at det, som de bekæmper, i og for sig ikke er diktatur, men kommunisme. Jeg vil derfor afvise, ikke bare hvad hr. Erik Kragh, men også hvad udenrigsministeren sagde: at det var et vældigt angreb på Amerika, jeg foretog. Dertil er der gudskelov for stor en del af Amerika, der står på den samme side, og det er den, som står os nærmest politisk i alle andre forhold. Jeg spørger derfor: ville det være bedre, om vi svigtede den del af Amerika?

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Jeg har kun 2 bemærkninger til hr. Kai Moltke, der var så glad over det, jeg havde sagt med hensyn til en nordisk traktat om atomfrihed som led i en europæisk sikkerhedsordning. Jeg har oplyst, at det var mit synspunkt allerede for et par år siden, så det troede jeg det ærede medlem vidste.

Når det ærede medlem i sit sidste vældige indlæg gav det udseende af, at der skulle ligge en godkendelse eller måske næsten en opfordring fra min side til amerikanerne om at pumpe så mange folk ind i Vietnam som muligt, og mente, det ville være meget bedre, om den danske regering sagde til amerikanerne, hvor farligt dette var, så vil jeg bede hr. Kai Moltke læse i det manuskript, han har fået til min tale, side 14 forneden, hvor det ganske tydeligt og klart står, at en genoptagelse og udvidelse af den militære virksomhed efter mit skøn indebærer stor fare for en udvidelse af konflikten på en måde, som i sidste ende også vil kunne få alvorlige konsekvenser for verdensfreden.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående „Kongeriget Danmarks Hypotekbank“'s beretning for regnskabsåret 1964-65.

Valgt blev: Lis Groes, Albertsen, Gorrsen, Ove Hansen, Erhard Jakobsen, Niels Mørk, Axel Ivan Pedersen, Chr. Rasmussen, Jacob Sørensen, Robert Christensen, Søren Jensen, Thisted Knudsen, Hagen Hagensen, Langkilde, Adolph Sørensen, Axel Sørensen og Kai Moltke.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående beretning til folketinget om Nordisk Råds 13. session.

Valgt blev: Lysholt Hansen, Albertsen, Holger Eriksen, Lis Groes, Boye Hansen, Frode Jakobsen, Lund Jensen, Camma Larsen-Ledet, Harald Nielsen, Damsgaard, Erik Eriksen, Poul Hartling, Marie Antoinette von Louzow, Haunstrup Clemmensen, Knud Thomsen, A. C. Normann og Chr. Madsen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring i lov om erstatning til besættelsestidens ofre. (Om beregning af erstatningen til tjenestemandspensionister).

Valgt blev: Niels Mørk, Albertsen, Nina Andersen, Bladt, Egon Jensen, Evald Kristensen, Camma Larsen-Ledet, Eigil Schyft, Holger Hansen, Søren Andersen, Enggaard, Skov Thulesen, Haunstrup Clemmensen, Langkilde, Knud Østergaard, Svend Haugaard og Skråppenborg-Nielsen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til folketingsbeslutning om ned-sættelse af en kommission til undersøgelse af visse forgiftnings- og forureningsfarer [af Morten Lange m. fl.].

Valgt blev: *Børge Schmidt, Lund Jensen, Waldemar Laurson, Otto Mørch, Carl Nielsen, Viola Nørlov, Orla Pedersen, Chr. Rasmussen, Søren Jensen, Robert Christensen, Skov Thulesen, Ib Thyregod, Niels Ravn, Knud Bro, Knud Thomsen, Svend Haugaard og Morten Lange.*

Anden næstformand (*Thestrup*): I tilslutning til skrivelse af 23. november om valg af en ny stedfortræder til lønningsrådet i stedet for fru Erna Sørensen, der er udtredt af folketinget, har økonomiministeren i skrivelse af dags dato anmodet om, at der ligeledes for tiden indtil 30. juni 1966 blandt folketingets medlemmer må blive valgt et nyt medlem af lønningsrådet i stedet for folketingsmand *Thestrup*, der har ønsket at udtrede af rådet fra den 1. januar 1966 at regne.

Medlem af folketinget *Hanne Budtz* har meddelt mig, at hun ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren fremsætte forslag til ophævelse af arveafgift mellem ægtefæller?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 14. januar, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om fyrværkeri.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde [af *Else-Merete Ross* m. fl.].

Mødet hævet kl. 19⁰.

47. møde.

Fredag den 14. januar kl. 10.

Formanden: I skrivelse af gårds dato meddeler udenrigsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov om teknisk samarbejde med udviklingslandene.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Udenrigsministeren (*Per Hækkerup*): Jeg har hermed den ære for det høje ting at fremsætte forslag til lov om ændring i lov om teknisk samarbejde med udviklingslandene.

Ved vedtagelsen af bistandsloven i 1962 blev der i lovens § 7 åbnet adgang til ydelse af statslån til udviklingslandene inden for en beløbsramme på 100 mill. kr., som ved senere lovændring er hævet til 300 mill. kr.

På grundlag af de erfaringer, som er indhøstet under arbejdet med administrationen af denne lovbestemmelse, anser regeringen det for ønskeligt, at der foretages mindre ændringer i lovbestemmelsen om statslån, således at reglerne om, til hvilke formål der kan ydes lån, bliver noget rummeligere. Jeg vil gerne understrege, at det ved det foreliggende ændringsforslag ikke drejer sig om en forøgelse af bevillingen, men alene om reglerne for ydelse af lån inden for den givne beløbsramme på 300 mill. kr.

Efter ændringsforslaget deles § 7, stk. 1, der handler om statslån til udviklingslandene, i tre punkter. Det første punkt svarer på det nærmeste til den hidtidige bestemmelse, idet der blot sker en mindre ændring af formuleringen, således at det bliver klart, at statslån kan gives også til investering i modtagerlandets egne udviklingsprojekter, når blot der foreligger en dansk medvirken i form af eksport af udstyr til vedkommende projekt. Jeg skal ikke opholde mig videre ved dette punkt, som kun angår en nuance i lovens formulering.

Ved det nye punkt 2 foreslås det, at der gives udtrykkelig bemyndigelse til, stadig inden for den foreliggende beløbsramme, at yde finansiel støtte til finansinstitutter, der